

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Кафедра глобальної та національної безпеки

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

*Збірник матеріалів науково-практичного семінару
(Київ, 30 листопада 2023 р.)*

За загальною редакцією Г. П. Ситника

КИЇВ
2023

УДК 351.86(042.5)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 5 від 6 грудня 2023 р.)

Соціально-економічні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 30 листоп. 2023 р.) / за ред. Г. П. Ситника. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2023, 88 с.

До збірника увійшли тези доповідей, подані учасниками науково-практичного семінару «Соціально-економічні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання», який проводився 30 листопада 2023 р. у Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка кафедру глобальної та національної безпеки.

УДК 351.86(042.5)

Матеріали науково-практичного семінару друкуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для студентів і аспірантів) наукові керівники.

Думка членів редакційної колегії може не збігатися з думкою авторів тез.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ДОПОВІДІ	6
ГРИГОРІЙ СИТНИК. АТРИБУТИ ПРОБЛЕМНОГО ПОЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ НАСЛІДКІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	6
ОЛЕГ ПАНЧЕНКО. ВІДНОВЛЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВИ	12
ОЛЕКСАНДР СУХОДОЛЯ. СТІЙКІСТЬ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ РЕАГУВАННЯ	15
ЗАХАРІЙ ВАРНАЛІЙ. ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	20
ВІКТОРІЯ ІВАНОВА. РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЯК НАПРЯМ РЕАГУВАННЯ НА НАСЛІДКИ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ	22
СПІВДОПОВІДІ	25
НАТАЛІЯ КЛИМЕНКО. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	25
ЛЕНІНА БИЧКОВСЬКА. ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В РАМКАХ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	28
ДМИТРО ГАЛУШКА. РОЛЬ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	31
РОМАН КОДА. ПРІОРИТЕТНІ СФЕРИ ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	33
ІРИНА СЕРДЮК. МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ЯК РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	35
СВІТЛАНА ЗАВГОРОДНЯ. ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ	37
НЕЛЯ ВЕЛИЧКО. МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ПРОЄКТОМ «НОВІ ЛІДЕРИ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»	39
МИХАЙЛО ШКЛЯРСЬКИЙ. ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЗАДЛЯ ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ СОЦІАЛЬНІЙ ТА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ	41
АНДРІЙ САМБУЛОВ. ВАЖЛИВІСТЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ ВІЙНИ	44
ЮРІЙ ТУКАЛЕНКО. ЗАГРОЗИ ГУМАНІТАРНІЙ БЕЗПЕЦІ ЯК ЧИННИКИ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	46
АНДРІЙ ШАПОВАЛОВ. ФЕЙКИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ ЯК ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ГУМАНІТАРНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	49
ЮЛІЯ ХАН. РЕАЛІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК У СФЕРІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ	51

РОМАН ФІЦУРА. ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЕЛЕКТРОННОГО ГОЛОСУВАННЯ НА ВИБОРАХ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	53
ІВАН ФЕЧКО. ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ЧАС УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ 1917-1921 РОКІВ: ВИСНОВКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	55
ДЕНИС ЛИСОВ. НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ	58
ОЛЕКСАНДР ШУЛЬГА. ДЕМОГРАФІЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ПІСЛЯ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ	60
СЕРГІЙ ЛОГВИНЕНКО. ІНФОРМАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ З РФ	63
СЕРГІЙ БОЖКО. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ: ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	66
АНАТОЛІЙ КАЛЕНСЬКИЙ. РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	70
ЛАРИСА ШИПІЛОВА. КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ	73
ТЕТЯНА ВОЙТЕНКО-ПАШКО. ОЦІНКА БАГАТОГРАННОГО ВПЛИВУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ ДИНАМІКУ ТА СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ	76
ЕДУАРД ГУСАК. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІНТЕРЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	79
ЮРІЙ КУШНЕРУК. ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	81
СЕРГІЙ ТРЕГУБЕНКО. РЕФЛЕКСИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	83
РЕЗОЛЮЦІЯ	85

ВСТУП

Українське суспільство вже другий рік поспіль живе в стані війни з російською федерацією, що негативно впливає на функціонування всіх сфер його життєдіяльності. Головною умовою запобігання та протидії загрозам, які постали перед Україною, є розроблення та впровадження ефективної державної політики для вирішення складних проблем, що зумовлює необхідність їх відповідних наукових досліджень. Водночас процеси модернізації в Україні ще не завершені, інституціональні і соціально-економічні підстави регулювання існуючих суспільних протиріч залишаються слабкими і нестійкими, що є великою науковою і практико-політичною проблемою, і тому наразі актуальнішою є тісна співпраця науковців у пошуку відповіді на запитання як запобігти цим викликам і загрозам усучасних умовах державотворення.

30 листопада 2023 року в Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбувся постійно діючий науково-практичний семінар, який проводився кафедрою глобальної та національної безпеки. Цей семінар був присвячений соціально-економічним наслідкам війни російської федерації проти України та пошуку шляхів їх подолання. Під час проведення заходу у дискусії взяли участь провідні фахівці-практики, зарубіжні науковці, академічна спільнота, аспіранти та студенти.

Під час його роботи обговорювалось досить широке коло питань, серед яких, зокрема: економічні виміри дестабілізації в умовах війни російської федерації проти України; державно-управлінські механізми подолання соціально-економічних наслідків війни російської федерації проти України; виклики та загрози соціальній безпеці людини в умовах російсько-української війни; відновлення людського капіталу як складова соціально-економічної розбудови держави; стійкість енергозабезпечення: сучасні виклики та підходи до планування заходів реагування.

Особливу подяку за ґрунтовну доповідь та участь у дискусії висловлюємо: **Тарасу Качці**, заступнику міністра економіки, торговому представнику України; **Анатолію Кінаху**, Президенту Українського союзу підприємців і промисловців, Співголови Національної трьохсторонньої соціально-економічної ради; **Олександрю Дузь-Крятченку**, начальнику Інституту державного військового управління Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, кандидату військових наук, доценту, генерал-майор; **Джону Каллагану**, доценту кафедри політології та декану аспірантури коледжу Нової Англії; **Роберту Б. Мюрретту**, віцеадміралу, професору практики державного управління та міжнародних відносин, заступнику директора Інституту політики безпеки та права; **Олегу Панченку**, доктору медичних наук, доктору наук державного управління, професору, заслуженому лікарю України, академіку Української технологічної академії, генеральному директору Державного закладу «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України», президенту Громадської організації «Всеукраїнська професійна психіатрична ліга»; **Олександрю Суходолі**, доктору наук державного управління, професору, завідувачу відділу критичної інфраструктури, енергетичної та екологічної безпеки Центру безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень; **Захарію Варналію**, доктору економічних наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки України, професору кафедри фінансів КНУ імені Тараса Шевченка; **Леоніду Чупрію**, доктору політичних наук, професору, професору кафедри соціальної філософії та управління Ірпінського університету фіскальної служби (Державного податкового університету).

Завідувач кафедри глобальної та національної безпеки
Навчально-наукового інституту публічного управління
та державної служби Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Григорій СИТНИК

ДОПОВІДІ

Григорій СИТНИК,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Hryhorii SYTNYK,

Doctor of Science of Public Administration, Professor, Head of Global and National Security Department Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3083-5733>

АТРИБУТИ ПРОБЛЕМНОГО ПОЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ НАСЛІДКІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

ATTRIBUTES OF PROBLEM PAUL OF RESEARCH OF CONSEQUENCES OF RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Вступ. Російсько-українська війна надала додаткового імпульсу розвитку існуючих та генерувала низку нових взаємопов'язаних кризових явищ в соціальних системах (національних, регіональних, глобальних). Вони зумовлені багатьма факторами (подіями, явищами, процесами тощо). Ці фактори (переважна частина яких має ймовірнісну природу) мають різну динаміку та специфіку еволюційного розвитку, а також інтенсивність впливу на безпеку життєдіяльності різних соціальних систем у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі [1]. Часто не досить очевидними є й джерела (першопричини) виникнення тих чи інших факторів та кореляція (взаємозалежність) між ними. Тому виявлення множини та статистичної пов'язаності між факторами, які зумовлюють наслідки російсько-української війни є значною проблемою. Вона стає на порядок складнішою при намаганні оцінити вплив факторів на безпеку життєдіяльності соціальних систем (національних, регіональних та глобальних), утворюючи проблемне поле оцінювання наслідків російсько-української війни. Це поле утворює сукупність різноманітних взаємозумовлених проблем. Йдеться, зокрема про проблеми:

- виявлення та системного аналізу множини факторів, які є причинами російсько-української війни та її наслідків;
- проблеми побудови прогностичних моделей, які б дозволяли отримувати адекватні оцінки ризиків для національної, регіональної та глобальної безпеки в політичній, економічній, соціальній та гуманітарній сферах;
- проблеми, зумовлені зростаючою динамікою трансформації світового порядку, врахування яких є обов'язковим при оцінюванні вказаних ризиків в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі, що призводить до додаткових методологічних труднощів при побудові тих чи інших прогностичних моделей.

З огляду на викладене, принципово важливим є концептуальне осмислення загального контексту формування проблемного поля оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни. У даному випадку йдеться про розкриття суттєвих особливостей (невід'ємних властивостей) формування вказаного поля, тобто його атрибутів.

Метою роботи є виявлення атрибутів проблемного поля оцінювання наслідків російсько-української війни.

Результати і обговорення. У процесі концептуального осмислення проблемного поля оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни його необхідно розглядати як своєрідне соціальне явище, оскільки практично всі проблеми, які його утворюють, мають соціальну природу. Окрім того, це осмислення є основою побудови прогностичних моделей розвитку проблемного поля як соціальної системи. В цілому ж проблемне поле оцінювання безпекових наслідків російсько-

української війни утворює сукупність проблем епістемологічного, теоретичного, методологічного та практичного характеру. Їх вирішення сприятиме розвитку пізнання про сутність (зміст) вказаного оцінювання, його особливості, закономірності, формуванню відповідного понятійно-категоріального апарату, формуванню адекватних управлінських механізмів реагування на наслідки російсько-української війни тощо. Таким чином, концептуальне осмислення формування вказаного проблемного поля спрямовано на розкриття загального та специфічного в онтології оцінювання безпекових аспектів наслідків російсько-української війни для буття (функціонування) соціальних систем (національних, регіональних, глобальних).

Розгляд особливостей формування проблемного поля оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни доцільно розпочати із опису проблем загального характеру, які зумовлюють його визначальні особливості (атрибути).

Атрибутами проблемного поля, які необхідно враховувати при вирішенні комплексної проблеми виявлення та системного оцінювання факторів, які зумовлюють наслідки російсько-української війни у контексті їх впливу на національну, регіональну та глобальну безпеку є передусім наступні.

1. Вплив вказаних факторів має *системний* характер. Це означає, що множина факторів має розглядатися як система. Тому науково обґрунтовані оцінки впливу тих чи інших факторів, принципово не можуть бути отримані без використання спеціально-наукової і логіко-методологічної концепції дослідження систем, тобто без використання основних теоретичних положень напрацьованих в межах загальної теорії систем та системного аналізу.

2. Фактори, які зумовлюють наслідки російсько-української війни, утворюють *специфічну* систему, оскільки вона є своєрідною комбінацією із елементів, які утворюють фізичні (системи неживої природи), біологічні та соціальні системи. Дійсно, елементами цієї системи водночас є: фактори фізичної природи (забруднення ґрунтів, водних ресурсів, фізичне руйнування критичної інфраструктури тощо), біологічні фактори (шкода біологічному різноманіттю, довкіллю), соціальні фактори (демографічні та економічні втрати, трансформація соціальних інститутів, морально-психологічний стан індивідів та суспільства в цілому тощо). Тому *за ознакою складності* система факторів, які зумовлюють наслідки російсько-української війни (якщо оцінювати їх у контексті впливу на національну, регіональну та глобальну безпеку) є *дуже складною*, а відтак не піддається точному і детальному описові, а *за ознакою зв'язку елементів* (у даному випадку - факторів), ця система є ймовірнісною [2,3]. Це означає, що передбачити поведінку такої системи, а відтак і її вплив на інші системи можна лише з певною мірою ймовірністю. Іншими словами, оцінки впливу факторів, які зумовлюють наслідки російсько-української війни на національну, регіональну та глобальну безпеку принципово не можуть бути детерміновані, оскільки фактори не взаємодіють точно передбачуваним способом.

3. При системному оцінюванні факторів, які зумовлюють наслідки російсько-української війни у контексті їх впливу на безпеку життєдіяльності соціальних систем, тобто як небезпек, необхідно враховувати, що небезпека за змістом може мати водночас як суб'єктивний, так і об'єктивний характер. Тому оцінювання вказаних факторів, як небезпек для безпеки соціальних систем (національних, регіональних, глобальних), завжди має об'єктивно-суб'єктивний характер, а співвідношення суб'єктивності й об'єктивності може бути різним [4]. Це означає, що один і той же фактор може отримати з боку суб'єктів, які їх оцінюють (політиків, управлінців, аналітиків, експертів), досить різну оцінку, аж до ігнорування того чи іншого фактора, як небезпеки для соціальної системи. Принципово важливим є й те, що людина, на відміну від інших живих організмів, має можливість не тільки оцінювати ті чи інші фактори, як небезпеки, а й сприймати їх опосередковано, тобто переносити свою оцінку на інші об'єкти. Наприклад, вона може визначати небезпеку стосовно інших людей, державних інститутів, суспільства в цілому. Проте й у цьому разі оцінювання того чи іншого фактора як небезпеки залишається визначенням (інтерпретацією) саме людини. Врешті-решт, один і той самий фактор, як правило, суб'єктивно оцінюється людиною як безпечний чи небезпечний залежно від її ціннісних орієнтацій, політичних чи професійних уподобань тощо.

Таким чином, оцінка факторів, які зумовлюють наслідки російсько-української війни у контексті їх впливу на безпеку життєдіяльності соціальних систем (національних, регіональних, глобальних), тобто як небезпек завжди є суб'єктною формою їх оцінки, а співвідношення

суб'єктивності й об'єктивності може бути досить різними. Це означає, що в широкому розумінні фактори, які зумовлюють наслідки російсько-української війни, якщо розглядати їх як небезпеки життєдіяльності соціальних систем, незважаючи на об'єктивну природу цих факторів, для дослідника (управлінця, аналітика, політика тощо) завжди існують виключно у формі суб'єктивного визначення. Тому необхідно розрізняти об'єктивні передумови виникнення небезпеки, яка генерується тим чи іншим фактором, й суб'єктивну форму її відображення, які не тотожні. Вказана обставина часто буває на заваді адекватної оцінки тих чи інших факторів чи ситуації при їх інтерпретації (оцінюванні) як небезпек тим чи іншим соціальним системам. Накопичений досвід свідчить, що неадекватні оцінки, якщо вони покладаються в основу прийняття тих чи інших стратегічних рішень, можуть породжувати реальні загрози для соціальних систем, як і фактори, які оцінюються як небезпеки життєдіяльності систем. Таким чином, принципово важливим є те, що один і той же фактор людина (дослідник, управлінець, аналітик тощо) може оцінювати по-різному у контексті його інтерпретації як небезпеки, у тому числі й її причини (джерела), наслідки, масштаби тощо. Наприклад, передумовою формування соціального явища, яке позначають концептом "ворог" може бути об'єктивно існуюче вороже ставлення до людини. Але це ставлення лише після перенесення суб'єктивних визначень на вказане явище набуває для людини значення, яке традиційно вкладається нею у зміст поняття "ворог". Тобто ототожнення об'єктивного змісту небезпеки із суб'єктивною формою її сприйняття призводить певною мірою до перенесення суб'єктивного змісту на об'єкт небезпеки. У даному випадку на фактор, який інтерпретується як небезпека. Але це не змінює об'єктивного змісту небезпеки, а відтак і сутності (природи) фактора, який інтерпретується та оцінюється як небезпека. Тому принципово важливим є те, що перенесення суб'єктивної форми сприйняття небезпеки на фактор може й не відповідати його сутності в контексті оцінювання фактора як небезпеки. Ця оцінка завжди має *ціннісний* характер, яка стосовно того чи іншого фактора в різних світоглядно-ціннісних (культурних, політичних, економічних тощо) системах може бути різною [4].

4. Загальновідомо, що, умовно кажучи, «правда» завжди стає першою жертвою будь-якої війни. Це зумовлює принципову відмінність у виявленні та оцінюванні її учасниками факторів, які є причиною війни (воєнно-політичного конфлікту) та її безпекових наслідків. Тому, як правило, деякі фактори (факти, події, процеси тощо) свідомо ігноруються, а деякі штучно створюються (так звані симулякри). При цьому спроби виявити ті чи інші фактори, які дійсно призвели до війни та проаналізувати їх вплив на безпеку життєдіяльності різних соціальних систем (національних, регіональних, глобальних) у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі, часто досить жорстко придушуються. Як наслідок, незалежно від того якою є ідеологічна компонента війни, формується віртуальна реальність – своєрідний простір невизначеності, де домінує маніпулятивний дискурс війни (особливо в умовах гібридної) й, таким чином, створюються паралельний світ як її основний механізм [5; 6]. При цьому у створенні вказаної віртуальної реальності беруть участь не тільки політики, провладні експерти та аналітики, а навіть деякі науковці. Останні «наукового обґрунтують» ту чи іншу множину та статистичну пов'язаність факторів, які зумовлюють причини та наслідки війни та оцінки їх впливу на безпеку життєдіяльності соціальних систем (національних, регіональних та глобальних) керуючись принципом так званої «політичної доцільності». У цьому легко переконатись проаналізувавши, наприклад, наукові джерела предметом досліджень в яких є фактори, які призвели до Другої світової війни та оцінювання її наслідків. Це породжує низку руйнівних та важко передбачуваних ризиків політичного, економічного, техногенного та іншого характеру для соціальних систем (національних, регіональних та глобальних), які часто мають довгостроковий характер. Ці ризики є наслідком, прийняття неадекватних стратегічних управлінських рішень, в основу яких покладаються «науково обґрунтована» за принципом «політичної доцільності» та чи інша множина та статистична пов'язаність факторів, які зумовлюють причини та наслідки війни та оцінки їх впливу на безпеку життєдіяльності соціальних систем (національних, регіональних та глобальних). Окремо варто акцентувати увагу на тому, що, як правило, інтенсивність цих загроз стрімко зростає при настанні мирного періоду (із-за тотальної переоцінки факторів, які зумовили як саму війну, так і її наслідки, бо як сказано в Євангелії від Луки (гл.8,ст.17) – «нема нічого тайного, що не стало б явним»).

Таким чином, атрибутами проблемного поля оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни є те, що:

- вплив факторів, які зумовлюють ці наслідки має системний характер;
- фактори утворюють специфічну, дуже складну та ймовірнісну систему, яка складається з фізичних, біологічних та соціальних елементів;
- оцінювання факторів, як небезпек для соціальних систем, завжди має об'єктивно-суб'єктивний характер;
- в межах поля формується віртуальна реальність, як своєрідний простір невизначеності та паралельний світ, де домінує маніпулятивний дискурс війни.

Проблеми методологічного характеру, які належать до проблемного поля оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни та які зумовлюють виокремлення підходів, які доцільно використовувати при розкритті сутності цих наслідків, тісно пов'язані з окресленими вище атрибутами цього поля. Доцільно виділити чотири групи взаємопов'язаних проблем: онтологічного, гносеологічного, ціннісного та політико-управлінського характеру.

Онтологічний аспект дослідження в межах проблемного поля оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни дозволяє з'ясувати фундаментальні проблеми існування, розвитку сутнісного, найважливішого, тобто первоначала всього існуючого, найзагальніші принципи буття (способу існування) світу, людини, суспільства, особливість цих первоначал, які існують об'єктивно (незалежно) від людини і її свідомості. У даному випадку онтологічний аспект дослідження в межах вказаного проблемного поля полягає в тому, що безпека існує в загальній структурі буття об'єктів реального світу. Вона перебуває в різних формах, які відображають оптимальні умови їхньої життєдіяльності, тобто такі, за яких мінімізовані небезпеки природної визначеності буття об'єктів.

Гносеологічний аспект проблем при оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни передбачає акцентування уваги на теорії пізнання того чи іншого фактора (соціального явища, процесу, події тощо), тобто на вивченні проблеми природи пізнання і його можливостей, відношення знання до реальності, дослідження загальних передумов пізнання, виявлення умов його достовірності та істинності. Тому у даному випадку гносеологічний аспект виявлення та системного аналізу множини факторів, які є причинами російсько-української війни та її наслідків передбачає не аналіз індивідуальних механізмів, які діють у психіці, що дозволяють тому або іншому суб'єктові дійти певного пізнавального результату щодо розуміння того чи іншого фактору, а виявлення загальних підстав, які дають можливість розглядати цей результат як знання, що виражають реальний (дійсний) стан речей. Водночас гносеологічний аспект розкриття змісту концепту «безпека» у контексті безпекових наслідків російсько-української війни пов'язаний з значними труднощами. З одного боку, об'єктивно існує, безперервний процес об'єктивних змін факторів, які зумовлюють той чи інший стан зовнішнього й внутрішнього середовища життєдіяльності соціальних систем (національних, регіональних, глобальних), у тому числі факторів, які породжують небезпеки їх буття. З іншого боку, постійно генерується практично відкрита множина оцінок причин і наслідків цих небезпек. Як правило, ці оцінки включають явний чи латентний ціннісний контекст, оскільки як суспільне явище, безпека належить до загальнолюдських цінностей, а відтак має ціннісну значущість для соціальних систем. Тому об'єктивно виникає необхідність дослідження і аксіологічного аспекту при виявленні та системному аналізі множини факторів, які є причинами російсько-української війни та її наслідків.

Аксіологічний (ціннісний) аспект проблем, які утворюють проблемне поле оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни, є надзвичайно важливим. Це обумовлено тим, що виявлення та системний аналіз множини факторів, які є причинами вказаних наслідків мають поміж іншого враховувати основні положення учення про природу духовних, моральних, естетичних та інших цінностей, їх зв'язок між собою, а також із соціальними, культурними факторами та особистістю людини (аксеології). Принципово важливим є те, що слід враховувати презумпцію невизначеності та нестійкості в соціальних системах (національних, регіональних, глобальних). Вона зумовлена суперечливістю ціннісних орієнтацій та інтересів елементів системи. Важливим є й врахування принципу цілісності соціальної системи, який зобов'язує досліджувати її безпеку в певному інституційному середовищі, що забезпечує об'єднання різноспрямованої діяльності її елементів в єдиний процес для досягнення загальних цілей, які детерміновані ціннісними

орієнтаціями її елементів. В реальному житті система цінностей значною мірою вже задана людині, тому вона має лише пристосовувати свою поведінку до неї. Сама ж соціальна система накопичує, зберігає та підтримує (чи заперечує) ті чи інші цінності, створені людиною. Тому будь-яка цінність, як і фактори, які інтерпретуються як небезпеки, завжди має об'єктивно-суб'єктивну природу. Водночас структура системи цінностей не є незмінною, оскільки вона формується в процесі розвитку тієї чи іншої соціальної системи. Проте принципово важливим є те, що часові масштаби існування системи цінностей не збігаються з масштабами і часовими параметрами соціально-економічних, політичних та інших змін в соціальній системі. При цьому, як правило, створюючи (модернізуючи) ту чи іншу соціальну систему (політичну, економічну тощо) держава, закріплюючи нормами права одні цінності, намагається знищити чи нівелювати інші, які не відповідають політичній орієнтації (проголошеному курсу) чинної влади, що часто породжує небезпеки соціальним системам. Це повною мірою стосується і дослідження аксіологічного аспекту проблем, які утворюють проблемне поле оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни.

Не менш важливим є й *політико-управлінський аспект проблем*, які утворюють проблемне поле оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни. Це зумовлено тим, що політико-управлінський аспект цих проблем віддзеркалює поточні уявлення про зміст та взаємозв'язок тих чи інших соціальних конструктів: національні інтереси, лібералізм, демократія, політичний реалізм та багато інших. Ці конструкти існують виняткового в силу того, що люди згодні діяти так, ніби ці явища існують, або ж згодні дотримуватись певних умовних правил поведінки. Іншими словами, реальність конструюється суспільством, тому соціальні конструкти є продуктом його розвитку. Вони завжди штучні, але їх сприйняття масами дозволяє трансформувати, перебудувати реальність. Оскільки знання людей про оточуючий їх соціальний світ є результатом їх домовленостей, то будь-які соціальні конструкти, як системи цінностей, в кінцевому підсумку є для них частиною об'єктивної реальності.

Таким чином, соціальний конструкт є ідеєю, яка сприймається як очевидна тими, хто приймає її, але вона залишається штучно створеним культурним артефактом, що належить певній культурі або спільноті. Тому індивід виявляє вибірковість по відношенню до соціальних конструктів, тобто приймає одні, а інші відкидає (не сприймає як істину). Викладене вище повною мірою стосується й сучасних знань щодо соціальних конструктів, які утворюють методологічну основу оцінювання наслідків російсько-української війни. Так, невідповідність уявлень учасників цієї війни щодо сутності природи феномену «безпека», а відтак і механізмів забезпечення національної та глобальної безпеки є наслідком різних за своєю сутністю складових соціальних конструктів: «лібералізм», «соборність», «духовність», «демократія», «демократичні цінності», «європейський вибір» та багатьох інших. Оскільки соціальні конструкти є штучно створеними культурними артефактами, що належать певній соціальній спільноті, то в основу тих чи інших стратегічних управлінських рішень, які приймаються у контексті оцінювання наслідків російсько-української війни як правило, покладається принцип політичної доцільності. В цьому полягає принципова відмінність дослідження політико-управлінського аспекту проблем, які утворюють проблемне поле оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни від описаних вище онтологічного, гносеологічного та аксіологічного аспектів дослідження цих проблем, в яких більшою мірою домінують наукові підходи, принципи та критерії при виявленні та системному аналізі множини факторів, які є причинами російсько-української війни та її наслідків.

Висновки.

1. Атрибутами проблемного поля оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни є наступні: вплив факторів, які зумовлюють ці наслідки має системний характер; фактори утворюють специфічну, дуже складну та ймовірнісну систему, яка складається з фізичних, біологічних та соціальних елементів; оцінювання факторів, які зумовлюють наслідки війни у контексті їх впливу на безпеку життєдіяльності соціальних систем, тобто як небезпек, за змістом завжди має об'єктивно-суб'єктивний характер; в межах поля формується віртуальна реальність, як своєрідний простір невизначеності та паралельний світ, де домінує маніпулятивний дискурс війни.

2. Проблеми методологічного характеру, які також належать до проблемного поля оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни, тісно пов'язані з атрибутами цього поля. Доцільно

виділити чотири групи взаємопов'язаних проблем: онтологічного, гносеологічного, ціннісного та політико-управлінського характеру.

3. Передумовою забезпечення цілісності уявлення про джерела (першопричини) виникнення тих чи інших факторів, які зумовлюють наслідки російсько-української війни, динаміку та специфіку їх еволюційного розвитку, а також інтенсивність та тривалість впливу на безпеку соціальних систем є врахування атрибутів проблемного поля оцінювання безпекових наслідків російсько-української війни та проблем дослідження методологічного характеру, які належать до вказаного поля.

Список використаних джерел

1. Безпекове середовище 2033: Монографія. К.: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2022. 117 с.
2. Прокопенко Т.О. Теорія систем і системний аналіз: навч.посіб. Черкаси: ЧДТУ, 2019.139 с.
3. Величко О. М., Гордієнко Т. Б. Основи системного аналізу і прийняття оптимальних рішень: Підручник. Одеса:Олді+, 2021. 672с.
4. Ситник Г.П., Орел М.Г. Публічне управління у сфері національної безпеки: підручник / за ред. Г.П.Ситника. - Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2020. 360 с.
5. Парахонський Б.О., ЯворськаГ.М. Онтологіях війни і миру: безпека, стратегія, смисл: монографія. К.: НІСД, 2019. 560 с.
6. Ситник Г.П. Філософія війни та миру: курс лекцій. К: ТОВ «САК ЛТД.», 2023. 118 с.

Олег ПАНЧЕНКО,

доктор наук з державного управління, доктор медичних наук, доктор філософії, професор, заслужений лікар України, генеральний директор Державного закладу «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України», президент Громадської організації «Всеукраїнська професійна психіатрична ліга»

Oleg PANCHENKO,

Doctor of Science in Public Administration, Doctor of Medical Science, Doctor of Philosophy, Professor, Honorable Doctor of Ukraine, General Director of the State Institution "Scientific-Practical Medical Rehabilitation and Diagnostic Centre of the Ukrainian Ministry of Health of Ukraine", President of Non-Governmental Organization "Ukrainian National Professional Psychiatric League"
<https://orcid.org/0000-0001-9673-6685>

ВІДНОВЛЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВИ

RESTORATION OF HUMAN CAPITAL AS A COMPONENT OF THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE STATE

Вступ. Конкурентоспроможність держави визначається рівнем розвитку людського капіталу, його якісними та кількісними характеристиками, забезпеченням сприятливих умов для формування, розвитку та ефективного використання цього потенціалу. Людський капітал є ключовим фактором економічного розвитку, соціального прогресу та інновацій. Це головний чинник покращення добробуту в суспільстві, який потребує великих та тривалих інвестицій. Добробут життя населення як комплексний індикатор, містить в собі аналіз і оцінку соціального та економічного стану держави.

Підвищення добробуту в нашій державі було і залишається актуальним завжди, особливо у сучасному стані під час війни російської федерації проти України, зниження темпів розвитку, економічної та політичної нестабільності, великим темпом інфляції та інше. Саме такі умови мають негативний вплив на добробут населення та призводять до незбалансованого розвитку регіонів нашої держави, тим самим унеможливають забезпечення їх сталого розвитку. На думку науковців [5], вивчення динаміки й оцінка рівня національного добробуту, його прогнозування, надзвичайно важливо для сталого, збалансованого і поступального розвитку суспільства в цілому.

Одним з ключових критеріїв оцінки рівня економічного благополуччя держави та розуміння вектора державної політики є стан здоров'я населення національної галузі охорони здоров'я. Людський капітал є ключовим джерелом для економічного та технологічного прогресу, а також сприяє розвитку культурних, моральних і демократичних цінностей у суспільстві [1, 3, 4]. Турбулентні соціальні трансформації, військові дії, економічна нестабільність, інформаційно-емоційне перевантаження, як наявні ризики та загрози для здоров'я людини, можуть тривати ще довго. Такі процеси особливо сильно детермінують емоційно-стресову реакцію людини, що є основою формування патологічних процесів і особливо хворобливих наслідків, що позначаються на економічній активності суб'єкта, економічному благополуччі держави. У цих умовах особливо важливим стає розуміння цих процесів задля планування відповідних заходів щодо запобігання соціальних конфліктів та розбудови сталої економіки держави. Здоров'я – головний фактор функціонування людини та показник якості життя населення. Тому підтримання та відновлення громадського здоров'я у цьому контексті постає як одне з актуальних завдань публічного управління.

Мета роботи. Обґрунтування стратегічних напрямків відновлення людського капіталу як складової соціально-економічної розбудови держави у сфері охорони здоров'я України.

Результати та обговорення. У контексті цивілізації людина пройшла певну низку змін і розуміння її існування в соціумі. Своєю багатогранною діяльністю людина надає значення виробництву національного продукту, економічним відносинам, економічним благам та потребам, продуктивній силі та кадровому потенціалу. Людина – головний компонент складної соціально-економічної системи, яка характеризується тим, що поряд зі створенням продукту, індивід знаходиться у постійному русі, тим самим оновлюючи себе і світ навколо.

Людина – головний ресурс та пріоритет. Людський капітал України вирізняється високим рівнем освіти, креативності, вмотивованості на саморозвиток та актуалізацію своїх навичок. Збройна

агресія росії проти України призвела до серйозних наслідків, включаючи значні людські втрати та виклики у відновлення людського капіталу. Наша держава втрачає людські ресурси через вимушену масову міграцію та внутрішнє переміщення населення, депортацію населення, загибель та поранення цивільних і військових. Водночас людський капітал – це потужний ресурс воєнного протистояння та післявоєнної відбудови держави. Саме він має забезпечити економічне та технологічне зростання у суспільстві. Повоєнна відбудова, реконструкція та модернізація України неможлива без максимально ефективного залучення інтелекту людини. Сьогодні збереження та розвиток людського капіталу є критично важливим аспектом для існування України.

Відновлення людського капіталу України є ключовим завданням для соціально-економічної розбудови держави. Це вимагає впровадження стратегій та напрямків, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я, підвищення рівня освіти, підтримку ринку праці, адаптацію до технологічних змін, забезпечення рівних можливостей та розвиток інновацій. Пріоритетними напрямками для збереження та розвитку людського капіталу є:

- фізичне та психологічне відновлення людини, яке забезпечується шляхом запровадження нової системи реабілітації відповідно до світових стандартів;
- розвиток системи охорони здоров'я, зокрема забезпечення обладнанням, технікою, висококваліфікованими фахівцями та запровадження партнерства, формування мережі спроможних лікарень та центрів медико-психологічної клінічної реабілітаційної й абілітаційної допомоги;
- спрощення процедур та покращення якості послуг для громадян завдяки цифровізації;
- розбудова ринку соціальних послуг та побудова інтегрованої моделі їх надання;
- формування нових активних програм зайнятості та підприємництва, навчання й перенавчання, зокрема ветеранів, людей з інвалідністю;
- трансформаційні зміни в освіті та інноваціях.

Ці пріоритетні напрями створюють Стратегію розвитку людського капіталу України, що є ключовим компонентом загального економічного та соціального розвитку держави.

Турбулентні процеси в Україні потребують підвищеної уваги до медико-психологічної реабілітаційно-абілітаційної допомоги. Гарантом забезпечення медико-психологічної клінічної реабілітаційної допомоги є Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», що визначає правові, організаційні та економічні засади проведення реабілітації особи з обмеженнями повсякденного функціонування у сфері охорони здоров'я з метою досягнення та підтримання оптимального рівня функціонування у її середовищі [2].

Організація і надання реабілітаційної та медико-психологічної допомоги населенню на сучасному етапі набуває особливого значення та зумовлює необхідність розвитку та впровадження в системі охорони здоров'я перспективних технологій клінічної реабілітації та абілітації задля покращення якості життя. Система надання медико-психологічної клінічної реабілітаційної допомоги повинна складатися з відбору контингенту, первинної діагностики, лікуванням за профілем, де будуть залучені обласні багатопрофільні лікарні, а також установи санаторно-курортної реабілітації й абілітації. Така система спрямована на відновлення психічного здоров'я та психологічного благополуччя людини з обов'язковим проведенням експертизи ефективності проведених заходів.

Основні пріоритети медико-психологічної реабілітаційно-абілітаційної допомоги поділяються на стратегічні та тактичні.

Стратегічні – державні управлінські рішення та програми з метою створення нових технологій.

Тактичні – конвергенція наук та технологічних рішень з метою створення нових реабілітаційно-абілітаційних технологій.

У державній політиці також важливо визначити основні стратегічні та тактичні пріоритети та управління формуванням стратегічних пріоритетів на основі досягнення тактичних результатів. Запровадження єдиної системи, технології, моделі та методології надання медико-психологічної клінічної реабілітаційної допомоги на основі відповідних державних управлінських рішень та втіленні сучасних NBICS-технологій є стратегічним пріоритетом. Стратегічні пріоритети в системі охорони здоров'я повинні бути орієнтовані на пацієнта та на систему. Тактичним пріоритетом є створення центрів медико-психологічної клінічної реабілітаційної допомоги, модернізація закладів відповідного профілю та підготовка фахівців відповідно до потреб сучасності.

Нагальним є імплементація комплексних підходів щодо реабілітаційних та абілітаційних послуг, спрямованих на підвищення якості життя, активності, працездатності та залучення в усі форми суспільного життя, підготовка та перепідготовка кадрів на базах медичних закладів вищої освіти, університетів та університетських клінік. Удосконалення системи надання клінічної реабілітації й абілітації можливо тільки при модернізації закладів та підготовці фахівців відповідно до вимог турбулентного часу, ураховуючи світовий досвід та забезпечуючи відповідні ресурси для цієї реалізації.

Висновки. Благополуччя та сталий розвиток держави залежить від показників національного людського капіталу. Людський капітал України вирізняється високим рівнем освіти, креативності, вмотивованості на саморозвиток та актуалізацію своїх навичок.

Нині наша держава втрачає людські ресурси через вимушену масову міграцію та внутрішнє переміщення населення, депортацію населення, загибель та поранення цивільних і військових. Тому сьогодні дуже важливо розвивати стратегічні напрями відновлення людського капіталу задля соціально-економічної розбудови держави.

Відновлення людського капіталу повинно бути спрямовано на збереження та зміцнення фізичного та психологічного здоров'я громадян шляхом запровадження нової системи реабілітації відповідно до світових стандартів, розвиток системи охорони здоров'я, зокрема забезпечення обладнанням, технікою, висококваліфікованими фахівцями, запровадження партнерства, створення центрів медико-психологічної клінічної реабілітаційної й абілітаційної допомоги, модернізація закладів відповідного профілю та підготовка фахівців відповідно до вимог часу.

Список використаних джерел

1. Антонюк В.П. Проблеми формування людського капіталу України в системі освіти та його ризику під час війни. Вісник економічної науки України. 2022. № 1(42). С. 161–170.
2. Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» № 1053-IX від 03.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
3. Левчук О.В., Кузьміч І.І. Військово-економічні аспекти застосування людського капіталу: проблеми та шляхи оптимізації. Економіка та суспільство. 2017. №. 12. С. 110–116.
4. Новікова О., Залозна Ю., Азьмук Н. Відновлення людського капіталу України у післявоєнний період з використанням переваг цифровізації. Журнал європейської економіки. 2022. № 4(83). Том 21. С. 407–427.
5. Притула Х.М. Якість життя населення як основна детермінанта розвитку сільських територій. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. Вип. 3. С. 408–417.

Олександр СУХОДОЛЯ,

доктор наук державного управління, професор, завідувач відділу критичної інфраструктури, енергетичної та екологічної безпеки Центру безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень

Oleksandr SUKHODOLIA,

Dr.Sci. in PA, Professor, Head Critical Infrastructure, Energy and Ecology Security Department, Center of Security Studies, The National Institute for Strategic Studies

<https://orcid.org/0000-0002-1978-404X>

СТІЙКІСТЬ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ РЕАГУВАННЯ

RESILIENCE OF ENERGY SUPPLY: CURRENT CHALLENGES AND APPROACHES TO RESPONSE PLANNING

В умовах збройного конфлікту, надійне функціонування критичної інфраструктури (далі – КІ) стає одним із базових чинників, що забезпечує спроможність країни забезпечити свою життєдіяльність та обороноздатність. Масовані російські атаки проти енергетичної інфраструктури України у осінньо-зимовий період 2022/2023 років є прикладом цього. [1]

У період з вересня 2022 року по лютий 2023 року Український паливно-енергетичний комплекс зазнав серйозних руйнувань. Окрім артилерійських обстрілів об'єктів енергетики, Росія здійснила понад 30 масованих ракетних атак по енергетичній інфраструктурі України, було зафіксовано близько 270 влучань. Постраждали 24 об'єкти генерації електроенергії – теплові електростанції, теплоелектроцентралі, гідро- та гідроакumuлюючі станції. Енергосистема втратила майже половину потужностей, зазнали руйнацій близько половини підстанцій системи передачі та магістральні мережі. [2]

Світовий банк оцінив збитки внаслідок руйнувань інфраструктури систем електропостачання, газу та системи опалення, а також видобутку вугілля в Україні у суму понад \$11 млрд. Водночас, ще більших збитків було завдано економіці країни, внаслідок зупинки виробничих процесів через відсутність енергопостачання. Мільйони побутових споживачів були позбавлені можливості отримувати життєво важливі послуги та функції (далі - ЖВФ).

Україна вивчила уроки минулого року та при підготовці до опалювального сезону 2023/2024 суттєво посилила захист об'єктів енергетики розбудовуючи багаторівневий захист. [3] Перший рівень передбачає простий захист від вибухової хвилі і уламків, а також посилений фізичний захист об'єктів від диверсій. Другий рівень захисту передбачатиме заходи захисту від прямого влучання російських дронів. Третій рівень захисту, передбачатиме засоби та заходи комплексного захисту від дронів та ракет, включаючи системи протиповітряної та протиракетної оборони.

Водночас, захист об'єктів КІ є лише одним із елементів забезпечення безперервності надання ЖВФ. Необхідно бути готовим до найгіршого сценарію, який може передбачати втрату необхідної інфраструктури. Країна має мати спроможність забезпечувати потреби споживачів у енергопостачанні незалежно від пошкоджень. Важливо, щоб швидкість, з якою ворог руйнує енергосистему, не перевищувала або не сильно перевищувала швидкість відновлення, або запровадження альтернативних способів енергозабезпечення.

Така постановка завдання є актуальним напрямом наукових досліджень у сфері національної безпеки, забезпеченні стійкості функціонування КІ. [4,5] Більш того, завдання забезпечення стійкості функціонування КІ чи підтримання життєдіяльності громад уже імplementовано в низку законодавчих актів різних країн. Зокрема, Директива ЄС, прийнята в грудні 2022 року спрямовується на забезпечення стійкості надання ЖВФ, які здійснюються завдяки функціонуванню КІ. [6] Прийнятий наприкінці 2021 року Закон України «Про критичну інфраструктуру», [7] переорієнтовує увагу системи суб'єктів національної системи захисту КІ із завдання забезпечення «захисту» окремих об'єктів КІ до забезпечення «стійкості» функціонування інфраструктурних систем, які забезпечують ЖВФ.

Законом «Про критичну інфраструктуру», зокрема, визначено завдання:

– секторальним органам з питань захисту КІ (державним органам влади визначених відповідальними за визначений сектор КІ) щодо розроблення планів взаємодії та підтримання ЖВФ на випадок порушення функціонування об'єктів КІ (стаття 19 Закону);

– місцевим органам виконавчої влади щодо розроблення та затвердження місцевих програм забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, програм підвищення стійкості територіальних громад до кризових ситуацій, викликаних припиненням або погіршенням надання важливих для їх життєдіяльності послуг чи для здійснення життєво важливих функцій (стаття 20 Закону).

При цьому під стійкістю КІ, Закон розуміє спроможність функціонувати у штатному режимі, адаптуватися до умов, що постійно змінюються, протистояти та швидко відновлюватися після впливу загроз будь-якого виду.

Наведене розуміння завдань забезпечення стійкості можна представити графічно, як концептуальну модель формалізації вимог до забезпечення стійкості забезпечення ЖВФ (рис. 1). Дана модель, у розвиток підходів запропонованих у сфері забезпечення стійкості функції енергозабезпечення споживачів [5], дозволяє формалізувати вимоги до діяльності залучених суб'єктів через визначення примірного набору цільових параметрів регулювання стійкості забезпечення функцій, надання, функціонування КІ.

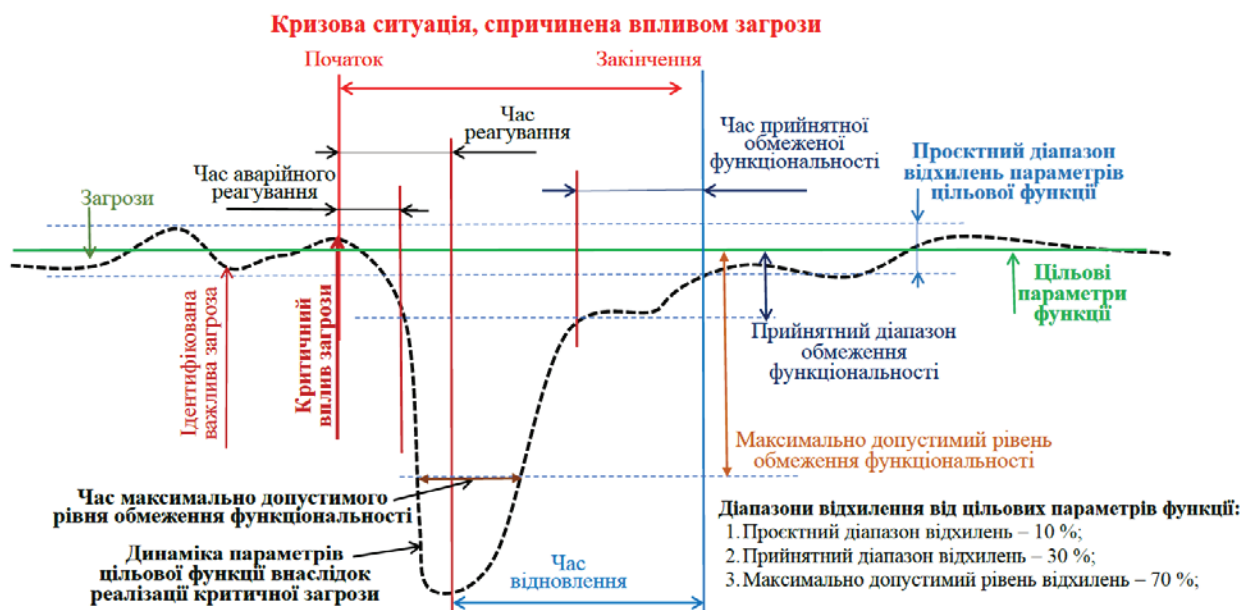

Рис. 1. Модель формалізації діяльності із забезпечення стійкості цільової функції

Модель допомагатиме суб'єктам планування стійкості забезпечення ЖВФ: в усвідомленні змісту управлінських рішень, розробленні чіткого порядку дій та в залежності від розвитку ситуації (етапу циклу кризового реагування), визначенні параметрів цільової функції* (штатний діапазон параметрів, рівня допустимих загроз, час аварійного реагування, відновлення та рівні обмеження функціональності), і розроблення заходів регулювання цих параметрів** (заходи підвищення готовності до впливу загроз, реагування на вплив загрози, пом'якшення такого впливу, та відновлення проєктних цільових параметрів надання послуги).

Зазначимо що, забезпечення стійкості є завданням для усіх хто бере участь у забезпеченні окремої ЖВФ чи сукупності послуг важливих для життєзабезпечення людини та громади (lifeline services). З метою узгодження дій усіх залучених учасників та чіткого усвідомлення потреб із забезпечення безперервності надання визначеної послуги, відповідно до вимог законодавства,

* Цільові параметри реагування для забезпечення стійкості енергозабезпечення визначаються аналізом потреб споживачів послуги (наприклад допустима тривалість відсутності електроенергії відповідно до технологічних вимог (лікарні, відведення води, хімічне виробництво), нормативно-правовими актами, а також проведеним аналізом потреб / вимог конкретних споживачів (громади).

** Можливі рішення з регулювання параметрів функціонування інфраструктури енергозабезпечення громади визначаються заздалегідь заходами: підвищення готовності до впливу загроз (посилення захисту, накопичення ресурсів та обладнання), пом'якшення (диверсифікації джерел енергоживлення, використання запасів та ресурсів усіх залучених суб'єктів, заміщення послуг/функцій іншими), реагування (скорочення потреб, використання резервних джерел енергії), та відновлення (ремонт та відбудова, нові способи забезпечення потреб споживачів тощо).

розробляються відповідні плани взаємодії (наприклад план взаємодії для енергозабезпечення громади – план енергетичної стійкості).

Такі плани стійкості виступають своєрідною формальною рамковою угодою між усіма учасниками взаємодії, що залучаються до забезпечення безперервності надання важливих функцій/послуг кінцевим споживачам.

Загалом, план забезпечення стійкості має враховувати всі аспекти забезпечення цільових параметрів на всіх етапах циклу кризового реагування. З врахуванням положень Закону України «Про критичну інфраструктуру» пропонується наступний підхід до визначення змісту діяльності із забезпечення стійкості ЖВФ на виділених 4 етапах циклу реагування на кризову ситуацію (табл. 1).

Таблиця 1. Зміст та приклади можливих заходів планів стійкості

Етап	Приклади заходів
Режим функціонування КІ - Штатний	Захист КІ відповідно до визначеного рівня загроз/небезпек; Плани взаємодії залучених суб'єктів та плани реагування; Навчання персоналу; Обмін інформацією про кращі практики; Аналіз безпекової ситуації та оцінка ризиків;
Режим функціонування КІ – Готовність та запобігання	Модернізація об'єктів КІ та оновлення обладнання відповідно до визначених ризиків; Резервування систем, накопичення запасів; Плани «заміщення» пошкодженого обладнання, втрачених ресурсів чи функцій іншими активами та суб'єктами; Накопичення запасів та резервів;
Режим функціонування КІ - Реагування	Залучення «проектних» сил та ресурсів відповідно до визначених планів реагування на визначені типи загроз; Залучення «додаткових» місцевих сил та ресурсів; Аналіз ситуації та координація реагування;
Режим функціонування КІ - Відновлення	Заміна/ремонт КІ, будівель, обладнання; Рішення з тимчасового відновлення функцій/послуг; Рішення з відновлення повноцінного функціонування з врахуванням необхідності підвищення стійкості у майбутньому та нових технологічних можливостей;

Джерело: розроблено автором

З метою формалізації процесу розроблення заходів реагування для плану стійкості надання ЖВФ (функціонування відповідної КІ) доцільно представити результати аналізу необхідного (цільового) та можливого рівнів^{***} надання ЖВФ (функціонування відповідної КІ) [8].

Зазначимо, що представлені в табл. 2 параметри необхідного та очікуваного рівнів надання окремих ЖВФ, сформовані відповідно до моделі кризового реагування для забезпечення стійкості цільової функції (рис.1), а саме:

30 % операційної спроможності КІ (зниження рівня надання ЖВФ на 70 % від цільових параметрів), що дозволяє забезпечити мінімально можливий рівень функціонування відповідної КІ та підтримання життєдіяльності громади протягом короткого проміжку часу (на цей час споживачі мають бути готові забезпечити вищий рівень за рахунок власних сил та ресурсів);

70 % операційної спроможності КІ (зниження рівня надання ЖВФ на 30 % від цільових параметрів), що дозволяє забезпечити допустимий рівень функціонування КІ та підтримання життєдіяльності громади тривалий час;

90 % операційної спроможності КІ (відхилення рівня надання ЖВФ на 10 % від цільових параметрів), що забезпечує прийнятне функціонування КІ.

Проектний рівень – це повна операційна спроможність критичної інфраструктури (повне відновлення після впливу загроз).

^{***} Можливий рівень надання ЖВФ визначають наявними спроможностями сфери управління (у випадку, який розглядаємо, громади) щодо підтримання надання послуг за умови впливу загрози та порушення проектного режиму функціонування інфраструктурних систем. Наприклад, при руйнуванні системи електропостачання (електропідстанції громади та ліній передач, що забезпечують централізоване постачання електроенергії громаді) можливий рівень надання послуг буде визначатися наявністю місцевих установок генерації електроенергії, зокрема, це відновлювані джерела енергії (СЕС та ВЕС, пересувні генератори, когенераційна установка у системі тепlopостачання тощо).

Таблиця 2. Визначення впливу загроз на надання послуг енергозабезпечення та ідентифікація прогалин у забезпеченні стійкості

Інфраструктурні системи, які задовільняють життєво важливі функції / послуги	Заходи								
	короткотермінові			середньострокові			довготривалі		
	0–1 год	до 24 год	до 72 год	до 7 дн.	2-3 тиж.	до 8 тиж.	3–6 міс.	6–12 міс.	Більше року
Інфраструктура забезпечення споживачів електроенергією (електро-підстанція та мережі)	70 % 30 %	90 % 50 %	50 %	60 %	70 %	90 %	90 %	95 %	Проектний рівень (100 %)
Інфраструктура постачання палива (нафтобаза та АЗС)			30 % 30 %	70 % 70 %	70 %	80 %	90 % 90 %	Проектний рівень (100%)	

Примітка. У таблиці виділено: напівжирним – визначені суб'єктом планування необхідні рівні надання ЖВФ (функціонування КІ) та зазначено часові параметри реагування на загрозу відповідно до потреб громади; курсивом – можливі рівні надання ЖВФ (функціонування відповідної КІ) завдяки реалізації заходів реагування відповідно до спроможностей громади.

Представлені у такій формі результати аналізу впливу загроз та наявних можливостей забезпечення стійкості її життєдіяльності громади дозволяє визначити існуючі прогалини та пріоритетні напрями розвитку власних спроможностей громади. Прогалини у забезпеченні стійкості визначаються розходженням між бажаними/необхідними та очікуваними рівнями надання ЖВФ (функціонування КІ).

Пріоритетні напрями забезпечення стійкості рекомендується визначати виходячи із бажаних цілей розвитку громади, величиною розходження між бажаними/необхідними та очікуваними рівнями та термінами відновлення функціональності КІ. Іншими словами чим більший розрив між необхідними та очікуваними параметрами тим вищий пріоритет має захід подолання розриву.

Після того, як прогалини оцінені та визначені пріоритети щодо досягнення бажаних цілей громади, можна розпочинати розробку стратегії зниження рівня вразливостей та підвищення стійкості життєдіяльності громади. Суб'єкт управління, на основі аналізу ситуації в громаді, при розробленні плану стійкості життєдіяльності громади формує набір практичних адміністративних заходів, інженерних рішень, технічних чи будівельних проектів, рішень з перспективного соціально-економічного чи технологічного розвитку.

Зокрема, в частині забезпечення стійкості енергозабезпечення окремої громади, це можуть бути наприклад:

- евакуація людей в приміщення де наявне джерело енергії;
- застосування заходів скорочення енергоспоживання;
- примусове відключення споживачів від енергопостачання;
- доставка та використання пересувних генераторів;
- використання джерел енергії на основі відновлюваної енергетики (СЕС та ВЕС підприємств та домогосподарств) для потреб громади;
- будівництво стаціонарних місцевих електрогенеруючих установок;
- будівництво додаткової лінії електропередачі від іншого джерела живлення
- тощо.

Саме тому, заходи плану стійкості життєдіяльності громади мають узгоджуватися із іншими планами розвитку, дуже часто з планами соціально-економічного розвитку та/чи реагування на надзвичайні ситуації.

Забезпечення стійкості енергозабезпечення споживачів, як однієї із найважливіших функцій життєзабезпечення людини, суспільства та держави є суттєвим викликом для органів державної влади, суб'єктів господарювання та населення. Необхідне усвідомлення всіма учасниками процесу забезпечення стійкості надання такої ЖВФ, мети та змісту управлінських дій у цій сфері.

Висвітлені результати досліджень надають необхідний інструментарій для започаткування планомірної та успішної діяльності в цій сфері, допомагають суб'єктам управління розпочати практичну роботу із забезпечення стійкості функціонування критичної енергетичної інфраструктури, надання важливих для життєдіяльності суспільства послуг, забезпеченні енергетичної безпеки та національної стійкості.

Список використаних джерел

1. Sukhodolia, O. Ukrainian Energy Sector under Military Attack: Lessons for Resilience” in the book “War and Energy Security: Lessons for The Future”. Tallinn : ICDS, 2023. 85 p. URL: <https://icds.ee/en/war-and-energy-security-lessons-for-the-future/>

2. Росія почала атакувати енергосистему України. Чи готові ми до нових масованих обстрілів. URL: https://biz.censor.net/resonance/3445090/rosiya_pochala_atakuvaty_energosityemu_ukrayiny_chy_gotovi_my_do_novyh_masovanyh_obstriliv

3. Указ Президента України №695/2023 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 жовтня 2023 року «Про організацію захисту та забезпечення безпеки функціонування об'єктів критичної інфраструктури та енергетики України в умовах ведення воєнних дій». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6952023-48641>

4. Організаційні та правові аспекти забезпечення безпеки і стійкості критичної інфраструктури України : аналіт. доп. / Д. Г. Бобро, С. П. Іванюта, С. І. Кондратов та ін.; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2019. 224 с.

5. Суходоля О.М. Стійкість енергетичної системи чи стійкість енергозабезпечення споживачів: постановка проблеми. Стратегічні пріоритети. – 2018 (47). – № 2. С. 101-117.

6. European Parliament. (2022). Directive of the European Parliament and of the Council on the Resilience of Critical Entities and repealing Council Directive 2008/114/EC. OJ L 333, 27.12.2022, p. 164–198

7. Закон України від 16 листопада 2021 №1882-IX “Про критичну інфраструктуру”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>

8. Суходоля О.М. Стійкість критичної інфраструктури та життєво важливих функцій і послуг: формалізація завдань і змісту дій суб'єктів забезпечення. Стратегічна панорама. – 2023 (2). – № 2.

Захарій ВАРНАЛІЙ,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Zakharii VARNALIY,

*D.Hab., Professor, Professor of the Department of Finance, Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-6654-8760>*

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

CHALLENGES AND THREATS TO HUMAN SOCIAL SECURITY IN THE CONDITIONS THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Вступ. Російсько-українська війна в Україні чітко демонструє актуальність забезпечення на належному рівні національної безпеки України, зокрема, її соціальної складової на різних рівнях. В умовах повномасштабної війни особливе значення має місце декомпозиція пріоритетів соціальної безпеки. Водночас, не дивлячись на наявність чималої кількості наукових досліджень, присвячених соціальній безпеці, чимало питань залишається недостатності наукових розробок щодо сутності та особливостей соціальної безпеки людини в умовах війни.

Метою роботи є розкриття сутності соціальної безпеки людини та особливостей її викликів і загроз в умовах російсько-української війни

В умовах сучасних нових викликів та загроз, вирішальне значення набуває система зміцнення національної безпеки, та всіх її складових. В Україні, починаючи з 2014 року в умовах гібридної війни, особливо з початком повномасштабної російсько-української війни 24 лютого 2022 року, сутність категорії «безпека» набуває нового системного сенсу захищеності життєво важливих інтересів від новітніх ризиків та загроз. Неперевершеного значення в умовах сучасних викликів та загроз, особливо в умовах повномасштабної війни, набуває соціальна безпека на нанорівні – соціальна безпека людини. В Конституції України, зокрема у статті 3 декларується, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [4].

В умовах сучасних глобальних та внутрішніх викликів і загроз, розв'язання та вирішення соціальних проблем стає ще більш важливим та актуальним. Особливу загрозу в Україні несе повномасштабна війна, негативні наслідки якої мають як прямий, так і опосередкований характер, що є реальною соціальною загрозою. Вплив війни на соціальну безпеку людини в таких обставинах потребує обґрунтування нових більш ефективних механізмів та інструментів її зміцнення [3].

Соціальну складову національної безпеки необхідно аналізувати та досліджувати в контексті її багаторівневої системи. Враховуючи те, що соціальна безпека є однією з основних складових економічної безпеки, її доцільно розглядати під кутом зору відповідного економічного рівня, а саме: на нано-, мікро-, мезо-, макро- та мегарівня. Тому пропонується така багаторівнева система соціальної безпеки: соціальна безпека людини (нанорівень); соціальна безпека суб'єкта господарювання (мікрорівень); соціальна безпека регіону (мезорівень); соціальна безпека держави (макрорівень); глобальна соціальна безпека (мегарівень) [2].

Аналіз рівнів соціальної безпеки, як і інших складових економічної треба розпочинати з нанорівня – з людини [5]. В цьому сенсі важливо зазначити, що людина з її нагальними потребами, цінностями, інтересами, є основною рушійною силою, метою та критерієм сталого економічного розвитку, подальшого успіху економічних і соціальних перетворень та нашої Перемоги.

Соціальна безпека людини (нанорівень) – це ступінь (рівень) захисту життєво важливих соціально-економічних інтересів людини, її прав, свобод та цінностей від реальних та потенційних, ендогенних та екзогенних загроз. Основними функціональними складовими соціальної безпеки людини є: безпека її життєдіяльності; безпека дієвої реалізації загальносоціальних цінностей; безпека гідного (забезпеченого) рівня життя; безпека соціального середовища; психічна та психологічна безпека; самозахист людини, її самозбереження та саморозвиток тощо [7].

Соціальна безпека людини формується та функціонує одночасно через вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників: внутрішні чинники безпекового середовища утворюються самою людиною для власної соціальної захищеності, а зовнішні чинники значною мірою визначають безпекове середовище людини у країні [6].

Слід зазначити, що до початку гібридної війни соціальна безпека людини була забезпечення шляхом поліпшення життєвих умов населення, забезпечення якості праці, подолання бідності, формування соціальної рівності, зменшення демографічної кризи, сприяння доступності якісної освіти та підтримці здоров'я. Починаючи з 2014 року і до сьогодні, наша країна та її громадяни почали стикатися зі новими загрозами, перебуваючи в умовах нестабільності та невизначеності. А саме, з цього часу зросли вимоги до збереження життя та здоров'я людей, значно збільшилася цінність людського життя та активна громадянська позиція громадян, а з 24 лютого 2022 року ці вимоги стали ще більше нагальними.

Геостратегічні загрози на сучасному етапі та рівень їх прояву занадто залежать від конкретних географічних, політичних, соціальних та економічних умов. Такі загрози виникають та можуть виникати між субрегіональними утвореннями, державами, регіонами або іншими суб'єктами, і вони можуть мати глибокий негативний вплив на світовий порядок і стабільність. Також геостратегічні загрози впливають, або можуть значно вплинути на соціальну безпеку людини через непрямі або безпосередні наслідки для їхнього здоров'я, життя та добробуту.

Серед геостратегічних загроз, що впливають на соціальну безпеку людини в умовах війни можемо виділити наступні: війни; військові конфлікти та насильство; економічні труднощі; енергетична безпека; екологічні загрози; міжнаціональні конфлікти та міжетнічні напруження тощо [1].

Зазначені та інші геостратегічні загрози можуть мати довготривалий негативний вплив на соціальну безпеку людини, тим самим створювати вразливість та неминучу потребу в гуманітарній допомозі. Управління геостратегічними загрозами, убезпечення їх, сприяння стійкому миру і порозумінню міжнаціональних відносин має стати важливими чинником забезпечення соціальної безпеки та благополуччя людини в Україні.

Висновки. Враховуючи складну та непередбачувану військово-політичну ситуацію в Україні, спричинену повномасштабним вторгненням росії, питання соціальної безпеки людини заслуговує на особливу увагу, оскільки безпосередньо впливає на наслідки змін у всіх сферах суспільного життя. Стан національної безпеки залежить не лише від військово-політичного забезпечення, фінансових ресурсів та збройних сил, а й від соціально-економічного розвитку держави, стану соціальної сфери та показників досягнення європейського рівня життя. Це потребує подальших кроків щодо дослідження нових викликів та загроз соціальній безпеці людини, вдосконалення інституційно-правового забезпечення соціальної захищеності людини, подальшого розвитку економічної безпекології. А за умов відсутності війни, в повоєнний період відновлення це, насамперед, мають бути заходи, спрямовані на зменшення рівня безробіття, інфляції та підвищення рівня валового внутрішнього продукту на одну особу, який являє собою індикатор добробуту населення в Україні¹.

1. Тези підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» реєстраційний номер 2021.01/0239 та № державної реєстрації 0123U102713.

Список використаних джерел

1. Варналій З. С., Чеберяко О. В., Нікитенко Д. В., Микитюк О. П. Геостратегічні загрози соціальній безпеці людини в умовах війни // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Сер. Економічні науки. 2023. Вип. 2 (102). С. 12-33. <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/27672>
2. Варналій З.С. Багаторівнева система соціальної безпеки // Економіка і регіон. 2022. № 1 (84). С. 68–74. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1\(84\).2547](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2547)
3. Варналій З. С. Соціальна безпека людини як об'єкт дослідження економічної безпекології // Економічний вісник університету. Збірник наук. праць учених та аспірантів. Випуск 52, Переяслав, 2022. С. 90-97. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-52-90-97>
4. Конституція України, від 28 червня 1996 року зі змінами, які вступили в силу з 1 січня 2006 року відповідно до Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року №2222–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Текст>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» // Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
6. Сидорчук О.Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення: монографія; Львівський регіональний ін-т держ. управління. Львів, 2018. 492 с.
7. Соціальна безпека людини в умовах війни: монографія. За ред. Варналія З.С. К.: Знання України, 2023. 270 с.

Вікторія ІВАНОВА,

кандидат економічних наук, Секретаріат Кабінету Міністрів України

Viktoriia IVANOVA,

PhD in Economics, Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine Research ID ADG-7645-2022

<https://orcid.org/0000-0003-4980-0765>

РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЯК НАПРЯМ РЕАГУВАННЯ НА НАСЛІДКИ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

DEVELOPMENT OF A SOCIO-ECONOMIC RECOVERY STRATEGY AS A RESPONSE TO THE CONSEQUENCES OF RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE

Вступ. 10 років Україна перебуває в стані війни, ведення активних бойових дій, майже 2 роки ці дії носять характер повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Вся територія України перебуває під постійними обстрілами, ракетними та дронними ударами, частина земель окуповані з 2014 року, частина з 2022 року. Така тривалість воєнних дій призвела як до загибелі, так і виїзду за кордон значної частини населення, знищення міст, сіл, підприємств, виробничих потужностей. Після початку повномасштабного вторгнення в Україні склалася гуманітарна катастрофа, страждають всі без винятку сфери господарства. За таких умов держава функціонує на межі своїх можливостей, активно користуючись допомогою партнерів та союзників.

Однак, навіть в умовах такої надзвичайної ситуації воєнного характеру держава продовжує своє функціонування, намагається відновлювати можливості для ведення бізнесу, а бізнес, в свою чергу, активно допомагає державі через сплату податків, фінансування зборів на купівлю зброї, розробку нових зразків озброєння, волонтерські програми соціального та гуманітарного спрямування. Усе це свідчить про готовність усіх без винятку в перспективі стати активними учасниками процесу відбудови економічної, політичної, соціальної систем держави, відновлення її потенціалу в усіх сферах життєдіяльності.

Мета роботи полягає у розробці ключових пропозицій стратегії соціально-економічного відновлення у контексті державного реагування на наслідки війни РФ проти України.

Матеріали і методи. Для реалізації вказаної мети використовувалися сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Методи спостереження, аналізу та теоретичного узагальнення використано для оцінки наявної ситуації в Україні, розробки висновків та пропозицій.

Результати і обговорення. В 2014 році Україна вперше в своїй новітній історії стикнулася з реальними загрозами національній безпеці: територіальній цілісності та державному суверенітету. Протягом наступних восьми років наша держава всіма можливими методами, і військовими, і дипломатичними, вирішити питання Криму та Донбасу, однак, у 2022 році ситуація зазнала максимального загострення, що в подальшому призвело до повномасштабного вторгнення РФ на територію України.

Після років війни РФ проти України ми можемо говорити про негативні наслідки до яких відносять:

1. Станом на 10 вересня 2023 року в результаті повномасштабного вторгнення РФ в територію України було зафіксовано 27 149 жертв серед цивільного населення, в тому числі 9 614 загиблих і 17 535 поранених [1].

2. За даними Генерального прокурора України більше ніж 1654 дитини постраждали в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ. Станом на 14 листопада 2023 року, за офіційною інформацією ювенальних прокурорів, 510 дітей загинули та понад 1 144 отримали поранення різного ступеня тяжкості [2]. За даними українського Уряду, 19 553 дитини було вивезено до Росії. Станом на 26 липня 385 українських дітей повернулись до своїх родин [3].

3. 5 868 000 українських біженців було зафіксовано по всій Європі станом на 18 липня 2023 року [3].

4. За даними Київської школи економіки, станом на 1 вересня 2023 року загальна сума прямих задокументованих збитків, завдана інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення РФ, становить \$151,2 млрд [4].

5. Близько 30 відсотків території України, а це 173 530 км², зазнали впливу військових дій, тобто заміновані, і потребують заходів з розмінування. Вже сьогодні Україна є найбільш замінованою країною у світі [5]. За даними Світового банку, розмінування територій України коштуватиме 37,4 млрд дол. США протягом наступних 10 років [6].

6. За словами начальника Управління екологічної безпеки та протимінної діяльності Міністерства оборони України, російські атаки на військові об'єкти країни завдали екологічних збитків на суму понад 305 млрд грн. За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, орієнтовна сума збитків, завданих навколишньому середовищу через підриг Каховської ГЕС, становить близько \$1,5 млрд. Під час вибуху витекло близько 150 тонн нафти [3].

Крім того, зазнали вкрай негативного впливу енергетична, виробнича, інвестиційна сфери, банківський сектор, міжнародна взаємодія, освіта, культура, медіа тощо. Точно підрахувати втрати та збитки неможливо, як і неможливо у даний час оцінити їх вплив. Однак, реагувати на них потрібно на усіх рівнях державного будівництва. На жаль, ніхто не може сказати скільки ще триватиме ця війна, однак, вже сьогодні потрібно починати діяти у напрямі розробки стратегії відбудови держави, відновлення її соціально-економічного потенціалу для забезпечення національної, економічної та зовнішньоекономічної безпеки.

Хід історії людства такий, що якими б руйнівними та зтяжними не були війни, людина завжди знаходить шляхи виживання та продовження свого роду. Це можна вважати чи не найціннішою рисою людства як біологічного виду. Однак, наше фізичне виживання неможливе без соціальної складової, що характеризується активною комунікацією, соціальними зв'язками, налагодженням контактів та механізмів взаємодії. Все це є тією основою, що закладає підвалини нашого післявоєнного відновлення в майбутньому і в даному напрямі не обійтись без допомоги економічної дипломатії.

Проте, поряд з фізичними та соціальними аспектами важливу роль відіграють організаційно-правові. Оскільки відповідно до Конституції, «Україна – суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» [7], то її відбудова повинна бути обумовлена певними правовими нормами та документами. Тому, на нашу думку, саме зараз актуальними є розробка тих нормативно-правових актів, які в майбутньому закладуть підвалини відновленню та розвитку України.

Зокрема, Указом Президента України затверджено «Національну на 2021-2026 роки» [8]. З метою забезпечення належної реалізації вказаної Стратегії Кабінет Міністрів України 14 лютого 2023 року затвердив план заходів щодо її реалізації до 2024 року. Заходи плану розроблені у відповідності до завдань Стратегії та спрямовані на реалізацію її стратегічних напрямів: забезпечення ефективних процедур громадської участі у формуванні та реалізації державної політики, вирішенні питань місцевого значення; створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку інститутів громадянського суспільства; стимулювання участі інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України; створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці [9].

Також вже сьогодні в Україні створено проект «Відновлення України». Основною візією Плану Відновлення України є: «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій». План Відновлення України спрямований на прискорення стійкого економічного зростання. В рамках плану визначено перелік Національних програм для досягнення ключових результатів. Кожен українець може доєднатися до даного проекту, запропонувати свої ідеї, бачення, допомогу [10].

Однак, хочемо вказати на те, що нині одним з ключових пріоритетів державної політики є розробка стратегії соціально-економічного відновлення України. Загалом, стратегія є тим дороговказом, що допомагає державі зрозуміти, в якому напрямку необхідно рухатися. Стратегія сприяє фокусуванню на досягненні поставлених цілей та дозволяє досягати таких цілей за допомогою наявних ресурсів. Загальний алгоритм розробки стратегії включає в себе: визначення цілей стратегії; планування, реалізацію, оцінку та уточнення складових стратегії; опис інструментів досягнення цілей; моніторинг та звітування щодо процесу реалізації стратегії; розробку та утвердження остаточного документу.

Висновки. Стверджуємо, що українське громадянське суспільство на чолі з Парламентом, Президентом та Урядом країни розуміють всю складність реальної ситуації та необхідність спільної відповідальності за майбутні досягнення. Саме тому, кожен працює у тому напрямі, в якому може

бути корисним та який може реалізувати. Військові боронять Україну, докладаючи максимум неймовірних зусиль, щоб війна скінчилася якнайшвидше. В цей час цивільні та мирне населення країни об'єднуються заради перемоги, повертаються з-за кордону, відновлюють залишені та створюють нові підприємства, бізнеси, проекти, продовжують життя в обставинах, які є нашою реальністю. Держава – це люди, держава функціонує завдяки людям та на благо людей. Кожен з нас є частиною держави і кожен з нас повинен бути дотичним до майбутньої перемоги та відновлення України.

Список використаних джерел

1. В ООН назвали кількість цивільних жертв війни в Україні. URL: <https://suspilne.media/570617-v-oon-nazvali-kilkist-civilnih-zertv-vijni-v-ukraini/>
2. В Україні зросла кількість дітей, поранених внаслідок російської агресії– ОГПУ. URL: <https://suspilne.media/616561-v-ukraini-zrosla-kilkist-ditej-poranenih-vnaslidok-rosijskoi-agresii-ogpu/>
3. 17 місяців українського опору: російсько-українська війна у цифрах. URL: <https://ua.boell.org/uk/2023/08/16/17-misyatsiv-ukrayinskoho-oporu-rosiysko-ukrayinska-viyana-u-tsyfrakh>
4. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, сягає \$151,2 млрд – оцінка станом на 1 вересня 2023 року. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-stanom-na-1-veresnya-2023-roku/>
5. Як 8 Ізраїлів і 3 Хорватії: яка частина України замінована та скільки часу піде на розмінування. URL: https://24tv.ua/rozminuvannya-ukrayini-2023-ploshha-skilki-chasu-zayme-skilki_n2414361
6. П'ять проєкцій гуманітарного розмінування України. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/949637.html>
7. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>
8. Указ Президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>
9. Затверджено план заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zatverdzheno-plan-zakhodiv-do-2024-roku-shchodo-realizatsii-natsionalnoi-stratehii-spriyannia-rozvytku-hromadianskoho-suspilstva-v-ukraini-na-2021-2026-roky>
10. Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

СПІВДОПОВІДІ

Наталія КЛИМЕНКО,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia KLYMENKO,

Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of Global and National Security of Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-5223-8166>

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

PROBLEMS OF PROVIDING SOCIAL SECURITY AND WAYS TO SOLVE THEM

Вступ. Соціальна безпека є суспільним благом, що концентрує та перерозподіляє життєві ризики. Її забезпечення є невід’ємною функцією держави, а оцінка стану – основою для розробки конкретних заходів, адекватних загрозам та небезпекам, виявленим під час постійного моніторингу внутрішніх та зовнішніх процесів, для нейтралізації можливих негативних ситуацій в ході реалізації державної політики в усіх сферах [3, с. 546].

Мета дослідження полягає у виокремленні проблем забезпечення соціальної безпеки та визначенні шляхів їх вирішення.

Матеріали і методи. Методами дослідження є сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання, серед яких зокрема: аналізу – під час опрацювання наукових та правових джерел; індуктивний та дедуктивний – для аналізу й узагальнення інформації з тематики дослідження; узагальнення – для узагальнення опрацьованих матеріалів; прогнозування та синтезу – для формулювання висновків та рекомендацій.

Дослідження базується на працях вітчизняних науковців.

Результати і обговорення. Соціальна безпека гарантує стабільність, попереджає і мінімізує соціальні загрози та ризики, сприяє розвитку та збереженню людського потенціалу – найціннішого стратегічного ресурсу існування та розвитку держави, створює умови для гідного життя. Адже саме держава зобов’язана: забезпечити гнучкість на ринку праці, знищити бар’єри, які перешкоджають пересуванню робочої сили, розробити дієву стратегію боротьби з бідністю і включити її до загальних довгострокових планів стабільного економічного розвитку. Влада повинна створити такі умови, за яких кожна сім’я буде мати такий рівень доходу, щоб вона була в змозі забезпечити себе найнеобхіднішим: продуктами харчування, одягом, житлом, мати доступ до медичних послуг та освіти. В результаті чого людина отримує можливість задовольняти основні людські потреби, а також виховувати своїх дітей так, щоб вони у майбутньому відчували обов’язок перед державою і стали гідними громадянами [2].

Збройна агресія та прямі соціальні загрози і ризики, які вона обумовила, негативно вплинули і на загальний стан соціальної безпеки України. Зросли загальні негативні тенденції до створення можливостей збереження та розвитку людського потенціалу. Залучення ресурсів на воєнні цілі поглибило системну кризу в країні, зросла залежність економіки від політики, знизилася можливість досягнення соціальних та економічних цілей [4, с. 104-105].

З таких умов ще однією проблемою стає загальне зубожіння населення. Скорочення рівня індивідуальних доходів є ключовим моментом зубожіння і має найрізноманітніші наслідки: недоїдання; зростання захворюваності й смертності; зменшення тривалості життя; скорочення доступу до освіти; медичного обслуговування; поширення безграмотності, а також обмеження можливості протидіяти шкідливому впливу екологічних чинників. Крім того, малозабезпечена людина більше часу та сил витрачає на виживання, відповідно її соціальна активність низька. До

того ж добробут значної кількості домогосподарств зазнав збитків через значні майнові втрати серед населення, що постраждало внаслідок ракетних й авіаційних обстрілів та бомбардувань житлових районів міст, сіл та селищ переважної кількості областей України.

При цьому варто зазначити, що нехтування проблем у забезпеченні соціальної безпеки призводить до негативних наслідків, а масштабна збройна агресія РФ посилює дестабілізацію соціально-економічних процесів. Їх негативний вплив відображається у:

- втраті якісного людського потенціалу та молоді – це загрози не лише соціальній, а й економічній безпеці, та негативний критерій оцінки соціальної орієнтації економіки, оскільки люди залишають країну через масштабну збройну агресію РФ у пошуку безпечного місця для проживання, надаючи перевагу країнам, де вони матимуть переваги економічного та соціального спрямування, можливості для життя та розвитку. Це обумовлює зростання міграційних процесів;

- частковій втраті контролю держави над соціально-економічними процесами в країні та посиленні кризи національної економіки не лише внаслідок глобальних економічних криз, але й через неможливість брати участь в управлінні соціально-економічними процесами на непідконтрольних територіях;

- поглибленні соціальної напруженості в суспільстві через значну диференціацію доходів населення, зниження їх купівельної спроможності та неможливість забезпечити добробут;

- зростанні соціальної нерівності, поглибленні процесів бідності та зuboжіння населення, зростання безробіття через припинення діяльності суб'єктів господарювання та втрату населенням робочих місць;

- інформаційній війні проти українців за допомогою соціальних мереж;

- орієнтації на глобальну культуру, ігноруванні ментальності, національної ідентичності;

- залученні стандартів суспільства споживання при несформованості раціональної структури споживання;

- розповсюдженні міжнародної кримінальної злочинності, тероризму;

- тінізації національної економіки і поширення їх на соціальну сферу [1, 6].

За таких умов основними шляхами вирішення проблеми забезпечення соціальної безпеки мають стати:

- створення умов для розвитку інтелектуального потенціалу, науки, реформування системи освіти, гуманізація системи державного управління;

- посилення дієздатності держави у регулюванні процесів суспільного розвитку, утвердження ефективної системи державного управління;

- створення умов для посилення дієздатності держави у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку, вдосконалення відносин власності, здійснення правових заходів щодо максимальної детінізації економіки;

- сприяння розвитку середнього класу як чинника соціально-політичної та економічної стабільності на основі динамічних процесів соціальної мобільності;

- застосування сучасних мотиваційних і стимулюючих механізмів високопродуктивної праці; забезпечення достатнього життєвого рівня кожної людини на основі здійснення зваженої активної політики доходів; упровадження гнучкої, динамічної системи оплати праці; розширення заходів активної політики на ринку праці;

- формування динамічної, гнучкої системи соціального захисту; подолання демографічної кризи; забезпечення розвитку людського, трудового та інтелектуального потенціалу, підвищення його якості як основи економічного зростання та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки; підвищення рівня та якості життя населення; посилення адресності системи соціальної допомоги; підвищення доступності та якості послуг освіти й охорони здоров'я, розвиток соціальної інфраструктури;

- реформування системи пенсійного забезпечення та пенсійного страхування [5, с. 201-202];

- сприяння відновленню всебічному звільнених від окупації територій та створення умов для повернення внутрішньо переміщених осіб.

Висновки. Сучасний стан забезпечення соціальної безпеки характеризується як незадовільний. Зазначена ситуація погіршується внаслідок масштабної збройної агресії РФ. Активні бойові дії та

періодичні ракетні обстріли території країни змусили значну частину населення мігрувати до більш безпечних регіонів України та за її межі. Руйнування житла, втрата майна, роботи, здоров'я – це далеко не повний перелік збитків, спричинених агресією. Тож, незважаючи на фінансову та гуманітарну підтримку країн Західної Європи, США, Японії та інших країн, ситуація із забезпеченням соціальної безпеки є складною. Проте органи державної влади та представники громадянського суспільства й міжнародних організацій намагаються поліпшити ситуацію. Уряд всіляко сприяє створенню нових робочих місць у відносно безпечних регіонах країни, працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб та їх забезпеченню тимчасовим житлом, здійснює надання гуманітарної допомоги.

Список використаних джерел

1. Вінічук М.В. Проблеми забезпечення соціальної безпеки України в умовах військового протистояння російській федерації. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 1. С. 12-19. DOI <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2022-1-2>
2. Давидюк О. О. Соціальна безпека: проблеми теоретичного аналізу та побудови системи показників. URL: <http://surl.li/nsbgf>
3. Клименко Н.Г. Проблема забезпечення соціальної безпеки в сучасних умовах та шляхи її вирішення. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : монографія / авт. кол. Л. Г. Комаха, І. В. Алексеєнко, В. А. Гошовська та ін.; за заг. ред. Л. Г. Комахи, І. В. Алексеєнко. К. : ВПЦ «Київський університет», 2022. С. 544-609.
4. Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення: монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.
5. Скуратівський В., Линдюк О. Соціальна безпека українського суспільства та шляхи її забезпечення. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. № 3. С. 194-204.
6. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки : монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. НАДУ ; НАН України, Ін-т економіки промисловості. Київ ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.

Леніна БИЧКОВСЬКА,

студентка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Lenina BYCHKOVSKA,

student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Наталія Лікарчук, доктор політичних наук, професор кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В РАМКАХ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

EFFECTIVE COMMUNICATION AND PUBLIC ADMINISTRATION IN THE CONTEXT OF DESTABILIZATION OF THE SOCIO-ECONOMIC SYSTEM OF UKRAINE

Вступ. В умовах дестабілізації соціально-економічної системи України, ефективна комунікація та державне управління стають визначальними факторами для забезпечення стабільності, розвитку та відновлення країни. Аналіз цієї проблематики розглядає ключові виклики, які породжує дестабілізація, й визначаючи ті стратегічні підходи, які можуть забезпечити ефективність комунікації та управління в контексті такого складного соціально-економічного середовища. На перший погляд, здійснення змін та вдосконалення у цих сферах може визначити подальший розвиток України та відновлення її стійкості.

Метою даного дослідження є розгляд взаємозв'язку та впливу ефективної комунікації та державного управління на функціонування соціально-економічної системи України в умовах дестабілізації. Основні завдання включають вивчення ключових викликів, що виникають у зазначеному контексті, і визначення стратегічних підходів для оптимізації комунікаційних процесів та управління в умовах нестабільності. Дослідження спрямоване на виявлення можливостей покращення ефективності взаємодії між урядовими інституціями, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення сталого розвитку та подолання викликів, що виникають у змінених умовах.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження використовується **комплекс матеріалів та методів**, спрямованих на систематичний аналіз ефективності комунікації та державного управління в умовах дестабілізації соціально-економічної системи України: огляд актуальних наукових робіт та публікацій, що стосуються ефективності комунікації та державного управління в умовах дестабілізації. Серед методів варто відзначити: використання статистичних методів для обробки та аналізу кількісних даних щодо соціально-економічних показників; аналіз публічних заяв, засобів масової інформації, офіційних документів для визначення підходів та тем, які переважають у комунікаційних каналах; системний аналіз, через вивчення взаємозв'язків між різними частинами соціально-економічної системи для визначення ключових факторів впливу; соціологічні методи, через застосування соціологічних методів для збору та аналізу думок та уявлень громадськості та експертів.

Результати і обговорення. Дестабілізація соціально-економічної системи ставить перед урядом та державними інституціями серйозні виклики, які вимагають ефективної комунікації та дієвого державного управління для забезпечення стабільності та відновлення економічної активності. Перш за все, необхідно розуміти, що ефективна комунікація між владою та громадськістю є ключовим елементом успішного вирішення кризових ситуацій. Уряд повинен відкрито та доступно інформувати громадян про ситуацію, роз'яснювати прийняті рішення та плани подальших дій.

Другий аспект стосується державного управління. В умовах дестабілізації важливо забезпечити ефективну координацію між різними відомствами та органами влади. Система управління повинна бути гнучкою та адаптивною, здатною швидко реагувати на зміни у соціально-економічному середовищі. Наприклад, створення міжвідомчих робочих груп для аналізу ситуації та розробки стратегій відновлення може значно поліпшити управлінський процес [1, с.137].

Крім того, важливо враховувати соціокультурні аспекти в комунікації та управлінні. Розуміння потреб й очікувань різних соціальних груп допомагає уникнути конфліктів та сприяє формуванню конструктивного співробітництва між владою та громадянами. Такий підхід сприяє підтримці соціальної стабільності та ефективному відновленню економічного розвитку в умовах дестабілізації.

Україна, як і багато інших країн, може стикатися з викликами дестабілізації соціально-економічної системи. У контексті української ситуації, важливо визначити ефективні стратегії комунікації та підвищення рівня державного управління для подолання кризових ситуацій. На перший погляд, забезпечення прозорості та доступності інформації від уряду є ключовим елементом ефективної комунікації. Громадяни повинні мати чітке розуміння ситуації, причин кризи та заходів, які приймаються для вирішення проблем й крім того, важливо використовувати різноманітні канали комунікації, включаючи соціальні мережі, мас-медіа та прес-конференції, для максимального охоплення аудиторії.

У плані державного управління, уряд повинен бути готовим до швидкого та ефективного реагування на зміни в економічному середовищі. Запровадження механізмів для координації роботи між різними відомствами та робочими групами може сприяти виваженим та консолідованим рішенням. Також важливо враховувати думку експертів, представників громадськості та бізнес-спільноти при розробці стратегій відновлення. Соціально-економічна криза може також виокремити роль соціальних інститутів та організацій громадянського суспільства в підтримці населення, а зміцнення партнерства між державою та громадським сектором може сприяти спільним зусиллям у розв'язанні проблем та підтримці тих, хто потребує допомоги.

У випадку України, яка може стикатися з такими проблемами, як економічна нестабільність, соціальні напруги та інші виклики, важливо приділити увагу наступним аспектам:

Прозорість та інформаційна відкритість: забезпечення доступності інформації щодо ситуації в країні та активне залучення громадськості до обговорення та прийняття рішень.

Створення ефективних комунікаційних каналів: розробка механізмів для швидкої передачі інформації між різними рівнями управління та використання сучасних технологій для комунікації з громадськістю та внутрішніми структурами.

Активна участь громадян, – залучення громадян до процесів управління та прийняття рішень через механізми консультацій і громадських обговорень.

Система звітності: розробка ефективної системи звітності, яка відображає результати та використання ресурсів управління та регулярне публічне представлення звітів з використання бюджетних коштів та досягнень у різних галузях.

Розвиток кадрового потенціалу, – підготовка та розвиток кваліфікованих кадрів для ефективного управління країною в умовах дестабілізації.

Створення стратегічних планів, – розробка довгострокових стратегій розвитку, які враховують сучасні виклики та можливості.

Сприяння інноваціям, – підтримка ініціатив та інновацій, які можуть сприяти вирішенню економічних та соціальних проблем.

Міжнародна співпраця, – залучення міжнародних партнерів та організацій для отримання підтримки та допомоги в управлінні кризовими ситуаціями [1, с.771].

Для досягнення цих цілей важливо враховувати унікальні вимоги та контекст України, а також забезпечити широкий діалог і співпрацю між урядом, громадськістю, бізнесом та міжнародними партнерами.

Висновки. Прозора та доступна комунікація є основою успішного подолання кризових ситуацій, тут ми говоримо про те, що український уряд повинен активно взаємодіяти з громадянами, забезпечуючи їм інформацію про ситуацію, прийняті заходи та перспективи відновлення. Гнучке та ефективне державне управління є важливим елементом вирішення кризових ситуацій, адже система управління повинна бути спроможною адаптуватися до змін, швидко реагувати та координувати дії різних відомств для максимальної ефективності.

Партнерство між державою, громадським сектором та бізнесом є важливим фактором успіху, бо спільні зусилля та взаємодія дозволяють швидше та ефективніше вирішувати завдання, пов'язані з відновленням соціально-економічної стабільності.

Соціокультурні аспекти повинні бути враховані в комунікації та управлінні, – розуміння потреб та очікувань різних соціальних груп сприяє уникненню конфліктів та формує підґрунтя для конструктивної співпраці. В цілому, ефективна комунікація та державне управління в умовах дестабілізації відіграють критичну роль у забезпеченні стабільності та відновленні економічного розвитку. Системні підходи та взаємодія всіх зацікавлених сторін є важливими компонентами успішного вирішення викликів, з якими стикається Україна чи будь-яка інша країна у подібних ситуаціях. Отже, в контексті України, ефективна комунікація та державне управління вимагають не лише врахування специфіки кризової ситуації, але й активного залучення громадськості та різних секторів суспільства для спільного подолання викликів.

Список використаних джерел

1. Likarchuk, N., Velychko, Z., Andriieva, O., Lenda, R., & Vusyk, H. Manipulation as an element of the political process in social networks: *Cuestiones Políticas*, 2023, 41(76), P. 769-779.
2. Mitu N. E. Importance of Communication in Public Administration. *Revista de Stiinte Politice. Revue des Sciences Politiques*, 2021, No. 69/ 2021, P. 134-145.

Дмитро ГАЛУШКА,

студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Dmytro HALUSHKA,

student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0009-5926-6974>

Науковий керівник: Лариса Шипілова, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

THE ROLE OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN THE RECOVERY OF UKRAINE'S ECONOMY

Вступ: Після вторгнення Росії на територію України в 2014 році та повномасштабного вторгнення 2022 року виникло і оголилось чимало проблем. Серед цих проблем численні жертви як серед військових, так і серед населення, зруйновані міста та підприємства, спустошені землі. Внаслідок ведення військових дій та окупації певних територій України з'явилась велика кількість внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО). Разом з виникненням такої соціальної категорії як ВПО постають нові проблеми, які потребують вивчення та негайного вирішення.

Мета роботи: вивчення категорії ВПО та можливості їхньої участі у відновленні економіки України. Проаналізувати проблеми які постають перед ВПО та знайти шляхи їх вирішення.

Результати і обговорення. Згідно Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», ВПО є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1]. Результати опитування загального населення, проведеного міжнародною організацією з міграції (МОМ), показали, що станом на 23 серпня 2022 року 16% загального населення, що становило понад 6,97 млн осіб, були внутрішньо переміщеними особами в межах України [2]. За рік кількість внутрішньо-переміщених осіб в Україні зменшилася. За даними Міжнародної організації з міграції, загальна кількість ВПО зменшилася до 5,4 млн. (станом на червень 2023).

Причиною зменшення кількості ВПО є звільнення деяких окупованих територій, переселення та закріплення в інших регіонах на постійній основі та виїзд населення за кордон. ВПО є мало захищеними, оскільки втратили нажите майно, житло і переважна більшість з них ще не встигла забезпечити себе новими благами, їхня подальша доля є невизначеною.

За результатами опитувань одними з найбільш нагальних потреб переселенців залишається фінансова допомога, житло, забезпечення їжею, одягом ті іншими непродовольчими товарами. На відміну від біженців внутрішні переселенці залишаються під опікою держави та можуть претендувати на гуманітарну та фінансову підтримку з боку влади. За даними наведеними віцепрем'єр-міністеркою з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Іриною Верещук, держава виплатила для ВПО 73 млрд. грн, що є другим за величиною показником після оборонної сфери [3]. В умовах війни ця сума є досить значною і має суттєвий вплив на загальний стан економіки України.

Вплив внутрішньо переміщених осіб (ВПО) на економіку України є неоднозначним. З одного боку, ВПО створюють додаткове навантаження на бюджет, оскільки потребують фінансової підтримки, житла, освіти та медичного обслуговування. З іншого боку, ВПО можуть також внести свій внесок у економіку, наприклад, зайнявшись підприємництвом, або працюючи на вже існуючих підприємствах. Держава зацікавлена у працевлаштуванні переселенців, тому нею створюються

програми підтримки роботодавців для ВПО, бази вакансій різних сфер діяльності. Але як показує практика - до державних центрів зайнятості з метою працевлаштування звернулося менше 7% всіх зареєстрованих осіб. Це вказує на недостатню комунікацію з боку влади до самого населення [4].

Також проблемою є недостатній рівень освіти, кваліфікації або досвіду серед тих хто звернувся з метою працевлаштування. Це вказує на необхідність створення освітніх програм для ВПО зі спрощеною процедурою вступу на навчання для опанування стратегічно необхідних для держави в даний момент професій та спеціальностей. Серед внутрішньо переселеного населення є певна частка бізнесменів, які вимушені були покинути та закрити свій бізнес на тимчасово окупованих територіях. Держава повинна проявити інтерес та створити сприятливі умови для перезапуску бізнесу з окупованих територій вже в інших регіонах країни. Це сприятиме економічному зростанню як регіону, так і держави в цілому.

Перезапуск бізнесу, або створення нового дасть можливість створення нових робочих місць серед ВПО. Ми можемо спостерігати випадки перенесення бізнесу на інші території, але це поодинокі випадки і не мають масового характеру. Певною мірою проблемою є те, що для потенційного місця проживання переселенців вони обирають столицю та інші великі міста. ВПО потребують житла, харчування, одягу, медичних послуг та інших товарів та послуг. І розмістивши їх в менш заселені міста/села це може призвести до зростання попиту на ці товари та послуги, що стимулюватиме економічну активність. В свою чергу це сприятиме розширенню бізнесу та створення нових робочих місць, залучення до цих місць нових сфер державних послуг, розвиток комунікацій та інфраструктури, що в свою чергу покращить середній рівень життя регіонів країни.

В подальшому ВПО разом з місцевим населенням можна залучити до відновлення деокупованих територій, відбудови міст та сіл, утворення нових поселень. Відновлення регіонів дасть імпульс економічній активності на даних територіях, сприятиме залученню до відновлення іноземних інвестицій та повернення з-за кордону біженців зацікавлених у відновленні та економічного розвитку рідних місць.

Висновки. Таким чином, при дослідженні проблем, які виникають у держави та внутрішніх переселенців, запропоновані можливості залучення ВПО у відновленні економіки країни та шляхи сприяння їхній економічній активності. Для того, щоб ВПО могли повною мірою реалізувати свій потенціал для стимулювання економічного зростання, необхідно, з боку Уряду України та міжнародних організацій, створити для них сприятливі умови щодо вжиття заходів для мінімізації негативного впливу ВПО на економіку України та для максимального використання їхнього потенціалу:

- розробка та впровадження програм підтримки працевлаштування ВПО;
- надання ВПО доступу до освіти та професійної підготовки;
- забезпечення ВПО доступом до соціальних послуг, таких як житло, харчування та медична допомога;
- залучення ВПО до підприємництва;
- створення сприятливого середовища для розвитку малого бізнесу;
- стимулювання розвитку інфраструктури.

Виконання цих рекомендацій може допомогти Україні подолати економічні наслідки війни та забезпечити успішне відновлення економіки.

Список використаних джерел

1. ЗАКОН УКРАЇНИ Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
2. ЗВІТ ПРО ВНУТРІШНЄ ПЕРЕМІЩЕННЯ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_Gen_Pop_Report_R8_UKR.pdf.
3. Держава має допомагати ВПО щонайменше 5 років – Верещук [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=102568>.
4. Як держава допомагає переселенцям із працевлаштуванням? Дослідження [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.chesno.org/post/5624/>.

Роман КОДА,

студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Roman KODA,

student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Юрій Дехтяренко, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений економіст України

ПРІОРИТЕТНІ СФЕРИ ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

PRIORITY AREAS OF INVESTMENT IN UKRAINE DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Вступ. Розгорнута російською федерацією супроти України війна привнесла біду, розруху та руйнацію. Разом із захопленням територій, були захоплені і зупинені об'єкти промисловості та енергетики. Вороже вторгнення забирає усі складові розвитку та існування нації: майно, роботу, здоров'я, життя. Деякі міста та інфраструктурні об'єкти будуть відбудовуватись десятиріччями, і усвідомлення цього факту гнітюче впливає на соціум загалом. Але витривалість та згуртованість українців повинна проявитись у пристосуванні до такого положення справ, з орієнтацією на переможний вихід зі скорботного положення до сучасної та розвиненої держави.

Війна це боротьба, а значить потрібно боротись з економічними погіршеннями, не покладатись суто на допомогу, гранти, дотації та запозичення, але використовувати механізм інвестиційної активності, як метод протидії погіршенням для втілення розвитку. Сприйняття війни як екзистенційного виклику для України, зобов'язує націю діяти в напрямку боротьби та розвитку, визначати та вкладатись у перспективні галузі. Україна велика європейська держава з чималим ресурсом корисних копалин та когнітивного капіталу, тому навіть тимчасове захоплення росією окремих регіонів півдня та сходу, не здатні заблокувати потенціал до розвитку. Навпаки, слід відмітити наявність перспективних галузей розвитку, в які варто інвестувати ресурси для неодмінної перемоги, як на полі бою, так і в соціально-економічній площині. З-посеред перспективних галузей для інвестування доцільно виокремити пріоритетні сфери для інвестиційної діяльності під час російської війни проти України.

Визначаючи перспективні галузі для інвестиційної активності, яку можна ототожнити з розвитком держави, і навіть виживанням, необхідно визначити саму суть перспективності, а потім навести перелік тих галузей, що співвідносні з змістом перспективності.

Перспективні галузі для інвестування це сфери в яких міститься великий потенціал до розвитку, котрий ґрунтується на ресурсному самозабезпеченні кінцевого продукту, коли в ланцюгу виробництва мінімальна кількість імпортованого, а максимальна наявність власно виробленого. В свою чергу ресурсне самозабезпечення включає сировину, види її обробки, інтелектуальний та виконавчий базис. До прикладу, 2С22 «Богдана» являється новою САУ вітчизняного виробництва, в якій шасі від КрАЗ-63221, а ствол виробництва Краматорського заводу важкого верстатобудування зроблений по «натівським» стандартам [1]. Коли використовується власна сировина, власний проектно-інженерний ресурс і власні виробничі потужності, то таке виробництво відображає ресурсне самозабезпечення, що наочно демонструє перспективність галузі. Відповідно до напрацьовань Ukraineinvest, є добрий перелік перспективних галузей для інвестиційної діяльності, котрі залишаються такими в умовах російсько-української війни: агропереробка, автомобільна промисловість, важке машинобудування, виробництво електроніки, енергетика, інфраструктура, інноваційні технології, фармацевтика, аерокосмічна галузь, меблева промисловість, гірничо-видобувна промисловість, креативні індустрії [2].

До цього переліку потрібно додати оборонно промисловий комплекс України, котрий безсумнівно був і залишається тою галуззю, що не позбавлена перспективності, і в котру будуть вкладатись інвестиції внутрішні і зовнішні.

Інвестування та розвиток в усі зазначені галузі призведе до розвитку економіки та позитивного соціального ефекту, та очевидна складність одночасного розвитку зазначених сфер, зобов'язує акцентуватись саме на пріоритетних. В той же час, акцентування на пріоритетних сферах інвестиційної активності не виключає посилення розвитку тих сфер, що не увійшли в перелік пріоритетних.

Пріоритетні галузі з-посеред перспективних – це сфери, котрі тримали передові позиції на загальнодержавному рівні формування статку країни, до війни російської федерації супроти України. Пріоритетними слід відмітити ті сфери, які зміцнюють обороноздатність держави, а в умовах воєнного стану й поготів. Звісно, сфери що не є пріоритетними також мають бути задіяними, але тільки в тій мірі, щоб продовжувати існувати, та сприяти пріоритетним.

Перш за все до відповідності пріоритетних сфер інвестування стосується увесь оборонно-промисловий комплекс, який повинен бути приведений до можливості виробництва в замкнутому циклі в кооперації із передовими розробниками зброї світового рівня [3]. Наступною сферою, що повинна розглядатись в якості пріоритетної є енергетична. Атомна, гідро- та тепло-генерація живлять усе виробництво і логістику оборонно-промислового комплексу та цивільної інфраструктури. Енергетична сфера зазнала руйнувань і блокування, як ЗАЕС, котра донині знаходиться на тимчасово захопленій території. Але руйнування енергетики, слід розглядати як можливість для модернізації і осучаснення складових енергосистеми. Враховуючи, що споживання електроенергії збільшується на 2-5% щорічно, то відновлення ушкодженої енергосистеми повинно базуватись на новітніх розробках в сфері генерації і збереження електроенергії, таких як воднева енергетика [4]. Агропромислова сфера діяльності являється пріоритетним напрямком для інвестування, по декільком причинам: по-перше, залежність усього населення країни від цієї продукції; по-друге, сільськогосподарська продукція становить найбільшу частку в експорті України; по-третє, агропромисловий комплекс має найбільший приріст в порівнянні з іншими галузями [5]. З огляду на згадані причини, повинно залучати інвестиції в агропереробну галузь на рівні з оборонно-промисловою та енергетичною сферами. Вочевидь перелік пріоритетних сфер для інвестицій можна доповнювати, але зазначені три сфери інвестування сягають критичного рівня значущості.

Отож, виявляючи пріоритетні сфери для інвестування в Україні під час російсько-української війни, було визначено перелік перспективних сфер для інвестування. З числа перспективних галузей, виокремлені три пріоритетних сфери діяльності в Україні, котрі забезпечать стійкість та соціально-економічний розвиток під час екзистенційної загрози, при умові залучення внутрішніх та зовнішніх вкладень.

Список використаних джерел

1. Ткач В., Левков О., Так ось ти яка, «Богдано» // Defense Express. 1 жовтня 2018. URL: <https://old.defence-ua.com/index.php/statti/5381-tak-os-ty-yaka-bohdano> (дата звернення 23.11.23).
2. Перспективні галузі / UkraineInvest. Your Investment Matters / URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/industries> (дата звернення 08.11.2023).
3. Шемаєв В., Онофрійчук А., Толоч П., Стан та пріоритети розвитку оборонно-промислового комплексу України в умовах дії воєнного стану. Journal of Scientific Papers “Social Development and Security”, № 4, vol. 12, 2022. С. 46-55.
4. Ярошенко Я. В., Бобров О.В., Циценков Д.В., Огляд стану електроенергетики України. Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, С. 193-205. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/161865/19.pdf?sequence=1> (дата звернення 23.11.23).

Ірина СЕРДЮК,

завідувачка наукового відділу Державного закладу «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України»

Irina SERDYUK,

Head of Scientific Department, State Institution "Scientific-Practical Medical Rehabilitation and Diagnostic Centre of the Ukrainian Ministry of Health of Ukraine"

<https://orcid.org/0000-0001-9840-7340>

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ЯК РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

HUMAN MENTAL HEALTH AS A RESOURCE SECURITY FOR SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

Вступ. Здоров'я є найважливішим інтегральним показником демографічного та соціально-економічного благополуччя держави. Саме тому завдання збереження та зміцнення здоров'я населення проголошено в Україні головним обов'язком суспільства та найважливішим стратегічним пріоритетом державної політики. Ментальне здоров'я людини є важливим ресурсом для соціально-економічного розвитку суспільства в цілому. Стан ментального здоров'я визначає не лише особистий комфорт і якість життя, але й впливає на працездатність, творчість та соціальну адаптацію кожного індивіда. Військовий конфлікт, який триває на території України безпосередньо торкається значної кількості військових та цивільних осіб та руйнівним чином впливає на їх ментальне здоров'я. Це ставить перед державою завдання забезпечення кваліфікованої, якісної та ефективної медико-психологічної підтримки для тих, хто потерпає внаслідок конфлікту [4]. Враховуючи ці аспекти, розвиток комплексних програм та послуг медико-психологічної підтримки стає важливою складовою стратегії управління кризовими ситуаціями, такими як військовий конфлікт [1].

Мета роботи. Дослідити ментальне здоров'я людини як важливий ресурс соціально-економічного розвитку держави та запропонувати заходи щодо його підтримання та відновлення.

Результати та обговорення. Ментальне здоров'я є основою добробуту та ефективного функціонування для людини та спільноти. Зміст психічного здоров'я не вичерпується лише медичними й психологічними критеріями, а охоплює ті соціальні норми, що впливають на життя людини [2]. Ментальне здоров'я передбачає відповідний віковим особливостям рівень розвитку особистісної, емоційної, вольової, когнітивної сфер, високі адаптивні можливості, адекватність сприйняття реальності, постановку життєвих цілей та їх досягнення. Ментальне здоров'я є надзвичайно важливою складовою загальної якості життя та благополуччя, його збереження потребує свідомих зусиль і уваги до свого самопочуття та емоційного благополуччя.

Турбота про якість життя та збереження здоров'я своїх громадян на кожному історичному етапі залишається головною функцією держави. Якість життя окремої людини сприймається як соціально-психологічна категорія, що виражає ступінь задоволеності умовами її життєдіяльності, ступінь задоволення життєвих потреб, а також наскільки комфортним, за власними відчуттями, є її життя [3, 5]. Очевидно, що якість життя є складною інтегральною категорією, що передбачає безліч аспектів. До них, зокрема, належать: самооцінка стану здоров'я та якості медичного обслуговування; задоволеність умовами праці та рівнем матеріально-фінансового добробуту, якістю харчування та води, станом довкілля, якістю відносин у сім'ї та трудовому колективі; міра задоволення своїх культурних, дозвільних потреб та потреб у саморозвитку та самореалізації; самооцінка рівня побутового комфорту та стану житла, а також ступінь його самореалізації в усіх сферах життя; рівень його соціального самопочуття та оптимізму щодо майбутнього та ін. Підтримка ментального здоров'я людини не лише підвищує якість життя окремих осіб, але і стає основою для стійкого та збалансованого соціально-економічного розвитку суспільства.

Війна, з точки зору екстремальних умов, об'єднує по суті психотравмуючі фактори, властиві майже всім стихійним лихам і катастрофам. Виражений психотравмуючий вплив бойових дій, який зазнала значна кількість наших громадян, зумовлений об'єктивною загрозою для їх життя та здоров'я, втратою близьких людей та домівки, інших потворних явищ, пов'язаних із застосуванням

насильства ворожою стороною. Збройне протистояння повністю руйнує звичний мирний життєвий уклад населення, завдаючи їм глибоких психологічних травм, що у наслідковому результаті проявляються у вигляді посттравматичних стресових розладів, численних фобій, психосоматичних порушень, депресивно-тривожних станів, порушень функціональних станів, які не можуть бути подолані суб'єктом самостійно без дієвої психологічної допомоги фахівців. У цих умовах особливо актуальне встановлення психологічних механізмів адаптації, що супроводжують життя людини в період глобальних потрясінь та запобігання негативних особистісних реакцій для розбудови сталої економіки держави. З метою попередження дезадаптації та розвитку психічних хвороб нагальними стоять два питання: сприяння процесу адаптації до нових умов сучасності або повернення до максимально подібного минулого укладу життя та збереження, зміцнення ментального здоров'я і психологічного благополуччя в цілому.

Відновлення ментального здоров'я внаслідок впливу психотравмуючих чинників потребує активної участі, підтримки та взаємодії державних органів, медичних інституцій, психологічних центрів, волонтерських організацій та інших зацікавлених сторін. Це вимагає впровадження стратегій та напрямків, спрямованих на збереження та зміцнення ментального здоров'я нації в умовах нестабільності; створення та розвиток центрів медико-психологічної клінічної реабілітації й абілітації задля відновлення здоров'я; розробку програм та ініціатив, що спрямовані на зміцнення резильєнтності людей перед психотравмуючими чинниками; розробку механізмів та інфраструктури для надання підтримки та допомоги людям, які постраждали внаслідок військового конфлікту. Досягнення високого рівня надання медико-психологічної допомоги на сучасному етапі вимагає об'єднання науки та практики, використання достатньої матеріально-технічної та лікувально-діагностичної бази, сучасних перспективних технологій, наявність сертифікованих спеціалістів, здатних реалізовувати комплекс реабілітаційних заходів, спрямованих на оздоровлення населення.

Висновки. Ментальне здоров'я людини є ключовим ресурсом для соціально-економічного розвитку держави, бо емоційна стійкість та психічне благополуччя людини мають прямий вплив на працездатність, творчість, адаптивність та активну участь у суспільстві. Заходи з відновлення ментального здоров'я потребують активної участі, підтримки та взаємодії державних органів, медичних інституцій, психологічних центрів, волонтерських організацій та спрямовані на розуміння, підтримку та поліпшення емоційного, психічного та соціального стану людини задля соціально-економічної розбудови держави.

Список використаних джерел

1. Богданов С.Г. Державний механізм організації системи медичної реабілітації в Україні. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. Вип. 16. С. 40–46.
2. Коцан І.Я., Ложкін Г.В., Мушкевич М.І. Психологія здоров'я людини / за ред. І.Я. Коцана. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 430 с.
3. Мандрикіна А.С. Якість життя населення в контексті соціально-економічного розвитку країни. Державне будівництво. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_33
4. Панченко О.А., Кабанцева А.В. Соціально-економічні ризики забезпечення громадського здоров'я в умовах турбулентності. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. Вип. 31. С. 102–108.
5. Сахарова К.О. Життєстійкість як складова відновлення психічного здоров'я. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2022. Вип. 3. С. 123–128.

Світлана ЗАВГОРОДНЯ,

кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник, відділ соціальної стратегії, центр економічних і соціальних досліджень, Національний інститут стратегічних досліджень

Svitlana ZAVHORODNIA,

PhD in public administration, Senior Research Fellow Department of Social Strategy Center for Economic and Social Research, The National Institute for Strategic Studies»

<https://orcid.org/0000-0002-2177-9995>

ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ

PRESERVING THE WELFARE OF THE POPULATION IN THE CONDITIONS OF THE WAR OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE: MAIN CHALLENGES AND PRIORITIES

Вступ. Добробут відображає якісно-кількісний стан задоволення матеріальних і нематеріальних потреб людини, характеризує тенденції розвитку й умови життєдіяльності суспільства, його структур та інститутів. Оскільки забезпечення добробуту передбачає задоволення матеріальних та нематеріальних потреб людини, створення найкращих для людини умов життєдіяльності, то важливим є комплексне врахування матеріального і соціального добробуту, а також ціннісного та політико-управлінського аспектів.

Метою роботи є з'ясування основних викликів для добробуту населення та пріоритетів для його збереження в умовах війни російської федерації проти України. Для досягнення поставленої мети використовувалися такі методи дослідження, як компаративний та порівняльний методи, статистичний аналіз.

Результати і обговорення. На основі з'ясування характерних ознак поняття «добробут», серед проявів деструктивного впливу війни на добробут населення варто виділити:

– складність поєднання індивідуальних потреб (мотивів діяльності задля індивідуального добробуту) для досягнення суспільного добробуту. Вбачається, що існує складна проблема суб'єктності уподобань індивідів, їх бажань за безмежної свободи вибору, яку потрібно враховувати при розумінні добробуту населення, як суми індивідуального добробуту кожного члена суспільства [1]. Постає проблема пошуку балансу щодо узгодження індивідуальних і суспільних інтересів для забезпечення благополуччя населення, що має нові прояви в період війни російської федерації проти України. По-перше, в наслідок війни РФ проти України відбувається поглиблення нерівності в доходах населення. Відзначається істотне збільшення частки громадян, які можуть опинитися за межею бідності, а з «раптовою бідністю» стикнулися навіть представники середнього класу. Відзначають тенденцію поглиблення нерівності в доходах населення з погляду регіонів, особливо тих, які найбільше страждають від воєнних дій. По-друге, для відновлення зруйнованої/пошкодженої енергетичної інфраструктури було прийнято рішення підвищити тариф на електроенергію для населення. Для значної частини населення це актуалізує ризик великої частки витрат на енергоресурси у складі доходів домогосподарств та знижує фінансову спроможність до запровадження заходів з енергоефективності будівель і приладів в них. По-третє, через завдані масштабні збитки житловим об'єктам загострилася проблема доступності житла для громадян України. Значні навантаження специфічними витратами війни (зокрема на оборону, соціальні видатки) ускладнюють завдання із забезпечення відбудови та відновлення житла громадянам України.

Сферою відповідальності держави має бути стимулювання до самоактивації населення щодо підвищення рівня і якості життя, що в кінцевому підсумку слугуватиме їх особистісному розвитку; наближення затвердженого розміру прожиткового мінімуму до реального; розширення можливостей для самозайнятості, що сприятиме самореалізації людини у відповідній територіальній громаді з одночасним задоволенням попиту цивільного населення на товари та послуги, які є необхідними. Для підвищення доступності енергоресурсів для побутових споживачів має стати енергозбереження в побуті та врегулювання проблеми заборгованості з оплати ЖКП за рахунок розширення інструментів

співпраці влади, бізнесу і особи. В умовах довготривалої війни виникає необхідність розширення набору довгострокових інструментів підвищення доступності житла для найуразливіших категорій населення пропозицією пільгового орендного житла, оптимально – із застосуванням державно-приватного партнерства.

– складність пошуку оптимальної рівноваги між задоволенням матеріальних і духовних потреб людини. Йдеться про питання вибору кожним членом суспільства між «бажаним» і «належним» з метою реалізації матеріальних і духовних потреб людини за умов безмежної свободи вибору, що в кінцевому підсумку має сприяти особистісному розвитку. Через війну рф проти України знизилася ступінь забезпеченості предметами і засобами, а також потенційні можливості для задоволення матеріальних потреб людини. Зокрема, під час опитування, що проведено у вересні 2022 року, респонденти зазначили: найбільшу потребу мають у грошах (66% респондентів), безпечному місці проживання (24%), продуктах (24%), медикаментах (15%), житлі (14%), що належать до базових потреб людини [2]. Попри зниження можливостей для задоволення базових (матеріальних) потреб через війну рф проти України, українці відчують себе щасливішими у порівнянні з довоєнним періодом. У рейтингу за показником Всесвітнього індексу щастя Україна у 2021 році посідала 110-те місце, а у 2022 році піднялася на 98 місце, у 2023 році – 92 місце [3]. Попри зниження рівня життя важливі фактори сприяють підвищенню рівня щастя. Спостерігається зростання згуртованості суспільства, зниження регіональних розбіжностей, зростання взаємопідтримки та значимості держави для населення.

За ситуації зростання згуртованості, взаємопідтримки та зниження регіональних розбіжностей, завдання органів державної влади та бізнесу мають консолідуватися навколо активізації корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, як інструменту конкурентних переваг на ринку.

– проблему досягнення результативності інституційної діяльності, політичної активності громадянина та усвідомлення їх ролі у житті суспільства. Внаслідок війн рф проти України відбувається активізація участі громадян у житті своїх громад, діяльності організацій громадянського суспільства. Результати опитування щодо громадського залучення 2022 р. підтверджують загальний сплеск активізму серед громадян на тлі війни, а рівень обізнаності та участі в громадських активностях значно вищий порівняно з мирним часом. Кількість українців, які вказали, що беруть активну участь у житті своїх громад за рік (у 2022 р. порівняно з 2021 р.) зросла з 7% до 24%. Ще 36% громадян рідко долучалися до громадських заходів, порівняно з 29% у 2021 р. [4]. Ураховуючи активізацію участі громадянина України у житті суспільства на тлі війни серед пріоритетів збереження добробуту має стати підвищення ефективності державно-управлінської діяльності. Реалізація цього положення має передбачати моніторинг органами державної влади та здійснення громадського контролю за реалізацією комплексу заходів із відновлення добробуту населення до рівня, не нижчого за докризовий.

Проведене дослідження дозволило дійти висновку, що в наслідок війни рф проти України загострюються існуючі деструктивні впливи для добробуту населення та виникають нові їх прояви. Водночас визначено нові можливості, що продукують напрями дій держави, бізнесу та суспільства щодо збереження добробуту в умовах війни рф проти України.

Список використаних джерел

1. Шамборовський Г. О. Закономірності досягнення добробуту населення в умовах трансформації міжнародних інтеграційних об'єднань : дис...доктор.економ. наук : 08.00.02 / Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. 431 с.

2. Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни росії проти України – дев'ята хвиля дослідження. Аналітичний звіт. Gradus. URL: https://gradus.app/documents/295/Gradus_EU_wave_9_UA.pdf

3. Happiest Countries in the World 2023. World Population Review. URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/happiest-countries-in-the-world>

4. CEP 2022 : Зростання активізму, відсіч ворогу та зміна ставлення до корупції. USAID : вебсайт. URL : <https://engage.org.ua/cep-2022-zrostantia-aktyvizmu-vidsich-vorohu-ta-zmina-stavlennia-do-koruptsii/>

Неля ВЕЛИЧКО,

кандидат педагогічних наук, студентка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nelya VELYCHKO,

Candidate of Pedagogical Sciences, student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Світлана Дяченко, доктор наук з державного управління, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ПРОЄКТОМ «НОВІ ЛІДЕРИ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

MECHANISMS OF PUBLIC SOCIAL MANAGEMENT PROJECT «NEW LEADERS FOR THE NEW UKRAINIAN SCHOOL»

Вступ. Сучасна епоха інформаційного суспільства зумовлює все більш широке впровадження в діяльність органів публічного управління проектного підходу до реалізації управлінських функцій публічного врядування. Нові виклики сьогодення потребують нового змісту соціальних проєктів у сфері освіти України, нових шляхів та механізмів їх реалізації. Механізми публічного управління забезпечують ефективне використання ресурсів та контроль за виконанням управлінських функцій. Вони є важливим інструментом для реалізації державної політики у різноманітних сферах суспільного життя та координування соціальних проєктів.

Результати і обговорення. Так в умовах реалізації реформи Нової української школи роль директора закладу загальної середньої освіти значно зростає і вимагає його готовності до академічної, організаційної, кадрової, фінансової самостійності.

Як зазначає І. Семенець-Орлова, від сучасного керівника очікується вміння продемонструвати гнучкість та творчий потенціал, що є критично важливими для традиційних вертикальних структур управління освітою. В основі супротиву змінам лежить зіткнення традиційного і сучасного підходів до освіти. Водночас причинами низької результативності освітніх змін в Україні є неузгодженість теоретичних моделей інновацій з реаліями конкретного освітнього закладу, недостатня підготовка учасників змін до реалізації нововведень [3, с. 39–40].

У 2023 році ДНУ «Інститут освітньої аналітики» було проведено другий етап моніторингового дослідження щодо впровадження реформи Нової української школи у пілотних закладах освіти [2]. До опитування долучилися 143 керівники закладів загальної середньої освіти.

За результатами дослідження з'ясовано потребу у розвитку компетентностей, необхідних для керівників ЗЗСО. Так, 45,2% директорів зазначили, що вони потребують удосконалення компетентності забезпечення якості освіти і функціонування внутрішньої системи забезпечення якості; 33,1% вказали на потребу у розвитку компетентності стратегічного управління закладом освіти, 30,6% – нормативно-правової компетентності. Як бачимо, опитування керівників закладів освіти засвідчило недостатню сформованість у них управлінських компетентностей. Це не дивно, адже багато років директори ЗЗСО були зосереджені на пошуках саме фінансових ресурсів для забезпечення найелементарніших умов для нормального функціонування закладу освіти.

В Україні гостро постає проблема підбору управлінських кадрів, здатних не лише дбати про фінансовий стан закладу освіти, але й готових формувати свій власний стиль ефективного управління, долати перешкоди, здатних гнучко адаптуватися до викликів сьогодення та вести за собою вчительський колектив.

Для цього, як зазначають В. Гладкова та М. Лапшина, необхідно дотримуватися таких умов: відсіювати тих, хто неспроможний самостійно знаходити відповіді на виклик часу; створювати конкурентне середовище; головними критеріями відбору мають бути професійні якості претендента та відданість справі [1].

Нині, в умовах реформування системи освіти України та її синхронізації з освітніми системами Європейського Союзу, актуальною постає проблема розроблення власної системи відбору керівних кадрів закладів загальної середньої освіти, оцінювання їх професійної діяльності та підвищення кваліфікації.

Так, проектом Плану відновлення України передбачено створення національних проєктів за сферами «Освіта і наука» 2032, зокрема проєкту «Нові лідери для нової української школи», а одним з його пріоритетних напрямків визначено «Сучасний освітній менеджмент. Директор школи як лідер освітніх змін».

Метою проєкту є розробка і впровадження системи сертифікації керівників закладів загальної середньої освіти і претендентів на посаду керівника закладу загальної середньої освіти задля унеможливлення конфлікту інтересів під час відбору кандидатів на вакантні посади та забезпечення процесів якісного управління закладами освіти.

Для досягнення мети поставлені такі завдання:

1. Підготувати пропозиції і внести зміни до законодавства у сфері освіти.
2. Розробити програми підвищення кваліфікації для керівників закладів загальної середньої освіти.
3. Сформувати базу тестових завдань для проведення зовнішнього незалежного оцінювання професійних компетентностей кандидатів на посаду керівника школи.
4. Розробити і затвердити методику експертного оцінювання професійних компетентностей кандидатів на посаду керівника ЗЗСО.
5. Провести добровільну сертифікацію осіб, які бажають взяти участь у конкурсі на посаду керівника закладу освіти.

Запровадження сертифікації керівників та кандидатів на посаду керівника ЗЗСО – це можливість для діючих директорів і претендентів на посаду довести свою спроможність бути керівником-лідером, здатним сформулювати стратегію розвитку закладу освіти, розбудувати систему забезпечення якості освіти.

Підготовка і запровадження процедури сертифікації керівного складу закладів ЗСО і претендентів на посади передбачає:

- сертифікацію директорів шкіл – зовнішнє оцінювання професійних компетентностей керівників закладів загальної середньої освіти;
- сертифікацію осіб, які бажають взяти участь у конкурсі на посаду керівника школи;
- оцінювання фахових знань та умінь як складових професійних компетентностей (у тому числі з лідерства, управління змінами, стратегічного планування, командоутворення, комунікації, знання законодавства у сфері освіти, основ психології, педагогіки тощо), що здійснюється шляхом незалежного тестування;
- удосконалення системи безперервної професійної освіти директорів закладів освіти;
- розроблення та впровадження програм з навчання та підвищення кваліфікації директорів та осіб, бажають взяти участь у конкурсі на посаду керівника закладу освіти.

Всі ці процеси можливо запровадити і реалізувати за умови використання і впровадження механізмів публічного управління. Проблема дослідження механізмів публічного управління соціальними проєктами в системі загальної середньої освіти України на національному чи локальному рівнях стає все більш актуальною. Старі механізми поступово втрачають свою ефективність, особливо зважаючи на соціально-економічні наслідки COVID-19, умови воєнного стану, на фоні все більшої демократизації суспільства, зростання рівня суспільних потреб і запитів.

Висновки. Пропонуємо такі механізми управління проєктом сертифікації керівників ЗЗСО / кандидатів на посаду керівників ЗЗСО: організаційно-інформаційний, нормативно-правовий, фінансово-економічний, кадрово-мотиваційний. Запропоновані механізми є досить гнучкими і універсальними та можуть наскрізно реалізовуватися через усі фази проєкту «Нові лідери для нової української школи». Вони спрямовані на покращення якості освіти, збільшення ефективності використання ресурсів, покращення прозорості освітньої системи.

Список використаних джерел

1. Гладкова В., Лапшина М. Директор школи як лідер змін. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/198/1/gladkova.pdf> (дата звернення: 06.11.2023).
2. Дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа): інформаційно-аналітичні матеріали. Міністерство освіти і науки України. ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/pilot_nus_report_2023.pdf
3. Семенець-Орлова І.А. Державне управління освітніми змінами в Україні: теоретичні засади. Монографія. Київ: ЮСТОН, 2018. 420 с.

Михайло ШКЛЯРСЬКИЙ,

студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mykhailo SHKLIARSKYI,

student Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0003-5051-1730>

Науковий керівник: Євгеній Таран, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЗАДЛЯ ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ СОЦІАЛЬНІЙ ТА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ

EXPLORING THE MILITARY'S SOCIALIZATION CHALLENGES TO ENHANCE SOCIAL AND ECONOMIC SECURITY

Вступ. В Україні, з її близько сорокамільйонним населенням відбуваються повномасштабні військові дії, спалахує фронтова війна - подібна до такої, яка востаннє на цій території була за часів Другої Світової. Країна не має достатніх ресурсів для підтримки оборони, тому дуже сильно залежить від допомоги партнерів та союзників із країн Заходу, що стали підписантами Будапештського Меморандуму. Достовірних даних про втрати пораненими чи вбитими немає, але нажаль, можна з впевненістю говорити про тисячі вбитих та поранених під час оборони України. Тому перед державою постає питання щодо соціалізації ветеранів бойових дій та реінтеграції їх у громадське суспільство як під час, так і після остаточного завершення бойових дій та перемоги України у війні з росією. При цьому необхідним є врахування загального кризового соціального та економічного становища у зв'язку з війною та стагнуючу економіку країни, ВВП якої на момент останнього розрахунку впав на 29,4%, за заявами Міністерства економіки [1]

Мета роботи – вивчення проблеми соціалізації військових задля подолання викликів соціальної та економічної безпеці.

Результати та обговорення. Вирішення проблеми соціалізації ветеранів бойових дій та їх реінтеграції у громадянське суспільство у даній ситуації потребує комплексного підходу. В ході дослідження було виявлено шість ключових пунктів для подолання даного виклику національній безпеці України:

1. Нова інституція. Державі потрібно заново створити систему медичної та психологічної допомоги ветеранам бойових дій, включаючи доступ до якісної медичної допомоги та консультування фахівцями для подолання посттравматичного стресового синдрому та інших наслідків для здоров'я. Наявна система, що являє собою спільну роботу ВЛК, МСЕК та Територіальних Центрів Комплектування виявляє себе як дуже застаріла і не ефективна у сучасних реаліях, насамперед завдяки дуже серйозній бюрократизації та неповоротності.

2. Багатовекторна реабілітація. Наявна ситуація потребує створення інституції, яка надавала б ветеранам можливості не тільки вилікуватись фізично, але і налагодити життя у цивільному світі: здобути освіту та професійну підготовку для успішної інтеграції до ринку праці після війни. Така інституція не обов'язково повинна бути суто державною. Історія має багато прикладів, коли держава та бізнес координувались та спільними зусиллями ефективно впорувались з різноманітними викликами. Конкретний приклад успішного партнерства між державою та бізнесом для вирішення соціальних проблем – це співпраця між IBM та Міністерством освіти США в рамках програми P-TECH (Pathways in Technology Early College High School). Ця програма була запущена в 2011 році і є новим типом освітньої установи, яка поєднує в собі середню освіту, вищу освіту та професійне навчання.

У рамках P-TECH учні можуть за 4-6 років отримати ступінь асоційованого фахівця в галузі STEM (наука, технології, інженерія, математика) безкоштовно, паралельно проходячи стажування та отримуючи практичний досвід у компаніях-партнерах, таких як IBM. Ця програма спрямована на

підтримку студентів із малозабезпечених та недостатньо представлених груп населення, даючи їм можливість здобути якісну освіту та покращити свої шанси на успішне працевлаштування [2].

Цей аспект є дуже важливим насамперед тому, що можна вирішити дві проблеми одразу. По-перше, працююча людина сплачує податки та не потребує додаткових дотацій, що може полегшити тиск на економіку країни на стадії відродження. По-друге, зайнятість людини зменшує ризики деструктивної діяльності.

3. Соціальна підтримка. Створення програми соціальної підтримки для ветеранів та їхніх сімей, включаючи в першу чергу виділення житла для створення гідних умов проживання.

Надання ветеранам доступу до житла є одним із ключових моментів соціальної підтримки, адже є важливим фактором стабільності та впевненості у своїх силах для конкретного індивіда. Це може включати виділення житлових квартир за пільговими умовами, а також допомогу ветеранам в отриманні іпотеки або оренді житла.

Також важлива фінансова підтримка найвразливішої соціальної групи – тих, хто отримав травми під час бойових дій. Ці люди будуть потребувати фінансової підтримки, яка може включати щомісячні виплати, пенсії та компенсації за втрату працездатності. Дуже важлива не тільки для даної групи, а і для всіх інших також медична страховка, оскільки забезпечення медичним страхуванням ветеранів та їхніх сімей буде дозволяти їм отримувати необхідну медичну допомогу без додаткових фінансових витрат. Цей аспект обов'язково потребує консолідації з бізнесом, а саме з приватними клініками, оскільки рівень медичних послуг та можливостей по роботі з пацієнтами в таких установах на декілька порядків вищий за державний.

4. Залучення суспільства. Підтримка інформаційних кампаній та проектів, спрямованих на залучення суспільства на підтримку ветеранів та сприяння відновленню їх цивільного життя. Передбачає в першу чергу широке залучення інформаційних кампаній, організації заходів для привернення уваги суспільства до питань ветеранів. Це може включати медійні кампанії, форуми, лекції та інші події, які допомагають висвітлювати проблеми та досягнення цих людей. Також цей пункт передбачає деяку зміну вектору волонтерської діяльності після війни із залученням широких мас людей. Оскільки після відновлення територіальної цілісності України та виходом на кордони 1991р зникне і поле бою, а це означає зникнення майже усіх, пов'язаних з цим ризиків - волонтерською діяльністю зможе займатись значно більше людей. Заохочувати до цього процесу повинна як держава, так в бізнес. Підтримка системи волонтерства, де громадяни можуть брати участь у допомозі ветеранам є суттєвим плюсом до консолідації суспільства та соціальної атмосфери в ньому. Волонтери можуть надавати супровід на медичні прийоми, допомагати у побутових питаннях і навіть брати участь у психологічній підтримці. Завдяки активному поширенню і правильному висвітленню цієї теми за допомогою інформаційних кампаній, можна досягти ефекту популярності даного заняття, особливо серед молоді. Це суттєво покращить в першу чергу морально-психологічний стан деяких груп людей.

Цей пункт також передбачає такий важливий аспект, як освіта суспільства, організацію освітніх програм та тренінгів по комунікації з військовими для цивільних з метою розвитку розуміння та поваги до ветеранів та їхньої служби і зменшення частоти конфліктів та напруги у суспільстві. Даний аспект передбачає активну участь громадськості у підтримці ветеранів та сприяння створенню більш уважного та дбайливого оточення для тих, хто віддавав найцінніше у війні за Україну.

5. Міжнародна допомога. Робота з міжнародними партнерами та союзниками для забезпечення фінансової та матеріальної підтримки ветеранам і повоєнній країні в цілому. Співробітництво з міжнародними організаціями, державами-партнерами та союзниками для забезпечення фінансової та іншої допомоги ветеранам. Це можуть бути угоди про співробітництво та обмін досвідом з країнами, що воювали в минулому, а також забезпечення ресурсами через надання фінансових та матеріальних благ. Вони можуть використовуватись для реабілітації, освіти, охорони здоров'я та економічної підтримки. Дуже важливою є і медична допомога, а саме співпраця з медичними організаціями та фахівцями для забезпечення високоякісної медичної допомоги ветеранам, включаючи доступ до сучасних методів лікування та реабілітації.

Найголовнішим аспектом цього пункту є об'єднання зусиль та міжнародне співробітництво для надання допомоги ветеранам через різноманітні методи, такі як фінансова, технічна та психологічна

підтримка, з метою забезпечення повноцінної реабілітації для осіб після завершення бойових дій. Спільні зусилля країн та організацій можуть істотно сприяти покращенню якості життя ветеранів та їх успішній реінтеграції в суспільство.

6. Моніторинг та адаптація. Даний пункт передбачає створення системи для постійного відстеження ситуації та адаптації програм і заходів відповідно до змін в суспільній обстановці та відстеженні результатів всіх попередніх пунктів. Умовно його можна розділити на кілька підпунктів:

Система моніторингу: Створення системи моніторингу, яка дозволяє постійно відстежувати результати програм та заходів, спрямованих на ветеранів. Це включає збір даних про соціальну інтеграцію, зайнятість, здоров'я і психологічний стан ветеранів. Для налагодження ефективного відстеження потребує значного розвитку комп'ютерних систем, а саме технічних можливостей та спеціалістів, що працюють з "big data" [3]

Оцінка ефективності: Регулярна оцінка ефективності програм із використанням зібраних даних. Це дозволяє визначити, які заходи успішно допомагають ветеранам, а які потребують коригування відповідно до обстановки.

Коригування програм: На основі результатів оцінки та зворотного зв'язку від ветеранів та фахівців, програми підтримки мають коригуватися. Цей пункт дуже важливий, оскільки не гнучка система підтримки буде сильно шкодити соціальним настроям та функціонуванню держави в цілому. Коригування можуть включати в себе зміни в стратегіях, бюджетуванні або пріоритетах.

Підтримка та консультації: обов'язкове надання можливості для ветеранів та їхніх сімей давати зворотний зв'язок за допомогою спеціального каналу та отримувати консультації щодо покращення програм. Регулярний аналіз цього каналу фахівцями.

Прозорість та звітність: Забезпечення прозорості у звітності про результати та ефективність програм, для оцінки їх компетентними органами та посадовими особами.

Цей пункт передбачає постійне покращення та адаптацію програм підтримки ветеранів на основі даних, зворотного зв'язку та ситуації, що змінюється для забезпечення найкращої якості заходів по реінтеграції даної групи людей у суспільство.

Висновок. Таким чином слід зазначити, що забезпечення багатогранної підтримки ветеранів після закінчення бойових дій в умовах соціальної та економічної кризи є одним із найсерйозніших викликів сучасності для України. Для недопущення його перетворення в загрозу національній безпеці необхідно однаково чітко та безпомилково реалізувати комплекс заходів, включаючи медичну та психологічну допомогу, професійну реабілітацію та працевлаштування, соціальну й економічну підтримку, а також залучення суспільства та міжнародної допомоги. Найбільш критичними аспектами, що потребують особливої уваги та грамотного менеджменту є постійний моніторинг та адаптація програм, а також залучення країн-партнерів задля забезпечення ефективної та безперебійної роботи всіх розроблених заходів в умовах стагнуючої економіки та повоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-vvp-za-pidsumkom-2022-roku-vpav-na-292#>
2. <https://www.ptech.org/uk/about/>
3. https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Великі_дані

Андрій САМБУЛОВ,

аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Andrii SAMBULOV,

postgraduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0001-1533-333X>

Науковий керівник **Вікторія Гура**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри євроінтеграційної політики, заступник директора з науково-педагогічної роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВАЖЛИВІСТЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ ВІЙНИ

THE IMPORTANCE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP FOR DISPOSAL OF WASTE OF WAR

Вступ. Відповідно до даних Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України станом на 17 лютого 2023 року, внаслідок повномасштабного вторгнення рф в Україну обсяг твердих побутових відходів сягає 10-12 млн. тонн в середньому за рік [1]. До цих відходів відносяться тисячі тонн бетону, цегли, металопластику і скла, матеріалів фасаду і мінеральної вати, теплоізоляційного пінопласту, а також матеріалів внутрішнього оздоблення, уламки інженерних мереж, санітарно-технічних приладів, побутових речей, деревини, матеріалів покрівлі, серед яких смола, руберойд, шифер, що є небезпечними відходами [2]. Більше того, такі відходи можуть містити нерозірвані міни, снаряди чи навіть бомби. Саме тому постало питання проведення реформи ефективного управління відходами. Однак, на сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України до переліку учасників реформи входять лише державні установи, включно з проєктами Європейського Союзу, які фінансуються за рахунок бюджету ЄС [2]. Тим не менш, залучення приватного бізнесу з метою проєктування, фінансування, розробки та можливої подальшої експлуатації об'єктів інфраструктури, що спеціалізуються на утилізації відходів війни, на правах публічної чи приватної власності має суттєву перевагу порівняно зі здійсненням державних проєктів та знімають частину зобов'язань щодо виконання обов'язків з держави. Мова йде про механізм державно-приватного партнерства (далі-ДПП).

Мета роботи. Метою роботи є характеристика наукової розробленості проблеми ДПП в сфері утилізації відходів війни та визначення його необхідності для України.

Матеріали і методи. Дане дослідження ґрунтується на аналізі наукових видань та публікацій в мережі Інтернет, що відповідають тематиці та проблематиці утилізації відходів війни на основі ДПП. У процесі проведення дослідження були використані такі загальнонаукові методи: метод аналізу, синтезу, узагальнення, індукції та дедукції, абстрагування і конкретизації, сходження від абстрактного до конкретного.

Результати і обговорення. У самому базовому сенсі партнерство - це будь-яке ділове чи інституційне об'єднання, яке здійснює спільну діяльність. Традиційно ДПП визначають як договірну угоду, укладену між партнерами з державного та приватного секторів, що припускає ширшу участь приватного сектора [3]. Угоди, як правило, включають державний орган, що укладає контракт з приватною компанією на ремонт, будівництво, експлуатацію, технічне обслуговування та/або обслуговування об'єкта або системи. У той час як державний партнер, як правило, зберігає за собою право власності на об'єкт чи систему, приватному партнеру надаються у майбутньому додаткові права на прийняття рішень після завершення проєкту чи його етапу.

Ефективне ДПП передбачає узгоджений і оптимальний розподіл зобов'язань, завдань і ризиків між сторонами договору. Зазвичай уряд сприяє передачі активів, інвестиційного капіталу, екологічної свідомості, соціальної відповідальності та здатності мобілізувати політичну підтримку [4]. З іншого боку, приватний сектор робить внесок в інвестиції та використовує свій досвід у комерції, управлінні, операціях та інноваціях для ефективного управління проєктом.

Як зазначають Саадех, Аль-Хатіб та Контогіанні [4], залучення приватного сектору до надання послуг утилізації твердих побутових відходів відрізняється в кожній країні. У той час, як деякі

муніципалітети залучають приватний сектор до укладення контрактів на збирання, інші залучають їх до транспортування або остаточної утилізації на звалищах. Підписані контракти та сектори втручання залежать головним чином від можливостей муніципалітетів або їх пріоритетів розвитку, які вже були визначені. Однак рівень участі залежить від правил і законодавства кожної країни. Наприклад, спільні підприємства та ініціативи приватного фінансування застосовуються в розвинутих країнах на основі потенціалу приватного сектора та наявного капіталу для надання високоякісних державних послуг.

Для держави механізм ДПП дає можливість ефективно використовувати бюджетні кошти під час побудови відповідних соціальних інфраструктурних об'єктів, в тому числі для утилізації відходів війни, та підвищити соціальний рівень життя населення шляхом створення важливих об'єктів. Зниження ризиків теж є важливою обставиною, оскільки більшість перекладається на приватних партнерів. Зацікавленість приватного партнера в економічному ефекті сприяє мінімізації термінів будівництва об'єкта та надає можливість спрогнозувати більш точно та передбачувано послідовність вартості проєкту на кожному етапі. Але, як показала практика розвинених країн, залучення приватного капіталу потребує створення привабливих, відмінних від поточних, умов отримання прибутку [4, 5].

Більше того, ДПП в сфері утилізації відходів сприятиме інноваціям у приватному секторі та підвищенню ефективності використання ресурсів (value for money), в той час як державний партнер може зосередити увагу на своїх безпосередніх обов'язках. ДПП має підвищений потенціал для прискореної реалізації етапу розробки та будівництва, вищої якості експлуатації та технічного обслуговування об'єктів, а також залучення фінансування приватного сектора та кредитних організацій (боргового фінансування). У цьому випадку передача ризику є стимулом для розробки підходу, що базується на оцінці вартості всього життєвого циклу проєкту.

В результаті, проаналізувавши викладені вище аспекти, можна виділити риси, властиві ДПП:

- довгострокові відносини між сторонами – учасниками договору;
- застосовується для проєктування, фінансування, будівництва об'єктів з подальшим їх управлінням;
- держава продовжує залишатися власником інфраструктурних об'єктів, але приватний сектор управляє та користується цими об'єктами;
- крім того, держава в очах суспільства залишається відповідальною за формування інфраструктури соціально значущих сфер;
- ризики розподіляються між державою та бізнесом в угодах з формуванням різних гарантій для обох сторін.

Висновки. Оскільки термінів закінчення війни поки немає, а кількість відходів тільки збільшуватиметься, питання управління та утилізації відходами вимагає все більше уваги та розробки ефективних рішень. Саме тому ДПП - це спосіб розробки тих ефективних рішень, які забезпечать якість послуг, інституційну домовленість, залучення зацікавлених сторін та врегулювання питань легітимності, умов праці та зайнятості населення.

Список використаних джерел

1. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за 9-15 лютого 2023 року [Електронний ресурс] // Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://mepr.gov.ua/dajdzhest-klyuchovyh-naslidkiv-rosijskoyi-agresiyi-dlya-ukrayinskogo-dovkillya-za-9-15-lyutogo-2023-roku/>.
2. Ефективне управління відходами [Електронний ресурс] // Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/reformy/efektyvne-upravlinnya-vidhodamy/>.
3. Massoud M., El-Fadel M. Public-private partnerships for solid waste management services // *Environmental Management*, 2002, 30(5), 621-630. <https://doi.org/10.1007/s00267-002-2715-6>
4. Saadeh D., Al-Khatib I.A., Kontogianni S. Public-private partnership in solid waste management sector in the West Bank of Palestine // *Environmental Monitoring and Assessment*, 2019, 191(243), 1-19. <https://doi.org/10.1007/s10661-019-7395-2>
5. Spoann V., Fujiwara T., Seng, B. et al. Assessment of public-private partnership in municipal solid waste management in Phnom Penh, Cambodia // *Sustainability*, 2019, 11, 1228. <https://doi.org/10.3390/su11051228>

Юрій ТУКАЛЕНКО,

аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iurii TUKALENKO,

postgraduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-1059-3802

Науковий керівник: Наталія Клименко, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАГРОЗИ ГУМАНІТАРНІЙ БЕЗПЕЦІ ЯК ЧИННИКИ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

THREATS OF HUMANITARIAN SECURITY AS FACTORS OF DESTABILIZATION OF THE SOCIO-POLITICAL SYSTEM OF UKRAINE

Вступ. В умовах збройної агресії забезпечення національних інтересів України у гуманітарній сфері є одним із стратегічних пріоритетів. Тож сьогодні Україна потребує переосмислення гуманітарної політики щодо підтримки розвитку культури, освіти, медицини, науки, релігії, патріотичного виховання для викорінення дестабілізуючих складових та забезпечення гуманітарної безпеки. Це сприятиме консолідації суспільства на основі взаємоповаги та терпимості, недопущення дестабілізації обстановки, падіння культурного, наукового та освітнього потенціалу.

Метою є дослідження загроз гуманітарній безпеці як чинників дестабілізації суспільно-політичної системи України.

Матеріали і методи. Методами дослідження є загальні та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема: аналіз використано для опрацювання наукових та аналітичних джерел; індуктивний та дедуктивний – для аналізу й узагальнення інформації з тематики дослідження; прогнозування та синтезу – для формулювання висновків.

Результати і обговорення. З урахуванням поточної ситуації в країні можна зазначити, що загрозами гуманітарній безпеці, які можуть стати причинами дестабілізації суспільно-політичної системи України є:

- міжконфесійне протистояння та ідея «русского мира», яка по суті є агресивною і антиукраїнською [7];
- зростання негативних настроїв населення на тлі невизначеності та недовіри до влади. З 91% до 76% стало тих, хто довіряє президенту, з 74% до 39% – уряду, з 58% до 21% – парламенту [6];
- великий відрив учнів та студентів від навчального процесу через загрози ракетних атак, виїзд за кордон та падіння освітнього рівня. Майже 60% опитаних дітей розуміють, що їхні знання суттєво погіршилися. Негативно впливають на успішність учнів вдома та дистанційне навчання [2];
- міграція населення. На основі отриманої від органів влади понад 40 країн інформації про кількість українських переселенців у їхніх державах станом на 26 червня 2023 року в Європі перебуває 5 млн 977 тис. українських переселенців. За межами Європи перебуває ще майже 362 тис. осіб [3];
- моральне та технічне старіння медичної та реабілітаційної бази, руйнування медичних закладів, залежність від поставок медичного обладнання та медикаментів [11];
- конфлікт ідентичностей та світогляду. Аналізуючи проблему регіональних ідентичностей, дослідники зазначають, що у світовому вимірі актуальним стає питання конструювання регіональних ідентичностей, адже регіональні зв'язки спонукають людей конфліктувати зі своєю державою, належність до регіону може викликати почуття ідентичності, яке кидає виклик нарративам про гегемонічну ідентичність [12];
- зниження інтелектуального рівня суспільства, виїзд кваліфікованих наукових кадрів за кордон. Перший віце-прем'єр України та міністр економіки Ю. Свириденко у січні 2023 року на Всесвітньому економічному форумі в Давосі з посиланням на дані Нацбанку України заявила, що

рівень безробіття в Україні становить близько 30%, роботу шукають 2 млн. українців усередині країни та ще 2,7 млн. людей, які виїхали за кордон через війну [8];

– внутрішньо переміщені особи, їх працевлаштування, надання освітніх, соціальних та медичних послуг. Станом на середину червня 2023 року зареєстровано 4871807 внутрішніх переселенців, з яких 60 % – жінки, 40 % – чоловіки. Кожний п'ятий серед зареєстрованих ВПО (21,6 %) – дитина віком до 17 років. Такий самий відсоток становлять особи, старші 65 років. Війна змусила залишити свої домівки навіть 700 людей віком 100 і більше років [4];

– екологічні ризики з урахуванням обстрілів. Сільськогосподарські угіддя займають 70,5% загальної площі країни, з них 57% – орні землі (в деяких областях – до 86%) [9]. Як наслідок бойових дій, є значне механічне пошкодження полів і довгострокове хімічне та біологічне забруднення ґрунтів. Тисячі випущених снарядів, підірвана та спалена військова техніка, що покинута в полях та посадках – це значне й тривале на сотні років джерело забруднення ґрунтів та ґрунтових вод залізом, алюмінієм, міддю, іншими важкими металами та їх сполуками [1];

– забруднення території вибухонебезпечними предметами, що значно ускладнює ведення сільськогосподарської діяльності та безпечне пересування територією. Станом на квітень 2023 року 174 тисяч квадратних кілометрів території України потенційно забруднені вибухонебезпечними предметами [5];

– падіння моральних та людських цінностей на фоні корупції, бойових дій та інших дестабілізуючих суспільство факторів;

– продовольча безпека. За даними продовольчої та сільськогосподарської організації ООН у трьох із десяти областей України є проблеми із продовольчою безпекою, через які найбільше страждають сільські та віддалені від великих міст громади. У зв'язку з цим ФАО оголосила про початок надання допомоги українським фермерам у обробці полів, порятунку худоби та виробництві продуктів харчування [10].

Зазначене свідчить про те, що гуманітарна безпека держави міцно пов'язана із гуманітарною сферою так як вони формують людський капітал України, і ігнорування загроз у цій сфері може призвести до дестабілізації суспільно-політичної системи України внаслідок посилення дестабілізуючих інформаційних впливів на суспільство з боку іноземних спецслужб, поширення низькопробного культурного продукту, культурне розшарування регіонів України, відсутність ефективної етнонаціональної політики, зниження ефективності освіти і науки для широких верств населення тощо.

Висновки. У найближчі десятиліття через значну вичерпність ресурсів, зростання бідності, міграційних процесів, зниження рівня освіти та медицини, бойові дії на території країни Україна зіткнеться з новими загрозами, які можуть дестабілізувати її суспільно-політичне життя. Щоб не допустити такого сценарію розвитку подій, необхідне таке розуміння компонентів гуманітарної безпеки та пов'язаних із ними загроз, яке сприятиме розробці інструментів для ефективної гуманітарної протидії цим загрозам в контексті унеможливлення дестабілізації суспільно-політичного життя України.

Список використаних джерел

1. Ангурець О., Хазан П., Колесникова К., Куш М., Чернохова М., Гавранек М. Наслідки для довкілля війни росії проти України. 2022. С. 6.
2. Войцехівська Ю. Вплив війни на навчання: скільки дітей вважають, що їхні знання погіршилися, ГЛАВКОМ. 2023. URL: <http://surl.li/njueo>
3. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. Громадянська мережа ОПОРА. 2023. URL: <http://surl.li/lfftv>
4. Кількість українців за кордоном збільшується. Громадянська мережа ОПОРА. 2023. URL: <http://surl.li/njuey>
5. Извошкіова А. У ДСНС розповіли про обсяги забруднення України вибухонебезпечними предметами. Суспільне Новини. 2023. URL: <http://surl.li/njuff>
6. Ільченко Л. Довіра до уряду за півтора року знизилася з 74% до 39%, до парламенту з 58% до 21% - КМІС. Економічна правда. 2023. URL: <http://surl.li/njufm>

7. Кагамлик С.Р. Ідея Української Помісної Православної Церкви: теорія і практика. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія: Українознавство. Вип. 20. 2018. С. 33–36.
8. Карпец О. В Україні лютує безробіття. Війна загострила проблему нестачі кваліфікованих кадрів. Економічні новини. 2023. URL: <http://surl.li/njuft>
9. Паньків З.П. Земельні ресурси: Навчальний посібник. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2008. С. 272.
10. Пищуліна О. Загальний огляд гуманітарної ситуації в Україні: аналітична записка. Центр Разумкова, 2022. С. 13.
11. Ресурси системи охорони здоров'я в умовах війни. Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. URL: <http://surl.li/esamg>
12. Ростецька С. І. Конфлікт ідентичностей як загроза безпеці сучасних держав. Актуальні проблеми політики. 2018. № 61. С. 128–137.

Андрій ШАПОВАЛОВ,

аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Andriy SHAPOVALOV,

graduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Лариса Комаха, доктор філософських наук, професор, директор Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФЕЙКИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ ЯК ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ГУМАНІТАРНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

FAKES OF RUSSIAN PROPAGANDA AS CHALLENGES AND THREATS TO THE HUMANITARIAN SECURITY OF UKRAINE

Вступ. Виклики та загрози гуманітарній безпеці у рамках концепції «гібридних війн» РФ мають особливе значення. Вони спрямовані передусім на деструкцію української ментальної або культурної ідентичності. Особливо це стосується церковного життя в Україні. Так, TG-канал «УКРОПСКИЙ ФРЕШ» публікує: «Цькування православ'я в Україні набирає обертів. Біси захоплюють країну. Сьогодні має відбутися суд над митрополитом Лонгіном, відомим своєю зразковою парафією канонічної Української православної церкви в Чернівецькій області. До будівлі суду його прийшли підтримати парафіяни УПЦ. Сам Лонгін перед судом заявив: «Вони можуть мене вбити, посадити, але всю Україну не зможуть!». Дійшло до того, що навіть країни Заходу почали визнавати, що в Україні відбувається реальна бісовщина. Цькування на канонічну УПЦ рано чи пізно призведе до того, що країна може розколотися на два табори: один підтримує православ'я, інший складається з безбожників і анархістів».

Результати і обговорення. Дезінформація проникла у різні жанри журналістики. Наприклад, фейк по суті є новиною, - новиною особливого виду - про фіктивний, не існуючий у реальності інформаційний привід. Російська пропаганда, використовуючи фейки, подає свідомо неправдиві дані, маніпулює свідомістю людей через надання неповної інформації, спотворення контексту, аби підготувати аудиторію до сприйняття дій чи думок, які потрібні маніпулятору. Прикладом є фейк про те, що в українських школах нібито почали агітувати за В. Залужного як кандидата на пост Президента України: російські пропагандисти стверджують, що «дітей у такий спосіб долучають до конфлікту між Президентом і Головнокомандувачем ЗСУ».

Зазвичай російські фейки можна розпізнати за такими ознаками як маніпулятивність, спотворення фактів, елементи дезінформації, ігнорування редакційних правок і процесів, притаманних класичним медіа; ці псевдоновини не витримують навіть поверхневих перевірок на відповідність та реальність. Так, TG-канал «Readovka» публікує: «СБУ під виглядом обшуків продовжує грабувати православне приладдя в Києво-Печерській лаврі. Українська поліція нібито проводить додаткові слідчі дії в Києво-Печерській лаврі, яку ряджені рейдери ПЦУ вже давно почали грабувати, прикриваючись київською владою. Про те, які конкретно слідчі заходи відбуваються сьогодні на території святині і чим вони викликані, інформації, звісно ж, немає».

Фейки суттєво відрізняються від класичної дезінформації. Дезінформація формується на основі поєднання правди, напівправди та брехні. Для фейку це не потрібно. Чим малоймовірніша фейкова інформація, тим більш дієво вона впливає на масову свідомість. TG-канал «Картель» опублікував повідомлення з посиланням на неназваних експертів: «У країні вже залишилося, у кращому разі, близько 20 млн осіб, але йдеться не про колосальні втрати ЗСУ на фронті, а про те, що щомісяця Україну залишають тисячі людей, які розчарувалися в діях влади й не бачать перспектив залишатися... Примітно, що ситуація «відгукнеться» Україні в мирний час, коли назад у країну не повернеться більша частина громадян, які виїхали... за найреалістичнішого сценарію, до 2033 року населення України становитиме близько 26 млн громадян. І то, це за умови, що країна існуватиме

в межах 1991 року (що дуже малоімовірно, враховуючи характер бойових дій в Україні). Тобто, реальна кількість українців на підконтрольній Києву території буде і того меншою».

Дезінформація не розрахована на миттєвий ефект, фейк – навпаки, він обов’язково є сенсаційним, шокуючим. Він завжди є спотворенням реальної ситуації, свідомо сфабрикованою фальшивкою. TG-канал «Rogandar NEWS» повідомив: «...ситуація, що складається на фронті, показує, що подальше протистояння Росії неминуче призведе до повного розвалу «західної єдності». Щоб не допустити розвитку такого сценарію, Заходу вкрай важливо якнайшвидше закінчити або ж хоча б заморозити конфлікт. Для цих цілей розроблено стратегію «прийому України в ЄС». Та є одне але. Брюссель згоден прийняти Україну, але не всю, а лише західні та центральні частини країни. При цьому, центральні-східні частини залишаються т. зв. «буферною зоною» між ЄС і росією, а про «втрачені» області Захід пропонує просто забути і змиритися. По суті справи, пропозиція є нічим іншим, як мирною анексією величезної країни».

Дезінформаційні кампанії розраховані на тривалий час. Фейк, навпаки, «вкидається» у точно визначений час. Посилаючись на статтю польського видання «Niezależny Dziennik Polityczny», в якій іде мова про появу нових викликів світовій безпеці та в контексті цього обговорюються дії польської влади щодо військової допомоги Україні, TG-канал «NE.SAXAP» поширив коментар: «У Польщі бажання роздобути частину України взяло гору над здоровим глуздом. Невдачі ЗСУ на полі бою не заважають Варшаві й далі передавати зброю Києву... Навіть українці вже не вірять у військову «перемогу» над росією, але польський уряд продовжує чекати дива. Бажання роздобути жадані українські території затьмарює здоровий глузд поляків - і їм це ще відгукнеться».

Висновки. Завдяки ефекту «емоційного зараження» суспільства фейк поширюється у «вірусний» спосіб. Саме резонансний характер фейкової інформації і вірусний механізм її поширення роблять фейк таким ефективним. Особливо це стосується такої важливої сфери життєдіяльності Української держави як гуманітарна безпека.

Юлія ХАН,

студентка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yulia KHAN,

student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

РЕАЛІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК У СФЕРІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

IMPLEMENTATION OF EUROPEAN PRACTICES IN THE FIELD OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS DEVELOPMENT

Вступ. Сучасні глобалізаційні та інтеграційні процеси потребують розвитку усіх сфер діяльності, зокрема галузі фізичної культури та спорту. А саме відповідність даної сфери європейським нормам задля подальшого інтегрування в європейський і світовий спортивний простір. Постає необхідність саме у впровадженні та удосконаленні управлінських механізмів державного регулювання сфери фізичної культури і спорту. Розвиток спортивного напрямку на основі європейського досвіду, а саме впровадження та реалізація європейських практик у сфері розвитку фізичної культури та спорту.

Метою є пошук шляхів удосконалення управлінських механізмів державного регулювання сфери фізичної культури і спорту.

Результати та обговорення. Як відомо, науковці виділяють три основні моделі управління у сфері фізичної культури та спорту відповідно до ступеня участі держави в управлінні і фінансуванні галузі, а саме: американську, європейську та пострадянську. Наразі в Україні у більшості залишається пострадянська модель управління, котра характеризується повним централізованим державним управлінням сферою фізичної культури і спорту. Відсутність або низька ступінь співпраці з бізнесом, залученістю інвестицій та отримання власного заробітку. Відповідні школи, секції чи гуртки перебувають на повному забезпеченні за рахунок державних коштів і відповідно держава визначає основні напрямки розвитку у сфері спорту. Як наслідок це відсутність будь-якої мотивації до розвитку та вдосконаленню матеріально-технічної бази, залучення кваліфікованих фахівців задля розвитку видів спорту та низький рівень конкурентоспроможності.

Протягом останніх років в Україні все більшого розвитку набуває мережа спортивних клубів, які функціонують за рахунок власного заробітку, який вони отримають завдяки розвитку клубу. Клубна система дозволяє охоплювати більшу кількість людей, залучаючи їх до занять спортом та фізичної активності. Сприяючи розвитку професійного та аматорського спорту, організовуючи спортивно-масові заходи, які охоплюють тисячі учасників. У більшості європейських країн діє наступна схема: спортивний клуб долучається до спортивної федерації, котра входить до єдиної федерації міста, котра напряму взаємодіє з профільним управлінням/департаментом фізичної культури та спорту міста. На прикладі міста Лейпциг (Німеччина), у місті діє Міська спортивна асоціація Лейпциг, яка об'єднує різні форми організацій, котрі займаються розвитком та популяризацією спорту. Головна мета Асоціації полягає в оптимальній підтримці популярних видів спорту, організації змагань та публічних виступів, залучанні місцевих жителів до занять спортом за рахунок розширення спортивної інфраструктури та проведення відкритих тренувань. Власне спортивні організації та клуби перебувають на самозабезпеченні, отримуючи лише певні дотації чи фінансову компенсацію від міста. Значною мірою спортивні клуби за рахунок особистих коштів фінансують спортивні заходи та утримують власні спортивні споруди.

Діють різні види заохочень для спортивних клубів, а саме враховуються такі показники як: кількість учасників, здобутки вихованців, скільки років функціонує клуб і тому подібне, за що клуб може отримати виплати від міста. Міська спортивна асоціація Лейпцига – це головна організація, яка об'єднує спортивні клуби, представляє інтереси своїх членів та допомагає сформувати нову програму та стратегію розвитку. Таким чином, клубний спорт є найбільш організованим громадським рухом із однією з найбільшою часткою учасників та волонтерів.

Так місто несе відповідальність за створення відповідних матеріальних і фінансових умов, а також розвиток спортивної інфраструктури, котра може використовуватись клубами. Основна увага приділяється спортивним залам, придатним для змагань та тренувань, відкритим спортивним мультимайданчикам і спортивним спорудам.

З цього випливає, що місто визнає та підтримує автономію спортивних клубів та надає часткове заохочення і мотивацію для їх розвитку та співпрацю через Міську спортивну асоціацію. Основна увага приділяється тим, хто вже працює і має певний досвід у цій управлінській сфері та залученню нових волонтерів, які теж отримують фінансову підтримку.

Висновки. Отже, враховуючи вищевказане та спираючись на міжнародний європейський досвід варто зробити висновки, що Україні у сфері фізичної культури та спорту необхідно змінювати управлінську модель, яка і досі зберігається пострадянською. Особливо це гостро відчувається зараз, коли наша держава проводить активні реформи в умовах інтеграційних процесів.

Вибудова клубної системи у розвитку спорту та фізичної культури створить конкурентоспроможність серед дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спортивних клубів. Що сприятиме їхньому розвитку та удосконалення матеріально-технічної бази. Сформує свідому спортивну спільноту, послуги якої напряду будуть відповідати запитам суспільства. Спорт стане автономним та зможе поєднувати як державний чинник так і залучення бізнесу, не залежачи напряду від лише державних коштів. Де основна увага буде приділена підбору тренерів та членів правління спортивного клубу, а також волонтерів для спортивної молоді. Місто ж підтримуватиме спортивне самоврядування шляхом надання коштів у рамках фінансової підтримки, надання в користування комунальних спортивних споруд, безоплатно або в оренду для дитячо-юнацького спорту, чим сприятиме розвитку мережі спортивної інфраструктури. Держава здійснюватиме пряму фінансову підтримку виробників фізкультурно-спортивних послуг.

Список використаних джерел

1. The European sports charter [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sportdevelopmeiit.org.Uk/The_European_Sports_Charter.pdf#search=European%20sports%20charter.
2. Дорожня карта реформ у сфері фізичної культури та спорту // Електронний ресурс: Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/364>
3. Журба М.А. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту. – Стаття.
4. Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту: Закон від 21.11.1978 №99-350, “База даних «Законодавство України» / ВР України”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>.

Роман ФІЦУРА,

студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Roman FITSURA,

student, of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Володимир Вакуленко, кандидат наук з державного управління, доцент, заслужений працівник освіти України, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЕЛЕКТРОННОГО ГОЛОСУВАННЯ НА ВИБОРАХ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

CHALLENGES AND THREATS OF ELECTRONIC VOTING IN ELECTIONS: FOREIGN EXPERIENCE

Вступ. У період дії правового режиму воєнного стану на території України заборонено проводити вибори. Водночас, одразу після завершення збройного конфлікту, Україна зіткнеться з низкою проблем, серед яких перебування значної кількості громадян України за кордоном та існування великої кількості осіб, які мають правовий статус внутрішньо переміщених осіб.

Різноманітні технологічні, організаційні та законодавчі варіації, що реалізуються в межах виборчих систем зарубіжних країн, можуть стати якісним теоретичним і практичним фундаментом для оновлення системи української демократії, шляхом впровадження нових технологій електронного голосування у вітчизняну виборчу практику.

Метою роботи є дослідження викликів та загроз у процесі запровадження електронного голосування на виборах з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Матеріали і методи. Емпіричну та нормативно-правову основу дослідження склали законодавство зарубіжних країн в сфері правового регулювання електронного голосування на виборах, а також методичні документи та публікації у засобах масової інформації тощо. Методологічною основою даного дослідження є загальні положення теорії права, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження.

Результати і обговорення. Нові інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ) сприяли появі абсолютного нового інституту електронного голосування. Застосування ІКТ є однією з головних умов розвитку національної виборчої системи, а також є невід’ємним атрибутом електронної демократії. У працях зарубіжних дослідників електронне голосування визначають як голосування, що здійснюється шляхом використання електронних систем підрахунку та подачі голосів; як механізм, за допомогою якого громадяни здійснюють влади в межах референдумів та виборів, що забезпечує громадянам можливість віддати перевагу списку кандидатів, кандидатам, кандидату без використання паперових бюлетенів у формі спеціальних програмно-технічних пристроїв і засобів [1].

Перші системи е-голосування почали застосовуватись у 1960-х роках і були безпосередньо пов’язані з появою технологій голосування перфокартами. Зокрема система голосування перфокартами вперше була використана 1964 році на чергових президентських виборах у Сполучених Штатах Америки, а саме у двох графствах Джорджії. Також ця система була використані у 1996 році на президентських виборах, зокрема, її використали 37,7 % виборців [2, с. 216].

Експерименти з впровадженням системи електронного голосування не скрізь пройшли успішно, і не у всіх країнах отримали державну підтримку. Наприклад, у Великій Британії та Фінляндії були протестовані моделі електронних виборів, які проводяться за допомогою служб обміну текстовими повідомленнями (SMS) та мобільних додатків. Однак за підсумками проведення зазначених експериментів дані моделі електронних виборів не отримали належної підтримки від держави і в результаті не були затверджені як діючий інститут електронної демократії [2, с. 217].

На сьогодні як позитивні приклади впровадження системи електронного голосування на державному рівні можна виділити такі країни, як Естонія, Норвегія, Швейцарія, Франція та Австралія.

Єдиною державою, в якій для всіх виборів використані технології електронного голосування є Естонія. В Естонії особлива увага приділена таким питанням як запобігання фальсифікації виборів, IT-безпеці та секретності електоральних уподобань. Існуючий рівень довіри громадськості та існуюча IT-інфраструктура надали Естонії явні переваги у розвитку системи електронного голосування [3, с. 16].

У Швейцарії традиційно сильно розвинені інститути безпосередньої демократії, особливо на місцевому рівні. Обґрунтуванням впровадження системи електронного голосування в цій державі було збільшення явки виборців і вдосконалення системи голосування. Загалом процедура електронного голосування проводиться з використанням індивідуальних карт виборців, схожих з id-картами в Естонії [4, с. 36].

У Франції електронне голосування було використане під час виборів до національного парламенту. У 2003 році за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій були проведені електронні вибори до верхньої палати парламенту – Сенат Франції, а у 2012 році до нижньої палати парламенту – Національних зборів Франції. Для того, щоб проголосувати дистанційно на зазначених виборах, громадяни Франції повинні були встановити на свій персональний комп'ютер спеціальне програмне забезпечення «Java Virtual Machine» (JVM) і пройти реєстрацію на Інтернет-сайті для підтвердження свого наміру голосувати через мережу Інтернет [5, с. 78].

Висновки. Впровадження системи електронного голосування є складним. Така система має як свої переваги, так і свої недоліки. До переваг е-голосування можемо віднести: зручність; достовірність результатів голосування внаслідок виключення адміністративного впливу чи «людського фактору»; економія бюджетних коштів внаслідок скасування дільничних виборчих комісій; швидкий підрахунок голосів голосування; прозорість (в частині інформування виборців). Недоліками системи е-голосування є: цифрова нерівність; відсутність довіри суспільства; недотримання принципу таємниці голосування; вразливість системи передачі інформації через мережу Інтернет в частині можливих комп'ютерних збоїв; відсутність розвинутої системи законодавства в сфері проведення електронного голосування на виборах.

Способами подолання зазначених загроз впровадження електронного голосування є забезпечення багатопартійної підтримки у прийнятті законодавчих змін, спрямованих на впровадження системи електронного голосування у виборчий процес, і забезпечення поінформованості та обізнаності громадян є складовою частиною підвищення громадської довіри до системи електронного голосування. Крім того, діалог із громадянами щодо використання електронного голосування у виборчому процесі є обов'язковим.

Список використаних джерел

1. Bonsor K., Strickland J. How E-voting Works. URL: <https://people.howstuffworks.com/e-voting.htm> (дата звернення: 02.12.2023).
2. Камардіна Ю.В., Черних Є.М. Правове регулювання і реалізація електронного голосування: міжнародний досвід та впровадження в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2022. № 1. С. 214–221.
3. Романчук О.З. Електронне урядування: конституційно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2020. 21 с.
4. Француз-Яковець Т.А. Чому Україна – не Швейцарія? або роль демократії, парламенту та громадянського суспільства в житті держави. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. № 2. С. 34–38.
5. Шелудько Г.І. Електронне голосування як різновид виборчих інформаційно-комунікативних технологій: зарубіжний та вітчизняний досвід. Recent Studies of Social Sciences. Section: Politics. 2015. С. 76–80.

Іван ФЕЧКО,

студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ivan FECHKO,

student, of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-1945-5940>

Науковий керівник: Юрій Рубан, кандидат технічних наук, доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ЧАС УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ 1917–1921 РОКІВ: ВИСНОВКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

THE FORMATION OF THE STATE ADMINISTRATION SYSTEM DURING THE UKRAINIAN REVOLUTION AND LIBERATION STRUGGLES OF 1917–1921: IMPLICATIONS FOR MODERN PUBLIC ADMINISTRATION

Вступ. Період від 1917 до 1921 року в українській історії був часом важливих революційних подій та відповідних політичних трансформацій, визначених спробою українського народу здобути свою самостійність та створити соборну державу.

Першим важливим етапом було створення Української Центральної Ради (УЦР) у квітні 1917 року, що визначило початок нового етапу у політичному житті України. Подальші перипетії охоплювали утворення Держави Скоропадського, яка виникла в результаті гетьманського перевороту 1918 року, і революційні події на колишніх землях Австро-Угорщини - існування ЗУНР (Західноукраїнської Народної Республіки). Значущим етапом став перехід до Директорії УНР (Української Народної Республіки), яка оголосила незалежність у січні 1919 року. Однак революційні події додатково ускладнилися внаслідок інтервенції іноземних сил та громадянської війни.

Усі ці події визначили історичний шлях України, формуючи основи для подальших політичних та соціокультурних трансформацій, а їх аналіз сьогодні є невід'ємною частиною розуміння власної національної ідентичності та державного розвитку. Актуальність дослідження пояснюється низкою факторів. По-перше необхідність розуміння та аналізу історичних етапів формування системи державного управління на початку ХХ століття в Україні надає можливість взяти до уваги важливі висновки та уроки для сучасних владних структур. По-друге, сучасне публічне управління в Україні стикається з низкою викликів, серед яких присутні політичні, економічні, соціокультурні та геополітичні аспекти. Дослідження періоду 1917-1921 років допомагає зрозуміти, як важливі рішення та стратегії вплинули на формування державної структури та її ефективність. По-третє, формування органів державної влади відбувалось в умовах постійних воєн, тому цей досвід є корисний в умовах воєнного стану в Україні та екзистенційної війни українського народу проти Російської Федерації.

Метою дослідження є вивчення досвіду формування системи державного управління в період Української революції та визвольних змагань 1917-1921 років для їх застосування в сучасному публічному управлінні.

Методи дослідження. Для проведення якісного дослідження та отримання достовірних результатів було задіяно низку загальнонаукових та спеціально-історичних підходів, методів та принципів. Робота ґрунтується на принципах науковості, історизму та об'єктивності. У рамках методології використовуються різні підходи, зокрема історичний аналіз документів, статистичних даних, та архівних матеріалів. Також важливим елементом є порівняльний аналіз з досвідом різних державних утворень того часу, що дозволяє зробити висновки щодо особливостей цього досвіду для нашого часу.

Результати і обговорення. Аналіз історичних праць, присвячених Українській революції 1917-1921 років, дозволяє визначити основні тенденції у формуванні державного управління. Дослідження різних аспектів, проведені вченими, зокрема Гаєм-Нижником [2], Бойком [1],

Красівським [3], Кульчицьким [4], Рум'янцевим [5] та іншими, розкривають політичні та соціальні аспекти становлення та функціонування влади в різних регіонах України.

Серед джерельної бази особливий акцент приділяється офіційним документам, таким як конституційні акти, які грають ключову роль у формуванні правової бази для нової політичної реальності в революційний період.

Формування органів державної влади у Західноукраїнській Народній Республіці (ЗУНР) в 1918-1919 роках можна поділити на три послідовні етапи, кожен із яких відзначався особливим підходом до формування та функціонування владних структур. Перший етап – до офіційного проголошення ЗУНР характеризувався формуванням перших органів влади. Другий етап - (з 1 листопада 1918 року по 22 січня 1919 року) характеризується існуванням ЗУНР як самостійної держави та розбудови органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Третій етап (з 22 січня 1919 року до 20 грудня 1919 року) представляє конфедеративну Західну область Української Народної Республіки. На цьому етапі ЗО УНР зберегла попередні органи влади та законодавство [2].

Формування органів державної влади в ЗУНР відбувалося на основі кількох принципів. По-перше, національний принцип, який акцентувався на українських національних інтересах. По-друге, демократичний принцип, який передбачав участь представників різних верств та національностей у владних органах. По-третє, легітимність та правова спадщина Австро-Угорщини були важливими елементами у формуванні владних структур. По-четверте, федеративний принцип використовувався на третьому етапі, коли зберігалися існуючі місцеві органи влади. Нарешті, адаптація до обставин відіграла ключову роль у забезпеченні життєздатності та стабільності ЗУНР в умовах політичної нестабільності та воєнного конфлікту, проте через несприятливі зовнішні фактори ЗУНР не мала шансів вистояти, попри те, що побудувала одну з найефективніших систем управління в часи революції на території України [1].

У ході розвитку та існування Української Центральної Ради, Української Народної Республіки, Української Держави Павла Скоропадського, а також періоду правління Директорії відновленої УНР, спостерігалися значні трансформації у сфері державних органів влади. Початково, під час існування Центральної Ради та Генерального секретаріату, не існувало чіткого розмежування органів державного управління, і лише з часом стали формуватися відповідні структури. Генеральний секретаріат, замінивши Центральну Раду, взяв на себе роль уряду, а Мала Рада одночасно виконувала законодавчі та виконавчі функції [4].

У період правління Павла Скоропадського були введені два значущі документи, «Закони про тимчасовий державний устрій України» та «Тимчасовий закон про верховне управління Державою». Ці документи відображали складний контекст воєнної ситуації в Європі та визначали ролі гетьмана та Ради Міністрів. Така концентрація влади в руках гетьмана пояснювалася необхідністю ефективного управління в умовах війни. Позитивним було те, що гетьманському уряду вдалося наладити успішне функціонування бюрократичного управління. Проте, спостерігалися спроби реформування та конституційні проекти, які не завершилися успішно через антигетьманський рух. Під час Директорії УНР відбулися кардинальні зміни у політиці державної влади, відновлюючи багато елементів з епохи УНР, проте адаптовані до нових умов. Акти Директорії свідчать про зміну у підходах до реалізації функцій органів влади, враховуючи сучасну соціальну та політичну ситуацію.

Висновок. Отже, аналіз періоду Української революції та визвольних змагань 1917-1921 рр. дозволяє виділити ключові висновки, які можуть стати корисними для сучасних практик громадського управління та політичного розвитку. З позитивного досвіду можна виділити, що змагання за незалежність сприяло формуванню національної ідентичності серед українців. Забезпечення розвитку національної ідентичності та об'єднання громадян є ключовим завданням сучасного управління. Акцент на демократичних принципах - було встановлено принципи демократії та самоврядування. Розвиток демократії та впровадження прозорих механізмів публічного управління сприяють збільшенню довіри громадян. Тут корисний досвід ЗУНР, яка проводила вибори в складних умовах військової ситуації, надавала змогу пропорційно долучатись всім верствам населення та національним меншинам. Лідери ЗУНР забезпечували самостійність суду. Негативним досвідом є – фрагментація та внутрішні розбіжності: Революційний період супроводжувався великою кількістю політичних та ідеологічних розбіжностей. Недостатній рівень співпраці та

взаєморозуміння між різними силами може породжувати нестабільність в сучасному управлінні. Отаманські квазіутворення та Кримська Народна Республіка попри старання діяти в інтересах свого населення дробили українські сили та послаблювали становище українського народу у боротьбі проти іноземних держав. Отримані висновки можуть слугувати важливим джерелом вдосконалення стратегій управління та розвитку публічних інститутів.

Список використаних джерел

1. Бойко І. Західноукраїнська Народна Республіка та її місце в історії національного державотворення (до 100-річчя проголошення). Право України. 2018. № 10. С. 165–184.
2. Гай-Нижник П. ЗУНР – ЗО УНР: становлення органів влади і державного управління. Київ, 2018. 146 с.
3. Красівський О. ЗУНР і Польща: політичне і воєнне протистояння (листопад 1918 – липень 1919 р.). Львів, 1998.
4. Кульчицький Л. Суд і судочинство ЗУНР: законодавство і практика. Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична. 2013. № 58. С. 68–78
5. Рум'янцев В. Судова система в Україні в період «Української революції» 1917-1921 рр. 2009. С. 54. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/18965/1/100_5.pdf.

Денис ЛИСОВ,

аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Denys LYSOV,

*postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Research Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0001-3131-2395>*

Науковий керівник: Наталія Клименко, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

NATIONAL VALUES AS A KEY FACTOR IN THE FORMATION OF NATIONAL STRATEGIES OF EUROPEAN STATES

Вступ. У сучасному нестабільному світі, що переживає епоху трансформаційного зламу світового порядку, пошук балансу національних інтересів європейських держав стає актуальним та важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу, концептуально іншого погляду та наукового осмислення. Дослідження даної проблематики з використанням аксіологічного, феноменологічного та герменевтичного підходів спрямоване на розкриття визначальної ролі ціннісного фактору у формуванні та реалізації національних стратегій країн Європи. Зазначені підходи дозволяють проаналізувати систему європейських цінностей, які лежать в основі прийняття рішень держав, визначаючи їхні пріоритети та цілі; дослідити європейську спільноту як явище колективної уяви, яке наділене певними сенсами, що визначають базові цінності та встановлюють ряд принципів зазначеної соціальної системи; виокремити об'єднуючі чинники і фактори; зрозуміти сутність явищ та процесів європейської спільноти у контексті сприйняття та інтерпретації їх самими учасниками, враховуючи їхні особисті переживання та уявлення.

Метою роботи є обґрунтування взаємодії цінностей як ключового фактору у формуванні та реалізації національних стратегій європейських держав.

Матеріали і методи. Під час дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження з метою деталізації об'єкта та розкриття теоретичних засад взаємодії цінностей в системі національних стратегій європейських держав та для формування основних висновків. Аксіологічний та феноменологічно-герменевтичний методи були використані для наукового осмислення основних категорій дослідження з точки зору зазначених вище підходів. Емпіричну основу дослідження складають міжнародні нормативно-правові акти та законодавства європейських держав, наукова література, статті періодичних видань, джерела Internet.

Результати і обговорення. Зазвичай, сприйняття цінностей тісно пов'язане з культурним контекстом. Різні країни можуть інтерпретувати ті ж цінності по-різному, що визначає різноманітність підходів до формування та реалізації національних стратегій. Об'єднання європейських країн та визначення спільних цінностей є ключовим елементом європейської інтеграції і стабільності у регіоні. Спільні цінності беззаперечно виступають інтеграційним фактором та постійно підтримують процеси конвергенції в системі європейської спільноти. Об'єднання навколо базових цінностей дозволяє європейським державам створювати спільні стратегії та сприяти загальному благополуччю, зменшуючи напругу між окремими інтересами та зміцнюючи спільноту.

Але аналіз історичних подій, сучасних дій та рішень окремих європейських держав свідчать про часті випадки «зради» базових цінностей європейської спільноти в угоду економічному інтересу. Такий стан речей, майже у всіх випадках, супроводжується обґрунтуванням потреби у реалізації чи захисті національних інтересів заради безпеки країни. Як наслідок: цінність цінностей падає, сенси втрачаються, принципи не дотримуються, норми «ширяють у повітрі», починається хаос в системі. Таким чином, діючи начебто заради безпеки, суб'єкт створює небезпеку для функціонування всієї системи, і далі - для свого існування. Приклади маніпулювання цінностями з боку європейських

політиків стали непоодинокими. Особливо це спостерігається в процесах взаємодії національних урядів з європейською комісією. І раптом вбачається, що цінності, які об'єднали Європу стають чинником конфронтації та непорозумінь.

Слід зазначити, що випадки, коли окремі країни віддають перевагу своїм інтересам і нехтують при цьому загальноєвропейськими цінностями, можуть призвести до наступних потенційних загроз: дезінтеграція та відсутність співпраці; економічні обмеження; загострення конфліктів; втрата глобального впливу на міжнародній арені; нестабільність суспільних процесів та небезпека порушення загальноприйнятих правил; слабкість перед глобальними викликами; порушення прав людини та демократичних процесів; тощо. Все перелічене становить загрозу для самого фундаменту європейської ідеї, яка разом з базовими цінностями свободи і гідності та історичною пам'яттю і спільністю травм від катастроф європейського континенту, що зараз називають «солідарністю приголомшених» - цементують спільноту європейських народів.

Під час дослідження категорії «цінності» слід звернути увагу на те, що вони мають потужний об'єднуючий ефект, оскільки визначають основні принципи та переконання, які формують ідентичність суспільства, є концептуальною ланкою для створення різного роду інтелектуальних надбань та продуктів. За таких обставин можна стверджувати, цінності можуть бути більш ефективним засобом об'єднання та конвергенції ніж інтереси за наступних причин. Цінності є глибоко укоріненими переконаннями, які відображають спільний «моральний кодекс суспільства». Коли країни ділять спільні цінності, вони мають основу для взаєморозуміння та взаємоповаги. Заснована на спільних цінностях ідентичність сприяє формуванню єдиної європейської спільноти, що допомагає зменшити розбіжності та конфлікти, пов'язані з національними чинниками. Коли держави поділяють спільні цінності, цей факт сприяє стабільності та взаємодії саме на довгостроковій основі, оскільки визначальними факторами у таких відносинах виступають довіра та ментальне розуміння один одного. Спільні цінності створюють основу для визначення загальних цілей та ідеалів, виступають універсальними регуляторами шляху та вектору розвитку. Також, це допомагає спільно розробляти загальну місію та візію спільноти, працювати над досягненням поставленої мети.

Висновки. Результати дослідження свідчать про те, що цінності та національні інтереси є важливими концепціями в політичній науці та міжнародних відносинах. Результат взаємодії між цінностями та інтересами держави визначає політичні рішення, стратегії розбудови відносин з іншими країнами та форму державної політики. Інтереси за своєю природою є доволі мінливими та залежать переважно від конкретних бажань і обставин, в той час як цінності є більш сталими та глибинними явищами, які можуть об'єднувати суспільство на досить тривалий час.

Європейська спільнота має великий потенціал для об'єднання навколо загальних цінностей, проте, важливо пам'ятати, що такі цінності повинні бути не просто декларативними, але і реально втіленими в життя через конкретні дії, політичні рішення та закріплені принципи. Аналіз спільних цінностей та розробка узгоджених правил дозволять побудувати стійку основу для подальшого розвитку.

Інтерпретація і місце економічного інтересу, як базового елемента в системі національних інтересів та в системі національної безпеки держави, у взаємозв'язку і взаємозалежності з іншими інтересами та базовими цінностями - повинно стати предметом окремого наукового дослідження.

Олександр ШУЛЬГА,

студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr SHULHA,

student, of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Олександр Титаренко, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ПІСЛЯ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

DEMOGRAPHIC AND ECONOMIC CHALLENGES IN UKRAINE: POPULATION REINTEGRATION STRATEGIES AFTER RUSSIA'S MILITARY AGGRESSION

Вступ. Повномасштабне військове вторгнення агресора у 2022 році, назавжди змінило життя багатьох мільйонів українців. Частина населення обрала своїм призначенням шлях комбатанта взявши до рук зброю, щоб протистояти агресору і захистити суверенітет та незалежність держави, а також відстояти свою особисту свободу та цінності, інша частина, взявши до рук валізи стала внутрішньо переміщеними особами та біженцями, котрі були вимушені виїхати за межі військових дій, щоб зберегти своє життя, та життя близьких і рідних людей. Перші хвили переселення біженців розпочались ще у 2014 році, та переміщення населення 2022 року спричинило найбільший потік біженців з часів Другої світової війни [3]. Враховуючи, що війна триває, вона продовжує спричиняти міграцію громадян України й у 2023 році. Повернення та реінтеграція громадян України, які стали біженцями є одним з ключових питань, яке з кожним днем стає все більш актуальним, адже втрата країною людського капіталу, це не що інше, як демографічна криза, що своєю чергою дуже впливає на економічний стан України [1]. Додатковою проблемою є деградація біженців з України в контексті освіти та зайнятості, що стане негативним фактором на шляху подолання країною економічної кризи та її розвитку в майбутньому [10].

Об'єктом дослідження виступають соціальні, гуманітарні, демографічні та економічні виклики в Україні після військової агресії Росії.

Предмет дослідження – стратегії й процеси повернення та реінтеграції населення України, яке стало біженцями та такими, кому надано тимчасовий захист за кордоном внаслідок військової агресії Росії, з фокусом на подолання демографічних та економічних викликів.

Мета дослідження полягає в розгляді та осмисленні впливу військової агресії Росії на демографічну ситуацію та економічний розвиток України, а також в ретельному аналізі стратегій повернення та реінтеграції біженців для подолання викликів, пов'язаних із втратою країною людського капіталу.

Матеріали та методи. Інформаційною базою дослідження служать нормативно-правові, статистичні дані, ресурси Інтернету та інші джерела інформації. Методи визначаються комплексним підходом до аналізу стратегій та процесів повернення та реінтеграції біженців включаючи: історичний метод; загальнонауковий аналіз; компаративістський підхід; системний підхід.

Результати й обговорення. 15 червня 2022 року Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів спільно з чотирма іншими Комітетами Верховної Ради України було організовано Захід та проведено Слухання на тему: «Захист прав і свобод громадян України, які перебувають на території держав-членів ЄС та інших держав як тимчасово переміщені особи, внаслідок збройної агресії Російської Федерації», де учасники зазначили, що після 24 лютого 2022 року, близько: «12,8 млн. осіб були переміщені в межах країни або за її межі. Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН) визнає, що війна в Україні викликала «найшвидше зростання кризи біженців з часів Другої світової війни»» [3].

Станом на 28 листопада 2023 року, за межами України зафіксовано 6 319 700 млн українців, котрі набули статусу біженців по всьому світу [2]. «Переважає більшість біженців – це жінки. За

віком найбільшу групу становлять люди віком від 30 до 39 років (37%). 26% - громадяни, кому від 40 до 49 років, 19% - люди віком від 16 до 29 років, 11% - віком 60 і більше років, 8% - ті, кому від 50 до 59 років.» [3].

Окремо, необхідно звернути увагу на дітей, котрі у зв'язку з військовою агресією Росії були змушені виїхати за кордон [1]. Голова Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнародних відносин Дмитро Лубінець акцентував на: «... кричущому питанні примусової депортації громадян України росією на територію держави-агресора, кількість яких за оцінками Комітету сягнула 1 млн 300 тис. українців. З них майже 240 тис осіб – це діти.» [3]. Українські діти, крім отриманих жаклих психологічних травм унаслідок військової агресії, вимушеної міграції та кіднепінгу, вчинених росіянами, додатково, на досить довгий час залишались без вчасно отриманої якісної освіти [10]. В поєднанні з попередньою втратою повноцінного доступу до освіти унаслідок уведення системи дистанційного навчання через пандемію COVID-19, це призвело до погіршення рівня якості освіти в Україні, що неодмінно позначиться на добробуті українських дітей в майбутньому, їх конкурентоспроможності та самореалізації [5, с. 21-29].

В поєднанні з мобілізацією такий значущий відтік людського капіталу з країни, окрім демографічної кризи, не міг не позначитись на економіці, враховуючи зазначену кількість біженців та їх середній вік, що у відсотках складає більшість серед тих, кого можна визначити як працездатне населення [5, с. 21-29; 7].

Дослідження демонструє, що більшість біженців не повертаються навіть через десять років після припинення факторів впливу на міграцію [1]. Важливим чинником в поверненні біженців були особисті та родинні зв'язки, а також, умови в країні, що очікує на повернення населення. Умови повернення в країні перебування не були сильним рушієм повернення. Зазвичай іноземні уряди сприяють поверненню біженців, але дослідження дає зрозуміти, що кваліфікований людський капітал у своїй більшості залишається в країні що надала захист, інтегрувавшись в місцеве суспільство та влаштувавшись на роботу [6; 7]. Уряди багатьох країн ЄС відчувають дефіцит робочої сили, тож зацікавлені в прирості кваліфікованого людського капіталу, а отже сприяють на законодавчому рівні інтеграції біженців саме з України на відміну від біженців з країн третього світу [1; 7]. Наприклад, в Данії такий підхід обурило багато різних неурядових організацій, які розкритикували спеціальний закон за те, що він надає перевагу українським біженцям порівняно з іншими біженцями [4].

Уряд України розробив багато стратегій та впровадив деякі програми з повернення населення України. З напрацьованих уряду України, це такі державні програми як: «єРобота», «єОселя», що вже зараз допомагають повернути та адаптувати українців. Відкриття мобільних центрів ДП Документ в тих країнах, де українців зараз знаходиться найбільше, дає можливість біженцям відчути зв'язок з Україною та турботу від держави. Розробка та впровадження проєктів на кшталт: Плану відновлення України, де головне питання це «Повернення громадян, які тимчасово переміщені, зокрема за кордон та їх інтеграції в суспільно-економічне життя держави», є дуже важливим в комплексі заходів уряду України [8]. Додатково, уряд співпрацює з міжнародними партнерами та неурядовими організаціями, в питанні повернення біженців. Також, багато країн наразі почали адаптувати своє законодавство для врегулювання питання біженців з України. Деякі країни, наприклад Швейцарія, Чехія стимулюють повернення громадян України, пропонуючи разову фінансову компенсацію, звісно, тільки тоді коли таке повернення буде безпечним для біженців [9].

Висновки. Дослідження проблеми повернення українських біженців на Батьківщину, для їх подальшої реінтеграції в суспільство, допомогло виявити основні проблеми, які необхідно вирішити, щоб створити передумови для повернення населення в країну. Аналіз наявних програм та законопроектів уряду України, ініціатив місцевих і міжнародних акторів, які націлені на повернення українських біженців в Україну, в контексті питання, чи зможе Україна подолати найближчим часом демографічну кризу, котра неодмінно призведе до економічних втрат, дозволяє зробити висновки, що питання знаходиться ще на початковому рівні розробки стратегій, ініціатив та законопроектів, і конче потребує подальших досліджень та напрацьованих.

Список використаних джерел

1. ЄС не може ставитися до українських біженців як до короткострокових відвідувачів. Ефективні рішення. Об'єктивний аналіз. Корпорація RAND. URL: <https://www.rand.org/pubs/commentary/2023/07/the-eu-cant-treat-ukrainian-refugees-like-short-term.html>
2. Звіт Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
3. Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів. Офіційний вебпортал парламенту України. Верховна Рада України. URL: <https://komspir.rada.gov.ua/documents/sluhannja/75793.html>
4. Новий закон Данії для тих, хто тікає з України, відображає Директиву ЄС про тимчасовий захист. Європейська комісія. Європейський сайт про інтеграцію. URL: https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/new-danish-law-those-fleeing-ukraine-mirrors-eu-temporary-protection-directive_en
5. Оцінка впливу війни на людей. Контекст соціально-економічної ситуації. Посилення соціально-економічної вразливості країни з лютого 2022 року. С. 21-29. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-ukr-2.pdf>
6. Ольга Туча, Інна Співак, Ольга Бондаренко, Ольга Погарська. Вплив українських мігрантів на економіки країн реципієнтів. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf
7. Перспективи правового статусу українських біженців у Європі після закінчення терміну дії тимчасового захисту. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/perspektyvu-pravovoho-statusu-ukrayinskykh-bizhentsiv-u-yevropi-pislya>
8. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Повернення громадян, які тимчасово переміщені, зокрема за кордон та їх інтеграції в суспільно-економічне життя держави». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/return-of-temporarily-displaced-citizens.pdf>
9. Федеральна рада. Портал уряду Швейцарії. URL: <https://www.admin.ch/gov/fr/accueil/documentation/communiqués.msg-id-97984.html>
10. 11 місяців війни в Україні зірвали освіту для понад п'яти мільйонів дітей. ЮНІСЕФ, 2023. URL: <https://www.unicef.org/press-releases/11-months-war-ukraine-have-disrupted-education-more-five-million-children>

Сергій ЛОГВИНЕНКО,

кандидат політичних наук, студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Sergii LOGVYNENKO,

PhD in Political Science, master's student, of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0000-9186-4944>

Науковий керівник: Євгеній Таран, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ З РФ

INFORMATION TOOLS FOR DESTABILIZATION OF THE CURRENT SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN UKRAINE DURING THE WAR WITH RUSSIA

Вступ. Актуальність проблеми полягає в тому, що визначення інформаційних інструментів, які здійснюють дестабілізуючий вплив на соціально-економічну ситуацію в Україні має вирішальний характер в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну.

Дослідження цих інструментів та опис характеру застосування є надзвичайно важливим, адже формує сукупність можливих векторів розвитку, як воєнних дій в Україні, так і сценарії розвитку світових військово-політичних процесів, а отже дає можливість впливу, контролю, протидії таким інструментам інформаційної дестабілізації.

Мета роботи полягає в аналізі інструментів дестабілізації сучасної соціально-економічної ситуації в Україні, їх класифікації та обговоренні ефектів впливу.

Результати й обговорення. Для подальшого обговорення інформаційних інструментів дестабілізації, варто визначити поняття терміну «Дестабілізація».

Дестабілізація – це процес приведення суспільства в стан неупорядкованості, результатом чого є політичні катаклізми та інші видозміни соціального устрою.

Можемо зауважити, що процес дестабілізації напряду корелюється з інформаційним впливом на суспільство.

В умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну, розкриємо питання Дестабілізації саме в контексті ведення «інформаційної війни», паралельно з воєнними діями на лініях зіткнення.

В рамках виокремлення інформаційних інструментів дестабілізації, можемо охарактеризувати їх за:

- територією впливу
- об'єктом впливу
- суб'єктом впливу

Територія впливу – широта інформаційної компанії. Її спрямування.

Територія впливу може бути наступною:

- інформаційне поле всередині країни агресора,
- інформаційне поле в країні супротивника (в Україні)
- міжнародне інформаційне поле

Об'єктом впливу можуть бути різні соціальні структури (соціальні верстви, державні, військово-політичні інституційні утворення та ін.), що залучені так чи інакше в систему оцінки ризиків та прийняття рішень.

Важливо зауважити, що прийняття рішень та оцінка відбувається в Об'єкта рефлексивно, в залежності від можливості отримати доступ до «широкого» інформаційного каналу, чи «вузького», що обумовлює можливість порівняльного аналізу.

Суб'єктом впливу можуть бути як інституційні утворення, так і окремі «інформаційні агенти», що здатні генерувати інформаційні приводи.

При цьому можна виокремити етапність дестабілізаційного впливу на соціум:

- соціально-політична дестабілізація;
- соціально-економічна дестабілізація;
- військова-дестабілізація.

Розглядаючи історію дестабілізаційних впливів, можемо, говорити про циклічність вищевказаних етапів дестабілізації.

Тобто, суб'єкт впливу, використовує ті чи інші інструменти дестабілізації в послідовності та циклічно, для досягнення тої чи іншої мети.

Аналізуючи соціально-політичні конфлікти на пострадянському просторі, а саме, «бузкова революція» в Молдові (2009 рік), «динна революція» в Киргизії (2010 рік), «Євромайдан» в Україні (2013 рік), «оксамитова революція» в Armenії (2018 рік), можемо зазначити широке використання соціальних медіа та ЗМІ, як інструменту підвищення конфліктогенності. Також, медійні інструменти використовуються в країнах Балтії, метою яких є розкол суспільної думки та впровадження певних дестабілізуючих наративів. [6, ст. 9].

Виходячи з визначення поняття Дестабілізації, як дії направленої на соціально-політичний катаклізм, а отже на нестабільність в середині соціально політичної системи, маємо згадати так званий «ефект Токвіля».

«Ефект Токвіля» характерний примноженням в суспільній свідомості очікувань, від якнайшвидшого розриву з негативним минулим, та як наслідок, незадоволеність перебігом поточних змін [4, ст. 351].

Ці «очікування» трансформуються в незадоволення діями правлячих еліт, оскільки ті не достатньо швидко здійснюють розрив з минулим досвідом.

Беручи до уваги нами запропоновані етапи дестабілізаційних впливів, та враховуючи «ефект Токвіля», можемо зробити висновок, що використання інформаційних інструментів на даному етапі військового конфлікту України та росії, пройшло повний цикл та повернулося до етапу №1 - «Соціально-політична» дестабілізація.

Отже, можемо зробити висновок, щодо можливості використання інформаційних інструментів, для досягнення соціально-політичної дестабілізації України та зміни політичного ладу.

Висновки. Протидіям соціально-економічній дестабілізації передують соціально-політичні дестабілізаційні процеси.

Для ефективної протидії інформаційним інструментам дестабілізації є необхідність визначити чітке коло «Суб'єктів впливу», що несуть ключові інформаційні повідомлення.

«Суб'єкти впливу» мають бути поділені за територією впливу та об'єктом впливу, відповідно релевантної компетенції цих суб'єктів.

«Об'єкти впливу» мають бути поділені по типам інформаційних повідомлень, відповідно до цільових груп (ціннісного сприйняття інформації повідомлення).

В рамках Державної інформаційної політики, повинна бути розроблена комунікаційна стратегія, що враховує як перелік ключових інформаційних приводів, так і територію покриття, об'єктів впливу, семантичну хмару меседжів та суб'єктів впливу релевантних завданням і вищезазначеним критеріям.

В разі відсутності власної комунікаційної стратегії держави, Україна стане об'єктом комунікаційного впливу та стане повністю залежна від повістки дня росії та США.

Список використаних джерел

1. Назаренко О.А. Теоретико-правові основи політичної системи суспільства: дис....канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ольга Анатоліївна Назаренко; Нац. ун.т. ім. Тараса Шевченка; наук. кер. Ковальчук О.М. – К, 2015. – 200 с.

2. Глобальна та національна безпека: підручник / [Абрамов В.І., Ситник Г.П., Смолянук В. Ф.]; за заг. ред. Г. П. Ситника. – Київ : НАДУ, 2016. – 784 с.

3. Шевченко М.М., Давиденко О.Г. Поняття “суспільно-політична стабільність”: смисловий простір державно-управлінського змісту. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 14. С.49-54.

4. Alexis de Tocqueville «Democracy in America», 1835. Volume 2, Part 4, Chapters 1-3. URL: <https://www.supersummary.com/democracy-in-america/volume-2-part-4-chapters-1-3/>
5. Swedish Defense Research Agency Russian “Soft Power” and Non-military Influence in the Baltic Sates. Report no FOI-R--3990—SE, December, 2014
6. URL: https://icds.ee/wp-content/uploads/2014/FOI-R--3990--SE_reducerad.pdf
7. Nerijus Maliukevičius. ‘Tools of Destabilization’: Kremlin’s Media Offensive in Lithuania. URL: https://www.academia.edu/61521021/_Tools_of_Destabilization_Kremlin_s_Media_Offensive_in_Lithuania
8. The possibility of social destabilization in Latvia: Potential national security threads. Dr.sc.pol. Ieva Bērziņa, dr.oec. Jānis Bērziņš, ma.sc.pol. Mārtiņš Hiršs. ISBN: 978-9934-8572-0-1 URL: https://www.naa.mil.lv/sites/naa/files/document/4_WP%2004-2016.pdf

Сергій БОЖКО,

*студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Sergii BOZHKO,

*student, of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*

*Науковий керівник: Євгеній Таран, кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ: ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

WAYS TO OVERCOME THE SOCIAL AND ECONOMIC CONSEQUENCES OF WAR: THE IDEOLOGICAL ASPECT

Вступ. Війна змінила Україну. І ці зміни в майбутньому будуть важливим чинником, що визначатиме ситуацію у країні та її розвиток, впливатиме на процеси здобуття остаточної перемоги над агресором і встановлення миру, відновлення територіальної цілісності та подолання наслідків окупації, повоєнної відбудови, яка поєднуватиметься з модернізацією, відповідно до завдань набуття готовності вступу до ЄС. Тому вже зараз коли війна ще триває, важливо достовірно знати, що саме і як змінилось у суспільній свідомості громадян України, які можливості відкривають ці зміни, і, що не менш важливо, які ризики вони несуть за собою.

Мета роботи обґрунтувати економічні та соціальні наслідки війни в Україні та вплив конфлікту на державу. Зробити оцінку потенційного впливу війни на економічний і соціальний сектори держави на основі конфлікту. Дані дослідження підкреслюють масштаби викликів, з якими Україна стикається, намагаючись відновити свою економіку та водночас даючи відсіч російській агресії, яка не припиняється.

Результати і обговорення. 24 лютого 2022 року Росія розпочала повномасштабну війну проти України. Смерть та руйнування досягли масштабів небачених у Європі з часів Другої Світової, а вплив війни відчувається всюди – від українських родин, які втратили своїх рідних, до африканських країн, перед якими постала загроза голоду. В бойових діях Росія застосовує весь спектр наявного у сторін конвенційного озброєння, що призводить до значних руйнувань цивільної інфраструктури, включаючи житло, адміністративні будівлі, медичну, транспортну, енергетичну інфраструктуру, державні підприємства, приватний бізнес тощо. Після повномасштабного вторгнення 24 лютого Росія окупувала понад 120 тис. км² у розпал свого наступу. Після контрнаступу на Харківщині у вересні Україна відбила приблизно 9 тис. км², отже на даний момент російською окупацією було близько 18% країни, хоча Збройні сили України звільняли території щодня. Близько п'ятої частини країни (за площею це як третина Німеччини) – це дуже багато не лише в плані території та виробничих потужностей, але перш за все в людському вимірі. Мільйони людей наразі під російською окупацією, й щодня їх викрадають, катують і вбивають.

Станом на 1 вересня 2023 року загальна сума прямих задокументованих збитків, завдана інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення росії, зросла до \$151,2 млрд (за вартістю заміщення). Внаслідок війни продовжуються руйнування житлових будинків, освітніх закладів, інфраструктури, що і призводить до зростання загальної суми збитків. Самою головною проблемою є те що 13,5 млн. осіб змушені були покинути свої домівки. Більше 7 млн осіб опинилися за межею бідності, а рівень бідності сягнув 24% населення. Мабуть основним наслідком конфлікту є демографічні втрати від воєнних дій, які поки що важко оцінити. Але за результатами дослідження ЄБРР у світі навіть через 25 років після закінчення воєн населення постраждалих країн залишалося помітно меншим, ніж у співставних країнах без збройних конфліктів. Основними складовими цих втрат є жертви військових дій, відтік біженців і зменшення народжуваності. За даними ЄБРР у середньому воєнні події мають своїм наслідком падіння ВВП на душу населення на 9% відносно

довоєнного рівня. Однак найбільш деструктивні і масштабні війни закінчувалися падінням ВВП на душу населення на 40-70% (Transition Report 2022-23) [3].

Станом на вересень 2023 року Київська школа економіки оцінювала збитки інфраструктури на рівні 151,2 млрд дол., причому більшість руйнувань припали на житловий сектор (понад 136 тис. будинків зруйновані, пошкоджені чи під окупацією). Збитки промисловості сягають 10 млрд дол. (412 підприємств пошкоджено чи зруйновано), але непрямі збитки (неотримані доходи) набагато вищі – 30 млрд дол. Світовий банк (2023) оцінив вартість реконструкції у 410,6 млрд дол. (на 1 червня 2023р.), зазначивши, що вона виросте, якщо війна триватиме. ВВП України, за прогнозом, у 2023 році впаде на 30%. [2].

Якщо говорити про пошкодження або прямі втрати від першого року війни, то за оцінками Світового банку і його партнерів найбільших втрат зазнали житловий сектор (38% сумарних пошкоджень), транспорт (26%), енергетика (8%), промисловість і торгівля (8%), сільське господарство (7%). Зокрема, за рік російсько-української війни руйнувань і пошкоджень зазнали 1,4 тис. житлових приміщень (окремих квартир, будинків), серед них 135 тис. – приватних будинків і 39 тис. гуртожитків [<https://ukraine.un.org/en/224376-ukraine-rapid-damage-and-needs-assessment>].

У загальній сумі потреб на відновлення (410,6 млрд доларів) транспортний сектор займає 22%, житловий сектор 17%, енергетика 11%, сфера соціального захисту і життєдіяльності 10%, боротьба з небезпечними ситуаціями 9%, сільське господарство 7 [3].

Негативні наслідки війни проявляються не лише в економіці та соціальній сфері, а й у фінансовій системі країни, що веде збройну боротьбу. В Україні в 2022 році середньорічна інфляція становила 20,2%, що майже відповідає середньорічному рівню інфляції в 9 європейських країнах, найбільш постраждалих від II світової війни (20,1%). У той же час темпи інфляції в Україні контрастують із середньорічною інфляцією під час війни в Хорватії в 1991-1995 рр. (471,7%), в Іраку в 1991 рр. (181%) та в Італії в 1941-1945 рр. (77,3%).

Доволі помірна інфляція 2022 р. в Україні при масштабних руйнуваннях виробничої бази та інфраструктури була пов'язана з тим, що західний кордон України залишався відкритим, а сусідні країни не були охоплені війною. У такий спосіб значна частина споживчого попиту в Україні задовольнялася за рахунок імпорту. Імпорт компенсував частину втраченої внутрішньої пропозиції (при падінні реального ВВП на 29,2% доларовий імпорт зменшився лише на 4%), а масштабна зовнішня допомога допомагала підтримувати купівельну спроможність населення відносно імпорту. Заморожування енергетичних тарифів в Україні при зростанні світових цін на енергоносії також допомагало стримувати темпи інфляції.

Відбудова України передбачає залучення сотень мільярдів доларів інвестицій, грантів і позик з різних державних і приватних джерел. Ключовим буде питання ефективного та прозорого використання цих ресурсів. Недотримання цієї умови може ускладнити не лише успішну реконструкцію країни, а й її інтеграцію до ЄС. Не варто забувати, що значна частина коштів на відновлення України надійде від платників податків країн ЄС. Кожна з цих країн зрештою повинна буде погодитися на вступ України до ЄС.

Офіційні іноземні ресурси для відновлення України, безумовно, будуть важливими, але вже зараз зрозуміло, що їх буде недостатньо для успішної відбудови. Тому обсяг залучення Україною прямих іноземних інвестицій матиме вирішальне значення. Відбудова зруйнованої війною країни відкриє великі та унікальні інвестиційні можливості. Проте вони залежатимуть (особливо для приватного капіталу) від захисту прав власності та наявності принаймні мінімальних стандартів державних послуг і бізнес-середовища. Іншими словами, від реформ. Особливо в тих сферах, де прогрес досі був недостатнім.

Сьогодні, в найзагальніших рисах, відновлення економіки можна трактувати як комплекс заходів у різних сферах господарської діяльності країни, спрямованих на відновлення її конкурентоспроможності, налагодження виробництва, підвищення рівня життя людей і внутрішнього та зовнішнього попиту на основі інноваційних підходів і технологій.

Відновлення економіки має відбуватися на основі розробки спеціальних програм з “реанімації” господарської діяльності країни, спрямування всіх зусиль на відновлення сфери промисловості та сільського господарства. Відновлення економіки після збройного конфлікту так само вимагає

розробки заходів, необхідних для відродження і подальшого розвитку економіки конкретного регіону, повернення населення та забезпечення гідних умов його існування, вирішення породжених конфліктом різноманітних соціальних проблем, відновлення інфраструктури та її інтеграції з іншими регіонами країни, розробки механізму забезпечення джерел відновлення.

Можна виділити основні сектори, які будуть становити основні надходження в бюджет і розвитку економіки;

Енергетика, особливо «зелена», враховуючи безпекові ризики, пов'язані з традиційними джерелами енергії та існуючими кліматичними зобов'язаннями.

Машина та обладнання, включно з військовою технікою, як-от безпілотниками. Україна має власне виробництво, але з огляду на постійні безпекові ризики, вона вітатиме іноземні інвестиції у внутрішнє виробництво за стандартами НАТО.

Інформаційні технології та зв'язок (ІКТ). Сектор інтенсивно розвивається навіть попри війну і має стати одним із ключових драйверів експорту країни.

Будівництво та будівельні матеріали. Безпрецедентна потреба у відбудові – враховуючи масштаби руйнувань – зробить цей сектор «клондайком» для інвесторів, як вітчизняних, так і іноземних. Крім того, розбудова сучасної інфраструктури, яка відповідатиме стандартам ЄС, буде завданням на роки, пропонуючи інвестиційні можливості також у форматі державно-приватного партнерства (докладніше див. розділ про інфраструктуру).

Сільське господарство та харчова промисловість. Цей сектор є конкурентоспроможним на міжнародному рівні та виявився досить стійким до безпекових потрясінь.

Металургія. Значне руйнування існуючих виробничих потужностей у поєднанні з наявними ресурсами та кваліфікованою робочою силою робить відновлення галузі привабливим.

Виробництво медичних виробів та фармацевтичної продукції. Досвід війни активізував інновації, зробивши ці галузі привабливими для потенційних інвесторів.

Статус кандидата на членство в ЄС і потреби у відбудові потенційно роблять Україну особливо привабливою для іноземних інвесторів. Однак, як показує досвід інших країн колишнього радянського блоку, щоб реалізувати ці можливості, потрібно вирішити низку проблем на додачу до викликів, пов'язаних із переміщенням людей та руйнуваннями, спричиненими повномасштабною війною. Ці проблеми, а саме захист прав власності, верховенство права та боротьба з корупцією – глибоко вкорінені в нашому суспільстві і нам як ніколи зараз потрібно дати прозорі умови для інвесторів.

Висновки. Після війни Україна матиме шанс модернізувати свою інфраструктуру, економіку, системи освіти та охорони здоров'я подібно до того, як це було в Західній Європі після Другої світової війни. Але також вона матиме унікальну історичну можливість перезавантажити свої політичну та судову системи і стати повноправною частиною Європи двадцять першого століття. Кандидатство України в ЄС виборювалося важко і завойовано кров'ю тисяч невинних українців. ЄС має прагнути розширення, щоб прийняти Україну як повноправну державу-члена після повоєнного процесу інтеграції

Як показує досвід країн, відновленню передують політичне рішення, що базується на геополітичній доцільності та національному патріотизмі щодо визначення моделі розвитку.

В Україні для успішної економічної реконструкції необхідні такі послідовні заходи:

- розробка і реалізація сучасної, заснованої на інноваційному розвитку, концепції реконструкції економіки країни з урахуванням реальної геополітичної ситуації;
- реалізація розробленої вітчизняними науковцями і урядом стратегії відновлення та розвитку країни;
- визначення ключових (пріоритетних) галузей розвитку, які забезпечать високу конкурентоспроможність товарів і послуг на зовнішніх ринках, а також державна підтримка таких галузей;
- прийняття відповідних законів щодо повної зайнятості, гідної оплати праці, підвищення продуктивності праці, цінової стабільності;
- розробка механізмів використання запозичених коштів та їх контролю;
- прийняття відповідних законів щодо усунення та недопущення надмірної концентрації виробництва і капіталу, уникнення формування монополій;

- недопущення корупції та запровадження економічних механізмів боротьби з нею;
- розробка ефективної соціальної політики, політики зростання доходів і споживання населення;
- створення спеціальних економічних зон і наукових парків.

Список використаних джерел

- 1.України від наслідків війни. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/audit-of-war-damage.pdf>.
2. Kiev School of Economics, Damaged in Ua, URL: <https://damaged.in.ua/damage-assessment>
3. United Nations URL: <https://ukraine.un.org/en/224376-ukraine-rapid-damage-and-needs-assessment>.
4. The World Bank URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/P1801740d1177f03c0ab180057556615497>
- 5.New Analysis: Hosting Ukrainian Refugees Could Cost Nations Around the World an Estimated \$30 Billion. 2022. URL: <https://www.cgdev.org/article/newanalysis-hostingukrainian-refugees-could-cost-nations-around-world-estimated-30billion>.
- 6.Економіка України під час війни. Центр економічної стратегії. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/UKR_Економіка-України-під-часвійни.pdf.
- 7.Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні / Ф. Рудич, Р. Балабан, Ю. Ганжуров і ін. К. : Либідь, 2008. 440 с.
- 8.Дзюба І. Україна на шляхах державотворення. Літературна Україна. 1992. 27 серпня;
- 9.Ухвала науково-практичної конференції “ідеологія та ідейно політичні завади державного будівництва в Україні” (м. Київ, грудень 1992р.) // Куди йдемо? К., 1993;
- 10.Попович М. Державна ідеологія – чи вона можлива? // Куди йдемо? – К., 1993;
- 11.Сухоруб Т. Від ідеології до культури – на напрямок Українського поступу // Куди йдемо? – К.,1993.

Анатолій КАЛЕНСЬКИЙ,

студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anatolii KALENSKYI,

student, of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Євгеній Таран, кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

THE ROLE OF INVESTMENT IN THE WAR RENOVATION ECONOMY OF UKRAINE

Вступ. Однією з основних складових національної безпеки є її соціально-економічна складова – економічна безпека. Економічна безпека є не лише підґрунтям зростання економіки держави, а й основою її суспільного розвитку.

Вітчизняні наукові дослідження здебільшого присвячені проблематиці забезпечення економічної безпеки в умовах гібридної війни з росією з 2014-2021 рр. За повномасштабного військового вторгнення рф в Україну бракує вітчизняних наукових досліджень щодо функціонування економіки в умовах воєнного стану та післявоєнного економічного відновлення, оскільки давати обґрунтовані рекомендації щодо заходів економічної політики у цей період вкрай важко через невизначеність та мінливість ситуації на фронті.

Водночас на сьогодні проблематика запобігання загрозам економічній безпеці України, що спричинені військовим вторгненням рф, є надзвичайно актуальною.

Мета роботи полягає в аналізі наявних проблем в економіці України, що були спричинені повномасштабним вторгненням рф, а також з'ясування ролі інвестицій у вирішенні цих проблем у післявоєнний період.

Матеріали і методи. Під час опрацювання нормативно-правових та наукових джерел було використано аналіз, для узагальнення інформації з тематики дослідження використовувалися індуктивний та дедуктивний методи, для написання висновків - синтез та прогнозування.

Робота базується на працях вітчизняних науковців та аналітиків, що досліджували дану проблематику, а також на аналізі нормативно-правових актів.

Результати і обговорення. Сьогодні економічній безпеці України завдано найбільш потужного удару за всі роки незалежності. Втрата земель та майна суб'єктів підприємницької діяльності й українських громадян, падіння виробництва основних видів продукції, передусім тієї, що становить основу експортного потенціалу України, блокування портів, а відтак, втрата лівової частки зовнішньої торгівлі, знищення транспортно-логістичної, соціальної, маркетингової та інженерної інфраструктури цілих регіонів - ось лише неповний перелік економічних наслідків від повномасштабного військового вторгнення північних сусідів.

Ключовими проблемами, які постають для економіки в умовах війни, є:

- фізичне знищення інфраструктури та активів підприємств;
- криза на ринку праці;
- суттєва зміна структури попиту та пропозиції;
- втрата ринків збуту;
- порушення економічних зв'язків, логістичні проблеми та розрив ланцюгів створення доданої

вартості.

Міністерство економіки України з використанням непрямих методів розрахунку та інструментів моделювання на базі поведінкових показників економічних суб'єктів оцінює падіння ВВП за перші три квартали 2022 року на рівні 30 % [2]. Таким чином, найближчими роками держава буде дотаційною. З огляду на те, які пріоритети ставитиме держава, буде залежати тривалість виходу з кризи.

Вплив повномасштабної війни різко погіршив становище в інвестиційній сфері. Суттєво скорочено інвестиційну спроможність держави, яка значною мірою залежить від обсягу зовнішньої допомоги для України. До вторгнення Росії пакет «залучення інвестора» виглядав переконливо.

Серед переваг – відносно недорого кваліфікована робоча сила, освічені кадри, чудова інфраструктура, високий інвестиційний дохід на вкладений долар через політичні ризики, що призводять до недооціненості активів, зручна логістика.

Серед недоліків – виклики правоохоронної і судової системи, висока забюрократизованість дозвільних процесів, системна корупція і традиційна закритість окремих галузей для іноземного інвестування.

Після 24 лютого 2023 року ситуація суттєво змінилася: додалися воєнні ризики. Серед них – можливість знищення чи захоплення активів, логістичні перепони, проблеми з інфраструктурою, форс мажорні обставини платежів, неможливість залучення іноземних позик та страхування. На ці фактори уряд може впливати набагато менше, тож інвестори ставляться до цього з розумінням. Зате уряд може підтримати майбутні проекти і спростити «паперову роботу». Це базова вимога західних фінансових установ для надання коштів на реалізацію будь-яких проектів в Україні.

В умовах обмеженості фінансових і трудових ресурсів, а також нових геополітичних реалій створюються можливості якісного оновлення промисловості та зрушень в економіці України на технологічно новій платформі. Це вимагає оперативної реакції з боку держави на виклики, зумовлені війною, а також формування стратегічного бачення майбутнього відродження промислового потенціалу.

У стратегічному аспекті пріоритетами мають стати нові інноваційні виробництва, що вимагає необхідного інвестування. Однак зацікавленість іноземних інвесторів за цих умов можлива лише за стабільної внутрішньополітичної ситуації, реального реформування країни, переформатування промисловості в євроінтеграційному напрямі та надання Україні гарантій безпеки.

В умовах суттєвої зміни структури попиту та виробництва, втрати персоналу і ринків збуту, руйнування економічних зв'язків держава має зосередитися на «перезавантаженні» української промисловості з правильним визначенням пріоритетів майбутнього економічного розвитку.

Крім того, важливо підтримувати курс на сприяння іноземним інвестиціям, узятий до початку гарячої фази війни. Основу для сприятливого інвестиційного клімату заклав закон про підтримку значних іноземних інвестицій. У його початковому варіанті було багато пунктів, які викликали запитання в бізнесу.

Після початку активних бойових дій, оцінок масштабів руйнувань і потреб у відновленні стало зрозуміло, що необхідно коригувати підхід. Адже що більше буде компаній, які зможуть працювати в Україні, то швидше відновиться довоєнний рівень добробуту і почнеться перехід до стабільного зростання. Саме тому можна лише вітати зміни, які уряд запроваджує в законодавство про підтримку крупних інвесторів.

Зокрема, йдеться про зниження «порогу входу» вартості проекту для компаній, які можуть претендувати на державну підтримку у вигляді зниження податків, та про надання гарантій швидких, прозорих і релевантних відповідей від зацікавлених державних структур.

Позитивні зміни розширяють коло інвесторів. Крім того, це сигнал наявним проектам, що уряд готовий дослухатися до їхніх пропозицій, діяти швидко щодо раціональних очікувань. Адже низку змін до інвестиційного законодавства внесли саме на запит іноземних інвесторів. Очевидно, що до завершення бойових дій і формального закінчення війни мирною угодою або в інший спосіб будувати виробництва навряд чи можливо. Проте інвестори разом з українськими органами влади вже зараз шукають фінансування, досліджують місцевість, підбирають земельні ділянки.

Щоб допомогти відбудувати інфраструктуру України та прискорити її економічне відновлення, 12 грудня 2022 року Кабінет міністрів у Парижі підписав угоду з підрозділом групи Світового банку корпорацією IFC, яка стане стратегічним радником, підтримуючи уряд у створенні умов для збільшення надходження інвестицій приватного сектору на цілі реконструкції [8]. Беручи до уваги продовження російського вторгнення в Україну, що завдає серйозних економічних і гуманітарних збитків, Міністерство економіки оцінило орієнтовні потреби країни в інвестиціях на рівні від 70 до 80 мільярдів доларів США на рік. Станом на 1 червня 2022 року, за даними звіту Світового банку

«Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення», Україна потребувала 350 мільярдів доларів для реконструкції та відновлення.

Створена платформа залучення іноземних інвестицій Advantage Ukraine, яку у вересні на відкритті торгів Нью-Йоркської фондової біржі представив президент Володимир Зеленський. [10]

На платформі зібрано своєрідне меню із інвестиційних проєктів та можливостей у десяти галузях економіки. Це – оборонно-промисловий комплекс, металургія та металообробка, агропромисловий комплекс, енергетика, фармацевтика, природні ресурси, логістика та інфраструктура, промислове виробництво, меблева та деревообробна промисловість, інноваційні технології. Загальний потенціал цих проєктів складає понад 400 млрд. доларів. Advantage Ukraine створено для того, щоб, з одного боку, зібрати якісні проєкти в Україні, а з іншого - розповісти світові про наші можливості, зокрема про нові ідеї та запроваджені владою заходи зі стимулювання інвестицій.

Висновки. Отже, реалізація інвестиційно привабливих проєктів стане необхідною частиною плану відновлення, що буде рушійною силою для розвитку підприємництва та залучення як іноземного, так і українського бізнесу до регіональних і глобальних ланцюгів постачань.

Незважаючи на ризики, пов'язані з війною, в Україні існує багато перспективних секторів для інвестування, також доступні активи за низькою ціною, відносно недорого, але кваліфікована робоча сила, значний попит на певні товари в майбутньому. важливо розпочати реалізацію інвестиційних проєктів якнайшвидше.

У цілому процес відбудови створює унікальні можливості для модернізації виробничого потенціалу України та приваблення іноземного капіталу в сучасні технології. Це стане базою для довгострокового росту та сприятиме глибокій інтеграції України в світову економіку.

Список використаних джерел

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf>
2. Відділ зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації Міністерства економіки України. <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4725f89d-00a3-4d63-941e-4dac3018ab07&title=PadinniaVvpUkrainiZa9-Misiatsiv2022-RokuOtsiniutsiaNaRivni30->
3. Мазаракі А., Мельник Т. Економічна безпека України в умовах російської агресії // SCIENTIA FRUCTUOSA. - 2022. - № 5 - с.4-28
4. Піхоцький В., Піхоцька М. Економічна безпека держави в сучасних умовах функціонування. 2022: || Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/271921>
5. “Про інвестиційну діяльність”: Закон України від 10.10.2022 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
6. “Про стратегію сталого розвитку “Україна - 2020”: Указ Президента України. Документ 5/2015 від 12.01.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#п10>.
7. Хмарська І. А., Кучерява К. Я., Клімова І. О. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 42. С. 31-38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>.
8. International Finance Corporation. <https://pressroom.ifc.org/all/pages/PressDetail.aspx?ID=27327>
9. Ukraine’s National Recovery Plan. National Recovery Council. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/Ukraine_Recovery_Plan_blueprint_ENG.pdf.
10. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3749907-platforma-advantage-ukraine-pracue-z-ponad-130-proektami-vartistu-67-milardiv.html>

Лариса ШИПІЛОВА,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Larysa SHYPILOVA,

PhD in Political Science, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Global
and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-5682-3570>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ CONCEPTUAL ASPECTS OF UKRAINE'S FOREIGN POLICY STRATEGY

Вступ. Основним напрямом зовнішньої політики будь-якої держави є реалізація та захист її національних інтересів. Згідно з Законом «Про національну безпеку України» національні інтереси – це життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [1].

Мета роботи. Концептуальне осмислення особливості реалізації *Стратегії зовнішньополітичної діяльності України*.

Результати та обговорення. Загрози національній безпеці та пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони України визначаються у Стратегії національної безпеки та у стратегіях за сферами життєдіяльності суспільства, яка є нормативним документом, який визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки [2].

У п. 66. Стратегії НБ визначено розробку документів щодо планування у сферах національної безпеки і оборони, які передбачають шляхи та інструменти її реалізації. На основі цього пункту розроблена Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, мета якої - утвердження України у світі як сильної та авторитетної європейської держави, здатної забезпечити сприятливі зовнішні умови для стійкого розвитку і реалізації свого потенціалу, економіки та українського суспільства [3]. Отже, зазначена стратегія – це спроба окреслити характер та напрями зовнішньої політики держави, базуючись на її національних інтересах, принципах, цінностях, сильних та слабких сторонах.

Виникає питання концептуального осмислення реалізації даної стратегії, оскільки важливим для вироблення зовнішньополітичної концепції є розуміння сильних слабких сторін України. І тому формування зовнішньополітичної концепції має ґрунтуватися на аналізі функціональної складової зовнішньої політики, тобто за галузями та за векторами зовнішньої політики. Такий підхід, на нашу думку, дозволить більш ґрунтовно розглянути зовнішню політику України.

Безпека в зовнішній політиці України

Україна, визнаючи наявність тенденції до зростання глобальної нестабільності та протистояння в міжнародних відносинах та міжнародній безпеці, послідовно виступає за дотримання всіма акторами принципів незастосування сили та мирного врегулювання, закріплених Статутом ООН, міжнародними договорами та конвенціями. В глобальному контексті вона продовжує залишатися важливим контрибутором світової безпеки, про що свідчить активна позиція України щодо забезпечення безпеки в світі, а саме захищаючи свою територію від вторгнення російської федерації і тим самим перешкоджаючи країні-агресору просувати свої прагнення на вплив у міжнародному середовищі та врегулювання конфліктів у багатьох гарячих точках світу, зокрема, де українські військові та миротворчі контингенти стали важливими елементом подолання конфронтації між сторонами конфліктів та внутрішньої стабілізації.

З огляду на свою приналежність до європейської, та в більш ширшому контексті євроатлантичної системи безпеки, Україна має активізувати свою участь та підтримувати всі ініціативи та заходи ОБСЄ - організації, яка формує в найширшому масштабі це середовище.

Беззаперечним є той факт, що центральним елементом євроатлантичної безпеки є Організація північноатлантичного договору. Зважаючи на те, що в результаті процесу розширення на схід та концептуальної й функціональної еволюції цієї організації, НАТО перетворилася на найуніверсальнішу систему безпеки на європейському континенті, Україна поставила перед собою стратегічну мету - вступ до Альянсу.

Проблема енергетичної безпеки у зовнішній політиці України

Сьогодні енергетична безпека є одним з вагомих факторів, що визначають положення держави на міжнародній арені та в регіоні. На сьогодні, у зв'язку ведення військових дій російською федерацією проти України, енергетичний потенціал держави не має можливості накопичити достатні запаси власних енергоносіїв, щоб забезпечити потреби своєї промисловості, та з огляду на намагання російської федерації знищити енергетичну систему, до речі однієї з найбільш енергоємних у світі, Україна, певною мірою опинилась, так би мовити, заручником свого північного сусіда.

Економічний аспект зовнішньої політики

Зовнішньополітична концепція України має бути покликана також виконувати економічні завдання. Адже в сучасному глобалізованому світі держава не може повністю задовольняти потреби суспільства у товарах та послугах лише за рахунок внутрішнього виробництва. Тому співпраця в економічній галузі з країнами світу є об'єктивною.

Для України як і для будь-якої іншої держави надзвичайно важливо знайти своє місце в світовій економіці. Для цього потрібно правильно оцінити свої конкурентні переваги та слабкі місця і виходячи з цього сформулювати основні напрямки реалізації зовнішньої політики в економічній сфері.

Отже потрібно мінімізувати економічні проблеми України, та максимізувати економічні переваги, для цього необхідно концентрувати зовнішню політику у найрозвиненіших країнах світу на залученні іноземних інвесторів, які володіють високими технологіями.

Для їхнього залучення варто забезпечити наступні речі: внутрішньополітичну стабільність, грамотно прописане інвестиційне законодавство, створення сприятливого інвестиційного клімату;

грамотно використовувати транзитний потенціал держави, а саме: організувати транзит вантажних і пасажирських перевезень: автомобільним транспортом і, по завершенні військових дій на території України, авіаційними перевезеннями.

Україна та міжнародні організації

Членство України в міжнародних організаціях є важливим інструментом на шляху до її інтеграції у світовий простір. Сьогодні наша країна є повноправним членом шестидесяти дев'яти міжнародних організацій. ОБСЄ – єдина трансатлантична безпекова структура, повноправним членом якої є Україна, яка забезпечує рівноправну участь нашої держави в обговоренні і вирішенні актуальних проблем міжнародної безпеки і співпраці в регіоні Організації, а також сприяє реалізації головних національних інтересів нашої країни – забезпеченню її територіальної цілісності, недоторканості кордонів, стабільності її міжнародного становища, розвитку України як демократичної, правової держави, розбудові національної економіки на ринкових засадах в інтересах підвищення добробуту населення. Серед головних напрямків співпраці України з ОБСЄ – є зміцнення превентивної ролі ОБСЄ та активізація її участі у врегулюванні „заморожених” конфліктів.

Іміджева складова в зовнішній політиці України

Імідж країни є важливою складовою її національної безпеки та зовнішньої політики. Він визначає місце країни в конкурентному середовищі, а саме, у світосистемі, він дає можливість забезпечити надходження додаткових інвестицій в економіку, укладання міжнародних договорів, а також спрямування туристичних потоків. На особливу увагу заслуговує інвестиційна складова іміджу, в основі якої – побудувати образ України як привабливої в інвестиційному плані держави.

Висновок. Політика будь-якої держави, насамперед, визначається її географічним положенням в історичному контексті. Саме з огляду на цей фактор Україна має будувати свою зовнішньополітичну стратегію. Хоча стратегічне становище України в сучасному світі і не дозволяє їй розпорозувати сили на багатьох векторах зовнішньої політики одночасно, необхідно звернути на увагу на те, що для забезпечення зовнішньополітичної незалежності та самостійної ролі України в світі їй потрібно приділяти відповідну увагу встановленню збалансованих та взаємовигідних відносин

з найважливішими акторами міждержавних відносин, у зв'язку з цим, курс зовнішньої політики України має враховувати фактор держав при визначенні загальної стратегії поведінки України в міжнародних відносинах.

Список використаних джерел

1. Закон «Про національну безпеку України»: № 2469-VIII від 21.06.2018р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> 2018 р.
2. Стратегія національної безпеки України Указ Президента №392 від 14.09.2020р.: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>.3. Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, Указ Президента №448 від 30.07.2021р.: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>

Тетяна ВОЙТЕНКО-ПАШКО,

студентка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tatiana VOITENKO-PASHKO,

student, of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

https://orcid.org/0009-0002-2933-2351

Науковий керівник: Анатолій Рачинський, доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОЦІНКА БАГАТОГРАННОГО ВПЛИВУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ ДИНАМІКУ ТА СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ

ASSESSING THE MULTIFACETED IMPACT OF RUSSIA-UKRAINE WAR ON SOCIO-ECONOMIC DYNAMICS AND STRATEGIES FOR RECOVERY

Вступ. Навчання стратегіям відновлення полягає у наданні інформації про успішні методи відновлення України. Це передбачає акцентування уваги на відбудові постраждалих територій, відродженні глобальної торгівлі та сприянні післявоєнному економічному зростанню. Мета аналізу – надати корисні пропозиції особам, які приймають рішення, та іншим сторонам, пов’язаним із відновленням.

Підвищення обізнаності в усьому світі про наслідки конфлікту не лише всередині України, але й з точки зору можливого впливу на енергетичну безпеку, збоїв на міжнародних ринках і ширших геополітичних наслідків. Сприяння міжнародній співпраці та допомозі вимагає цього усвідомлення.

Метою дослідження є: дати ґрунтовне розуміння складних наслідків війни між Росією та Україною для соціально-економічного середовища України, беручи до уваги такі речі, як втрачена територія, фінансові труднощі, зміни населення країни та соціологічні потрясіння.

Обговорити, як конфлікт вплинув на геополітику, демографію, суспільну динаміку та економіку на додаток до економічної кризи. Метою цього є підвищення обізнаності про масштаби та складність проблем, з якими стикається Україна.

Це дослідження зосереджено на соціально-економічних наслідках конфлікту, демографічній статистиці та важливих економічних показниках. Їх джерелом є державні установи, міжнародні організації та неурядові групи, вивчаються прогнози та оцінки спеціалістів Світового банку та Європейської комісії, щоб зрозуміти фінансові збитки та пов’язані витрати та дослідження питання: як конфлікт вплинув на геополітику, демографію, суспільну динаміку та економіку на додаток до економічної кризи. Метою цього є підвищення обізнаності про масштаби та складність проблем, з якими стикається Україна.

Методи: кількісне дослідження коливань ВВП України між довоєнними та післявоєнними даними, зосереджене на оцінці економічного спаду країни.

Аналіз та картографування територіальних втрат з акцентом на придбання Криму та його вплив на геополітичне положення України.

Міжнародна реакція: аналіз реакції інших країн, зокрема економічних санкцій, і їх вплив на економіку України. І з відновленням протягом заданого періоду часу.

Результати і обговорення: У 2022 році національна економіка втратила 29,2% реального ВВП, а понад 13,5 млн людей були змушені залишити свої домівки. За межею бідності опинилися понад 7 млн осіб, а рівень бідності досяг 24% населення. Експерти Світового банку та Єврокомісії оцінюють загальні втрати від війни за період з 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року в \$134,7 млрд, витрати на відновлення – \$410,6 млрд.

Загальні економічні втрати війни включають не лише руйнування та пошкодження інфраструктури, а й втрату людського капіталу та витрати військового протистояння. У 2022 році видатки державного бюджету на оборону становили 23% ВВП. Для порівняння втрат від війни

України з іншими країнами, які постраждали від військових конфліктів, використано показники «Maddison Project Database» Університету Гронінгена (Нідерланди). Зазначається, що воєнні події можуть суттєво вплинути на ВВП на душу населення, а їхні наслідки можуть залишатися помітними ще довго після закінчення воєн.

Втрати території: анексія Криму та втрата контролю над деякими частинами сходу країни призвели до значних територіальних втрат.

Економічний тиск: українська економіка зазнала негативного впливу російських санкцій та економічного бойкоту, зокрема через скорочення іноземних інвестицій та обмеження зовнішньої торгівлі.

Спроби втручання: підтримка Росією конфліктів на сході України та потенційні спроби вплинути на внутрішню політику за допомогою військових операцій.

Санкції з боку інших країн: Оскільки українські експортери залежать від російського ринку, санкції проти Росії також вплинуть на економіку України.

Зростання боргів: Економіка погіршується через велику суму зовнішнього боргу та фінансові проблеми.

Падіння інвестицій: Інтерес інвесторів до України знижується через нестабільність країни та збройний конфлікт.

Військові дії та переміщення населення вплинули на працездатність і соціальний стан нації, переміщення населення, викликане внутрішнім переміщенням, конфліктом і втратою людських ресурсів.

Люди втрачають довіру до уряду внаслідок корупції та невдалих реформ, що може спровокувати хвилювання та нестабільність у суспільстві.

Війна може поглибити соціальні та етнічні розбіжності, що призведе до соціальної напруги.

Неефективність уряду в умовах війни може призвести до втрати легітимності та зниження суспільної підтримки.

Втрата території та реакція світової спільноти можуть вплинути на становище країни за кордоном та її відносини з іншими націями.

Збільшення оборонних бюджетів і зміцнення безпеки можуть вплинути на національну політику та національний бюджет.

Значна кількість біженців і внутрішньо переміщених осіб потенційно може погіршити соціальні та етнічні зв'язки в регіоні та підвищити напруженість.

По-перше, слід зробити сильний акцент на відбудові та відродженні постраждалих регіонів. Це можна зробити шляхом виділення відповідних ресурсів на розвиток інфраструктури, реконструкцію житла та створення робочих місць. Крім того, слід докладати зусиль для залучення іноземних інвестицій та сприяти розвитку бізнесу в цих регіонах, сприяючи економічному зростанню та стабільності.

По-друге, вкрай важливо вирішити питання міжнародної торгівлі та реструктуризації економіки.

Цього можна досягти шляхом встановлення нових і зміцнення існуючих торгових партнерств, диверсифікації експортних ринків і сприяння лібералізації торгівлі.

По-третє, держава та країни-партнери мають надати підтримку післявоєнному економічному розвитку України.

Це можна зробити за допомогою фінансової допомоги, технічної допомоги та програм розбудови потенціалу. Крім того, необхідно поставити на перше місце добробут і добробут населення.

Висновок: Російсько-українська війна, що триває, продовжує мати значні соціально-економічні наслідки для України. Зовнішні фактори, такі як економічні санкції міжнародної спільноти щодо Росії, згубно вплинули на економіку України. Ці санкції обмежили торговельні можливості та іноземні інвестиції, що призвело до зниження економічного зростання та підвищення рівня безробіття. Внутрішньо війна завдала значної шкоди інфраструктурі України, включно з транспортним та енергетичним секторами.

Руйнування інфраструктури порушило ланцюжки поставок і перешкодило економічному розвитку. Крім того, війна створила відчуття політичної нестабільності та невизначеності в Україні,

що ще більше підірвало довіру інвесторів і завадило економічному відновленню. Війна в Україні також призвела до дестабілізації світових ринків, зокрема у сфері критично важливих сировинних ресурсів, таких як нафта, газ і сільськогосподарська продукція. Ці збої спричинили зростання цін, інфляційний тиск і загрожують продовольчій безпеці в деяких країнах, що розвиваються. Крім того, війна негативно вплинула на енергетичну безпеку України, оскільки вона значною мірою залежить від імпорту природного газу з Росії. Війна породила занепокоєння з приводу надійності цього імпорту енергії та потенціалу збоїв у постачанні. У результаті Україна шукає альтернативні джерела енергії та диверсифікує свій енергетичний баланс, щоб зменшити залежність від російського імпорту.

Список використаних джерела

1. Богдан, Т. (2023). «Фінансово-економічні наслідки російсько-української війни.» LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html
2. Данілов, О. (2023). «Для дестабілізації в Україні, Росія готує план 'Земля' в обмін на мир.» Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3673594-dla-destabilizacii-v-ukraini-rosia-gotue-plan-zemla-v-obmin-na-mir-danilov.html>

Едуард ГУСАК,

студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Eduard GUSAK,

student, of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0009-6627-1923>

Науковий керівник: Рена Марутян, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІНТЕРЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE INTERESTS OF NATIONAL SECURITY

Вступ. В еру інформаційних технологій, всі процеси змінюються з надзвичайною швидкістю. З появою штучного інтелекту ця швидкість збільшилась у десятки разів. І перед нами постає надзвичайно складне питання, як використовувати нові технології для захисту національної безпеки.

Саме інформаційний чинник відіграє значну роль у відстоюванні державних інтересів у державотворчому процесі та на міжнародній арені. Ключовою складовою процесу управління процесами та інститутами стає широкий та оперативний доступ до підвищення ефективності інформації. Масове впровадження новітніх систем обробки інформації та телекомунікацій супроводжує інформатизацію сучасного суспільства[1].

Звичайно, коли ми чуємо словосполучення штучний інтелект, ми відразу думаємо про чат GPT, уявляючи систему побудовану на певних алгоритмах, яка бере інформацію з відкритих баз даних та здатна відповідати на академічні питання, або допомогти написати листа. А тепер давайте уявімо, що подібну систему побудувати на алгоритмах закритих баз даних, яка буде мати змогу в лічені хвилини видати аналіз потенційних терористів серед місцевого населення певної території. Або наприклад видати можливі варіанти покращення застарілої ядерної зброї. Створити нову хімічну сполуку, для подальшого використання, як хімічної зброї. Або Знайти людину по фотографії у будь-якому куточку світу для Штучного Інтелекту також не складе труднощів.

Мета роботи обговорити базову концепцію застосування штучного інтелекту в підвищенні ефективності оборонних і розвідувальних операцій.

Матеріали і методи. Було застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Насамперед це методи текстологічного аналізу, індукції та дедукції, порівняння та аналіз і синтез для адекватного розуміння змісту досліджуваної проблеми.

Результати і обговорення. Від кібербезпеки до автономних систем та аналітики, ШІ пропонує спектр можливостей, які можуть значно зміцнити здатність країни захищати свої інтереси. Узагальнюючі, штучному інтелекту можна дати таке визначення - це система яка дозволяє комп'ютерам аналізувати дані та приймати рішення, за рахунок алгоритмів та моделей вкладених в основу системи.

На екрані ми зараз можемо побачити схему, яка виділяє 3 найбільш розповсюджені види штучного інтелекту. Повністю автономні - це системи, які не потребують втручання людини, та мають змогу виконувати завдання на які не були натреновані людиною. Системи по розпізнаванню облич - натренований людиною алгоритм, який має змогу виконувати відповідні завдання самостійно.

Базовий софт - який спроможний виконувати тільки прямі задачі, без власного аналізу. Розібравшись з базою Штучного Інтелекту, давайте перейдемо до Українського кейсу. В розрізі російсько-Української війни використання штучного інтелекту вкрай необхідна річ. По перше, використання штучного інтелекту в протидії інформаційним війнам. За рахунок аналізу соціальних мереж та виявлення ботів, як каналів для поширення пропаганди. А також, виконання на функції контент-фільтрів: алгоритмів фільтрації покликаних обмежити поширення пропагандистського матеріалу та дезінформації. По друге, розвідувальний аналіз. Використання штучного інтелекту в

розвідувальному аналізу це новий спосіб обробки та інтерпретації інформації. Алгоритми дозволяють швидко аналізувати величезну кількість даних, допомагаючи спецслужбам виявляти закономірності, тенденції та потенційні загрози. По третє, автономні бойові системи: такі як безпілотні літальні апарати (БПЛА) і автономні транспортні засоби, використовуючи ШІ, зможуть на власний розсуд виявляти та знешкоджувати цілі.

В листопаді 2023 року стало відомо, що Україна підписала міжнародну декларацію з безпеки використання ШІ. Учасники AI Safety Summit, серед яких представники 29 урядів (зокрема США, Австралії, ЄС та України), підписали декларацію Блетчлі з безпеки штучного інтелекту. Мета – спільна розробка та імплементація ризик-орієнтованих політик регулювання ШІ, які б унеможливили негативні наслідки[2].

Висновки.

1. Штучний інтелект як фактор прискореної еволюції інформаційних технологій: використання штучного інтелекту у сфері національної безпеки є необхідним елементом захисту національних інтересів у 21 столітті.

2. Використання штучного інтелекту для підвищення ефективності оборонних і розвідувальних операцій: розгляд базових концепцій та можливостей застосування штучного інтелекту в контексті забезпечення безпеки країни.

3. Типологія штучного інтелекту та його роль у національній безпеці: класифікація повністю автономних систем, систем по розпізнаванню облич та базового софту, їхні можливості та внесок у підвищення ефективності заходів з безпеки.

4. Штучний інтелект у розвідувальному аналізі: вивчення можливостей алгоритмів штучного інтелекту у прискоренні обробки та інтерпретації інформації для розвідувальних потреб.

5. Інноваційні виклики та перспективи використання штучного інтелекту в контексті конфлікту (на прикладі російсько-української війни): аналіз викликів та можливостей застосування штучного інтелекту для вирішення актуальних завдань, таких як протидія інформаційним впливам, розвідувальний аналіз та використання автономних бойових систем в умовах військового конфлікту.

Таким чином, можна стверджувати, що узагальнюючи, можемо зазначити, що країни, які не будуть використовувати новітні розробки, такі як штучний інтелект в сфері національної безпеки, будуть не в змозі протистояти новітнім загрозам.

Актуальним залишається питання - як впливає розвиток штучного інтелекту на роботу структур сектору безпеки та оборони, розвідувальних органів, чи очікується значне зменшення особового складу розвідки, через розвиток ШІ? На нашу думку, новітні інформаційні технології можуть змінювати методи роботи, давати нові інструменти аналізу та пошуку інформації, але люди завжди будуть невід'ємною частиною системи захисту національних інтересів.

Ці тези можуть слугувати основою для подальших наукових розділів або доповідей, розширюючи деталі та вивчаючи взаємозв'язки між штучним інтелектом та національною безпекою.

Список використаних джерел

1. Гбур З. В. Використання штучного інтелекту в інформаційній безпеці України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 1. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2601> (дата звернення: 17.12.2023). DOI: 10.32702/2307-2156-2022.1.2 URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0140175087900042?via%3Dihub>

2. Україна підписала міжнародну декларацію, присвячену безпеці використання ШІ. URL: <http://surl.li/ojgoa>

Юрій КУШНЕРУК,
бакалавр права, Київ
Yurii KUSHNERUK,
lawyer, majoring in law, Kyiv.
<https://orcid.org/0009-0001-0888-5996>

Науковий керівник: **Рена Марутян**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

EXPERT AND ANALYTICAL ACTIVITIES IN THE SPHERE NATIONAL SECURITY: SOFTWARE PROBLEMS

Вступ. У сучасних умовах аномального зростання глобальної та національної постпандемійної та конфліктогенної невизначеності у всіх сферах життєдіяльності, яку вчені та практики намагаються пояснити через категорію так званої нової нормальності [4], а у науково-популярній публіцистиці з подачі М. Талеба описувати за допомогою феномену «чорних лебедів» [3], потреба в чіткому та професійному експертному аналізі безпекових проблем значно зростає. Додатковими факторами, що ускладнюють вирішення цього завдання, залишаються продовження стрибкоподібного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, експоненційне зростання обсягів інформації (насамперед «великих даних»), яку необхідно враховувати при виробленні, обґрунтуванні та прийнятті управлінських рішень у сфері національної безпеки. У контексті масового тиражування всіляких симулякрів у розумінні Ж. Бодрійєра [1] в умовах гіперреальності, що нав'язується ззовні, об'єктивний і неупереджений аналіз реальної обстановки у сфері національної безпеки, а також релевантний прогноз її розвитку є все більш складним завданням.

Враховуючи нестачу ресурсів в умовах війни та проблеми реформування системи державного управління, одним із найважливіших напрямів підвищення якості управлінського процесу є вдосконалення експертно-аналітичної діяльності (ЕАД). У той же час, виходячи з аналізу доступних джерел та літератури, а також практики сучасної експертно-аналітичної діяльності, можна говорити про наявність низки взаємопов'язаних та взаємообумовлених проблем, які через різні фактори формують проблемне поле та ускладнюють подальший розвиток ЕАД.

Мета роботи визначити контури проблемного поля сучасної експертно-аналітичної діяльності у сфері національної безпеки, а також найбільш оптимальні науково-обґрунтовані шляхи їх вирішення.

Матеріали і методи. При написанні тез використовувався метод системного аналізу, синтезу існуючих теоретичних підходів та практичних аспектів ЕАД.

Результати і обговорення. У західному науковому та публіцистичному дискурсі, наприклад, важливе значення приділяється розгляду питань ЕАД у сфері національної безпеки, розвідувальної діяльності. Зокрема, традиційною особливістю американських розробок у цій галузі є їхня висока практико-орієнтованість. Так, колишній аналітик ЦРУ Morgan D. Jones [5] пропонує широкому колу читачів «14 потужних інструментів», які, на його думку, допоможуть вирішенню конкретних бізнес та інших складних та нестандартних проблем за методиками спецслужб. Це один із показових прикладів свого роду конверсії у сфері ЕАД, коли окремі методи та прийоми, які застосовують суб'єкти системи забезпечення національної безпеки, можуть успішно використовуватися в інших сферах життєдіяльності суспільства.

Що стосується зовнішньоекономічної сфери дослідження моделі функціонування німецьких торгово-промислових палат також дозволяє дійти невтішного висновку, що, поруч із консультативної, їх експертно-аналітична функція одна із ключових видів діяльності цих структур. Проміжні результати проведених вітчизняними дослідниками досліджень ЕАД стосовно теорії та практики забезпечення національної безпеки дозволили виявити низку проблемних теоретико-прикладних аспектів. По-перше, це наявність методологічної невизначеності щодо структури, сутності та змісту феномену

сучасної ЕАД, її місця та ролі в системі забезпечення національної безпеки, відповідних галузях гуманітарних та інших наук, особливостей правового регулювання, а також перспективних напрямів її подальшого розвитку. По-друге, використання традиційних, часом застарілих, методів ЕАД різних рівнях прийняття управлінських рішень (тактичному, оперативному, стратегічному) призводить до зниження ефективності цього виду діяльності, збереження режиму «ручного» управління, нестачі адаптованих науково-обґрунтованих методик організації та проведення аналітичних досліджень, практичного застосування нових форм, методів та прийомів сучасної ЕАД, оцінки стану національної безпеки. По-третє, відсутність єдиних стандартів у сфері здійснення ЕАД як на відомчому, так і на національному рівні, що суттєво ускладнює не лише власне проведення ЕАД, а й вироблення обґрунтованих кваліфікаційних вимог до професійних кадрів у цій сфері. По-четверте, різні відомчі підходи до програмно-апаратної та інтелектуальної архітектури при формуванні банків та баз даних, інформаційно-аналітичних систем підтримки прийняття управлінських рішень можуть призвести до певних труднощів при організації міжвідомчої взаємодії та інформаційного обміну, а також подальшої еволюції національної системи ЕАД. По-п'яте, наявність різних несистематизованих організаційно-управлінських рішень, а також протиріч у визначенні ролі та місця відповідних інформаційно-аналітичних підрозділів у структурно-функціональній системі органів державного управління, організацій. Відсутність в окремих суб'єктах системи забезпечення національної безпеки інформаційно-аналітичних, експертних підрозділів, а виконання їх функцій різними, у тому числі непрофільними структурами та фахівцями, може призводити в деяких ситуаціях до зниження якості експертно-аналітичної продукції. По-шосте, низький, часом фрагментарний, рівень регулювання у відомчих нормативних правових актах питань організації ЕАД (чи відсутність такого регулювання), що також ускладнює виконання покладених на ЕАД завдань. По-сьоме, наявність комплексу питань у існуючій системі відомчої/міжвідомчої підготовки та перепідготовки фахівців-аналітиків для вирішення завдань ЕАД у сфері забезпечення національної безпеки. Відсутність або нестача науково-дослідної та навчальної бази їхнього навчання, перепідготовки, підвищення кваліфікації. По-восьме, недостатньо ефективна робота щодо формування кадрового резерву аналітиків з урахуванням перспективної потреби у розвитку окремих вузькопрофільних напрямків ЕАД. Нестача або відсутність «зворотного зв'язку» з окремими замовниками цього виду освітньої послуги.

Висновки. Актуальність даної проблематики в умовах російсько-української війни стає все більш серйозною. Саме тому потребою сьогодення стає формування національної аналітичної школи, фундаментом якої має стати система професійної підготовки та перепідготовки аналітиків у системі забезпечення національної безпеки на базі провідних ЗВО України. Реалізація зазначених заходів сприятиме формуванню основи для підвищення якості підготовки управлінських рішень з метою подальшого сталого розвитку та забезпечення національної безпеки України, створення для цього найбезпечніших умов та передумов.

Список використаних джерел

1. Бодріяр, Жан. Симулякри і симуляція / Пер. з фр. В. Ховхун. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004, 230 с.
2. Людвік І.І. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації економічного простору URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/2_2022/8.pdf?fbclid=IwAR2QGkdhj29jFzqEACDC0DPqLXGCoWQO9XWiAs_jg3J3flne0VAPBt0iVKY
3. Насім Ніколас Таліб Чорний лебідь. Про (не)ймовірне у реальному житті. К.: Вид-во «Наш формат», 2017, 392 с.
4. Naralambides, H., Gujar, G. The 'new normal', global uncertainty and key challenges in building reliable and resilient supply chains. *Marit Econ Logist* 25, 623–638 (2023). URL: <https://doi.org/10.1057/s41278-023-00275-9>
5. Morgan D. Jones *The Thinker's Toolkit: 14 Powerful Techniques for Problem Solving* 1998, 384 p.

Сергій ТРЕГУБЕНКО,

студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhiy TREGUBENKO,

student, of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

https://orcid.org/0009-0004-1563-6092

Науковий керівник: Рена Марутян, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РЕФЛЕКСИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

REFLECTIVE MANAGEMENT AS A TOOL FOR ENSURING MILITARY SECURITY OF THE STATE

Вступ. Забезпечення військової безпеки є пріоритетним завданням кожної країни. На сьогоднішній день система воєнної безпеки – це найскладніший механізм, що включає безліч суб'єктів, об'єктів, етапів. Однак найважливішим принципом досліджень безпеки є те, що воєнна безпека будь-якої держави є головним елементом її політичної системи. Так, найважливішим завданням будь-якої держави є захист власної держави. Крім того, у мирний час проводиться підготовка до цивільної оборони, забезпечується розвиток необхідної військової інфраструктури, навчання населення у разі військових дій; з громадянами проводиться інформаційна робота з питань забезпечення воєнної безпеки держави. Також у мирний час забезпечується контроль за виконанням договірних зобов'язань у сфері зменшення озброєння, плануються та проводяться заходи, метою яких є зміцнення довіри між країнами. Крім того, країна постійно демонструє готовність до участі у миротворчих операціях. Для цього урядом безперервно виділяються ресурси як людські, і матеріальні і технічні. Воєнна безпека у політичному вимірі – це безперервний діалектичний потік питання війни та миру, доміанти якої визначаються актуальною політичною ситуацією.

Одну з провідних ролей у створенні Збройних сил України відіграють інформаційні технології. Саме інформаційні технології, включаючи фізичні, когнітивні, управлінські функції, що охоплюють кожен елемент системи воєнної безпеки. Це основа системи військового управління, передачі інформації, організації контролю над забезпеченням матеріально-технічної частини [13, с. 201]. Сучасні інформаційні технології дозволяють організувати взаємодію всіх бойових елементів та учасників військового зіткнення, мобілізувати систему контролю та управління, а також організувати комунікаційну роботу, тим самим допомагаючи автоматизувати процес прийняття управлінських рішень. Іншими словами, інформаційні технології у військовій справі дозволяють зберігати головний ресурс – час.

Сучасна система забезпечення воєнної безпеки потребує радикальної управлінської трансформації, а ключовим механізмом цієї трансформації як, втім, і функціонування системи воєнної безпеки, є рефлексивне управління.

Мета роботи розкрити сутність та функції рефлексивного управління як інструменту забезпечення воєнної безпеки держави.

Матеріали і методи. Для проведення дослідження використовувалися методи системного аналізу, синтезу існуючих теоретичних підходів та практичних аспектів рефлексивного управління.

Результати і обговорення. Концепція рефлексивного управління передбачає суттєву зміну сформованих перспектив аналізу, розробки та реалізації політики воєнної безпеки у мирний час. По-перше, слідуючи постулатам «рефлексивної модернізації» [1], увага управлінців переміщується з оптимізації інституційних рамок для цілей оборонної або охоронної політики на механізми, за допомогою яких інститути воєнної безпеки трансформуються у відповідь на виклики глобалізації, гуманізації та демократії. По-друге, концепція рефлексивності як самокритичної рефлексії, націленої на вивчення внутрішньо-інституціональних припущень і гіпотез [4], поступово призводить

до активізації дискусій про «відкриті» та «закриті» простори у політиці, пов'язані у тому числі з відкритістю даних та гнучкістю управління. По-третє, концепція рефлексивного управління розвиває управлінський дискурс, заснований на безперервній освіті, мережевому управлінні та багаторівневому управлінні та прийнятті рішень. У цьому контексті рефлексивність позначає такий спосіб управління, при якому когнітивні процедури призначені для створення зворотного зв'язку за численними регуляторними механізмами з метою впливати на інтереси учасників, а через них безпосередньо на регуляцію їх дій. У рамках рефлексивного управління когнітивні та нормативні переконання формують політико-адміністративну ієрархію та економічні стимули як механізми координації воєнної безпеки. Асоціюючи рефлексивність з управлінням, термін «рефлексивне управління» передбачає, що трансформаційні соціальні, політичні та інституційні національні зміни у відповідь на виклики зовнішнього по відношенню до конкретній державі розвитку можуть стати об'єктом управління.

В. О. Лефевр [5] визначає рефлексивне управління в контексті реалізації воєнної безпеки як процес, що включає в себе дії однієї сторони, яка передає противнику основу прийняття рішення. Іншими словами, цей вплив на противника за допомогою певних маніпуляцій, причому противник прийматиме рішення, що влаштовує першу сторону несвідомо.

Рефлексивне управління може як загальмувати процес, так і допомогти йому. Технології дозволяють оперативно та глибоко прораховувати та перераховувати будь-які дії, а тому існує загроза того, що тої чи іншій військово-орієнтований захід є рефлексивним. З іншого боку, прийняття рішення лягає на людину, тому інформаційно-технологічному забезпечення все ж таки не вистачає людського фактору. Маніпуляція вже не виступає суто людським способом взаємодії. Сьогодні у процес ведення війни активно впроваджуються технології, здатні прораховувати мільйони варіантів, тому війна людини з людиною втрачає свою актуальність. У технічно розвиненому світі характер війни доповнюється виглядом «людина проти машини» та «машина проти машини». Саме тому важливо розвивати можливість спільного використання інформаційних технологій та рефлексивного управління [3]. Прикладом може бути організація процесу попередження та зниження загроз у кіберпросторі.

Забезпечення воєнної безпеки у новій парадигмі рефлексивного управління передбачає виконання комплексу умов і дій, які дозволять попередити, мінімізувати або ліквідувати загрозу, що виникає перед державою. Механізм забезпечення воєнної безпеки і є цей комплекс умов і дій, сукупність суб'єктів, робота яких спрямована на виявлення небезпек і загроз, розробку стратегії протистояння, організацію, відповідно до законодавства, військово-політичної діяльності з усунення всіляких небезпек, що загрожують державі, суспільству, особистості. Даний механізм складається із наступних компонентів.

1. Суб'єкти забезпечення воєнної безпеки - сукупність органів і організацій і конкретних людей, які задіяні в системі воєнної безпеки, заснованої на рефлексивному управлінні. За допомогою такого управління вони забезпечують вирішення завдань щодо запобігання та ліквідації воєнних загроз. Сфера їх діяльності обмежена повноваженнями та компетенціями, що надаються державою. Суб'єктами забезпечення воєнної безпеки є всі інституції та органи, що згідно діючому законодавству країни відповідають за забезпечення воєнної безпеки включаючи структури громадянського суспільства та окремих громадян.

2. Об'єкти забезпечення воєнної безпеки в рамках парадигми рефлексивного управління є інтереси людини, суспільства та держави. До інтересів особистості слід відносити безпосередньо життя та права громадян, надання захисту стабільності у всіх сферах, організацію безпечних та посильних умов праці, захист охорони праці, тощо. З політичного погляду об'єктом забезпечення воєнної безпеки є будь-яке середовище, яке виступає необхідним об'єктом захисту у разі воєнних дій. До таких об'єктів належать економічна, наукова, соціальна, духовна та інші сфери. Крім того, слід зазначити протидію агресії, спрямованої на цілісність держави, протидія корупції, протидія криміналізації тощо. Всі ці умови підкріплюються обов'язковим стійким соціально-економічним розвитком України.

3. Нормативно-правовий компонент забезпечення воєнної безпеки включає законодавчі акти, моральні норми та правила, які спрямовані на створення та підтримання безпечних умов життя

у країні. Серед нормативних актів це такі закони, як Закон України «Про національну безпеку», «Стратегія національної безпеки України», «Стратегія воєнної безпеки» тощо. Ці документи визначають політику держави, дії влади в умовах попередження та ліквідації військових дій, і навіть їх обов'язки під час запровадження надзвичайного стану [9]. Крім того, в рамках рефлексивної парадигми серед правових засад всіх суб'єктів забезпечення воєнної безпеки слід виділити моральні норми, такі як особиста відповідальність, честь, гідність, моральність.

4. Теоретико-дослідницький компонент механізму забезпечення воєнної безпеки – фундаментальний і має світоглядний характер і знаходиться у постійному розвитку, рефлексоване знання про сутність, сенс і реальні механізми воєнної безпеки. У світі, що стрімко змінюється, важливо слідувати за появою нових викликів та загроз забезпеченню безпеки, їх характеру та масштабу, розробляти план дій, як на найближчу, і на довгострокову перспективу [2]. Це передбачає необхідність організації постійного процесу дослідницької роботи, яка забезпечить наявність максимально можливої рефлексії та детальної роботи з інформацією, виходячи з якої можна вибудувувати стратегію воєнної безпеки.

Проблеми ідеології та методології військової безпеки вирішуються фахівцями з різних наук. Серед основних проблем наукового забезпечення діяльності щодо забезпечення рівня воєнної безпеки можна відзначити:

- прогнозування світової воєнно-політичної обстановки та воєнної безпеки країни у зв'язку з її зміною;
- аналіз існуючого стану управління воєнної безпекою держави;
- теоретичний аналіз можливих викликів та загроз воєнній безпеці України;
- постійне вдосконалення процесу розвитку теорії та практики військової безпеки України.

Вирішенням цих проблем займаються багато фахівців, ціла низка наукових, громадських та воєнних дослідницьких організацій.

5. Предметно-діяльнісний компонент відповідає за організацію конкретних дій. Дії суб'єктів засновані на рефлексії, вираженої вже в конкретній системі принципів, напрям яких виходить з основних цілей воєнної безпеки держави. Іншими словами, поняття предметно-діялісного компонента включає в себе заздалегідь прораховані дії суб'єктів забезпечення воєнної безпеки, які вони застосовують на кожному щаблі розвитку стратегії за допомогою необхідного технічного забезпечення та на підставі встановлених методів на користь людини, суспільства та держави [4]. Дії щодо забезпечення воєнної безпеки повинні проходити по чітко спланованому сценарію, що включає:

- аналіз можливих загроз, згідно з воєнною обстановкою на даний момент часу;
- інформування суб'єктів воєнної безпеки, до якого входить звіт про стан об'єктів безпеки та їх дія у питаннях ліквідації воєнних загроз, що становлять небезпеку для держави;
- ухвалення рішень на початкових етапах, при виявленні воєнної загрози, з її нейтралізації, згідно з наявними на даний момент військовими можливостями держави;
- організацію процесу мобілізації всіх суб'єктів забезпечення військової безпеки держави. Дані заходи проводяться для найбільш швидкого вирішення завдань з ліквідації та відображення виникаючих військових загроз;
- аналіз результативності проведених заходів, внесення коригувань у затверджений план заходів, у разі наявності воєнних загроз у майбутньому.

Висновки. Таким чином, забезпечення воєнної безпеки країни є сукупність всіх складових загального механізму. Від готовності та якості виконання функції кожного з компонентів залежить загальний результат виходу країни з воєнного стану. Тільки згуртована якісна робота по заздалегідь затвердженому плану з більшою ймовірністю призведе до успіху. Кожен із вищерозглянутий компонентів є важливим, адже неможливе існування одного компонента без іншого, наприклад, без теоретико-методологічної основи не можна грамотно побудувати предметно-діялісний компонент. Рефлексивне управління, стаючи основою воєнної безпеки сучасної держави, має на увазі, що в гонці озброєнь країни не повинні забувати про цілі управління державою. Будь-які дії і в рамках прямого забезпечення воєнної безпеки, та в рамках дипломатичного регулювання відносин на міжнародній арені, повинні вдаватися до колективної та індивідуально-управлінської рефлексії осіб,

які приймають рішення. Сучасна теорія державного управління та практика воєнної безпеки має бути заснована на рефлексивному управлінні; ключову роль має відігравати не теорія ведення війни, а розробка інструментів, які допомагають вирішувати конфлікти мирним шляхом.

Список використаних джерел

1. Горбенко Ю. Л., Горбенко О.В. Особливості рефлексивного управління у російсько-українському конфлікті Вісник Національного університету оборони України 1 (54) /2020 7 URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/6954/1/Горбенко%202020.pdf>
2. Димченко Н. С. Рефлексивне управління та його роль в управлінській діяльності. *Економічні науки. Сер. : Економіка та менеджмент*, 2013. Вип. 10. С. 55-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnem_2013_10_9
3. Марутян Р. Доктрина Герасимова: невоєнні методи вирішення міждержавних конфліктів. URL: <https://matrix-info.com/doktryna-gerasymova-nevoyenni-metody-vyrishennya-mizhderzhavnyh-konfliktiv/>
4. Сальнікова О. Ф., Іващенко А. М., Сівоха І. М. Застосування рефлексивного управління в стратегічних комунікаціях для протидії загрозам гібридного характеру. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*, №3(67) 2019 URL: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/issue/view/11869>.
5. Vladimir A. Lefebvre The fundamental structures of human reflexion. *Journal of Social and Biological Structures* Volume 10, Issue 2, April 1987, Pages 129-175. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0140175087900042?via%3Dihub>

РЕЗОЛЮЦІЯ

учасників науково-практичного семінару

«Соціально-економічні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання»

30 листопада 2023 року в Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби КНУ імені Тараса Шевченка (далі ННПУДС) кафедрою глобальної та національної безпеки було проведено науково-практичний семінар на тему «Соціально-економічні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання».

Головна мета заходу – визначення соціально-економічних наслідків війни російської федерації проти України, окреслення сучасних викликів та пошук адекватних шляхів реагування на них. У роботі науково-практичного семінару взяли участь провідні науковці, професорсько-викладацький склад, студенти, докторанти та аспіранти ННПУДС КНУ імені Тараса Шевченка.

Учасники науково-практичного семінару зосередили свою увагу головним чином на:

- економічних вимірах дестабілізації в умовах війни російської федерації проти України;
- державно-управлінських механізмах подолання соціально-економічних наслідків війни російської федерації проти України;
- сучасних та прогнозованих демографічних наслідках війни;
- сучасних викликах та підходах до планування заходів з реагування на загрози стійкості енергозабезпечення;
- основних чинниках, які зумовлюють соціально-економічні наслідки російсько-української війни.

З метою практичного використання матеріалів науково-практичного семінару «Соціально-економічні наслідки війни російської федерації проти України» учасники семінару рекомендують:

Кафедрі глобальної та національної безпеки ННПУДС започаткувати у 2024 році науково-дослідну роботу, в межах якої виконати системний аналіз сучасних викликів та загроз війни російської федерації проти України та їх наслідків для національної безпеки України.

З метою підготовки фахівців-управлінців для вітчизняної економіки рекомендувати впровадження у навчальний процес поглибленого вивчення студентами чинників, які справляють вплив на:

- зміну структури національної економічної та промислової політики;
- планування заходів реагування на загрози енергозабезпеченню;
- формування безпечового середовища економічних вимірів дестабілізації в умовах війни російської федерації проти України.

Науково-педагогічним працівникам ННПУДС ініціювати розробку підходів та практичного інструментарію державного управління щодо реагування на сучасні виклики та загрози формуванню безпечового соціально-економічного середовища в умовах російсько-української війни.

Наукове видання

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Матеріали науково-практичного семінару
(Київ, 30 листопада 2023 р.)

Підп. до друку 29.12.2023.

Видавець

Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Навчальна лабораторія методичного
та видавничого забезпечення навчального процесу
03057, Київ, вул. Антона Цедіка, 20.